

Camilla Böök

Iltapäivätoiminnan kartoitus Nepenmäen kirjastolle

Opinnäytetyö

Syksy 2019

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalveluala

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Camilla Böök

Työn nimi: Iltapäivätoiminnan kartoitus Nepenmäen kirjastolle

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 73

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä kartoitettiin Nepenmäen kirjaston puolesta yhteistyökumppaneita iltapäivätoiminnan järjestämiseen Nepenmäen kirjastolla. Kirjasto kuuluu Joensuun seutukirjastoon, ja se sijaitsee Joensuun kantakaupungin alueella Nepenmäen kaupunginosassa. Kirjasto muutti vuoden 2018 syksyllä uuden yhtenäiskoulun kanssa samaan rakennukseen, minkä vuoksi moni koululainen tulee nykyisin viettämään aikaansa kirjastoon koulupäivän jälkeen. Tilanne on uusi ja toimivia käytänteitä sujuvaan arkeen rakennetaan edelleen. Varsinkin iltapäivisin kirjaston arki on vilkasta ja nuoremmat koululaiset tarvitsisivat matalan kynnyksen tekemistä vapaa-ajalleen.

Opinnäytetyön tutkimusongelmaksi muotoutui: Mitä voitaisiin tehdä, jotta Nepenmäen kirjasto olisi myös iltapäivän ruuhka-aikaan viihtyisä ja rauhallinen paikka kaikille kirjastonkäyttäjille? Oletuksena oli, että lapset halutaan säilyttää kirjastonkäyttäjinä, mutta heille pitäisi keksiä kevyesti ohjattua toimintaa. Kirjaston omat resurssit iltapäivätoiminnan järjestämiseen olivat rajalliset, joten yhteistyö järjestöjen kanssa voisi tuoda uusia palveluja oppilaille. Tutkimusongelmaa selvitettiin kolmivaiheisella prosessilla, johon kuului survey-kysely Nepenmäen koulun oppilaille, haastattelu Nepenmäen kirjaston työntekijöille ja lopuksi avoin kysely järjestöille.

Sähköinen survey-kysely oppilaille oli tutkimuksen perusta. Sen avulla saatiin selville, että kirjaston peruspalvelujen lisäksi kirjaston sosiaalinen merkitys oppilaille on suuri. Kirjastohenkilökunnan haastattelu tuki kyselyn tuloksia ja se tuotti syvällisempää tietoa kirjaston arjesta. Kyselyn ja haastattelun avulla saatiin myös karkea tyyppitely kirjastossa vapaa-aikaansa viettävistä oppilaista. Heidät voi jakaa lukijoihin, pelaajiin, hengailijoihin ja odottajiin. Tutkimuksen viimeinen vaihe sisälsi sähköisen avoimen kyselyn alueen järjestöille heidän mahdollisuuksistaan järjestää toimintaa Nepenmäen kirjastolla. Vastaukset toimitettiin kirjaston hyödynnettäväksi. Kysely poiki uusia yhteistyökumppaneita kirjastolle.

Opinnäytetyön luonne oli kartoittava tutkimus, joka pyrki kuvaamaan vallitsevaa tilannetta ja antamaan myös ehdotuksia tilanteen ratkaisemiseksi. Toimeksiantaja sai tästä työstä uusia näkökulmia kirjaston arjen haasteisiin.

Avainsanat: kirjastot, järjestöt, yhteistyö, kirjastotyö, lapset

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Specialisation:

Author/s: Camilla Böök

Title of thesis: Survey for the Nepenmäki Library about Possibilities for After-School Activities

Supervisor(s): Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2019

Number of pages: 73

Number of appendices: 3

This thesis was conducted as a commission for the Nepenmäki Public Library, which is a branch library of Sub-regional Public Library Network of Joensuu. The thesis seeks to find out possible partners for cooperation for arranging after-school activity at the Nepenmäki Library. The library relocated to new premises in the fall of 2018, and it now shares the same building with the local primary school. After the school day, many of the pupils come to the library to spend their spare time there. The situation is still new, and the best policies are sought for fluent practices. Especially the afternoons are busy, and younger pupils would like to attend the activities which are free, easy to reach, and do not demand further commitment.

The research problem is: What can be done in order to make the Nepenmäki Library a cosy and peaceful place for every citizen even in the busy afternoons? The premise is that the library wants to keep the pupils as customers, but there is a gap for providing them meaningful and lightly supervised activities. There are limited resources for the library to arrange after-school activities, but cooperation with local organizations would bring out some new services for the pupils. The research problem was approached at three phases: firstly, thorough a survey conducted among the pupils, secondly, interviewing the library staff, and thirdly, sending an open survey to the local organizations.

The electric survey among the pupils was the basis for the study. The results showed that for the pupils the social meaning of the library is as important as the basic library services. The interview with the library staff supported the survey results and it produced in-depth knowledge of the library and its customers. Based on the survey and interview, it was possible to make a rough typing of the pupils spending their spare time at the library. Which is, pupils reading, playing, hanging out or waiting. The final phase of the research was sending an open survey for the local organizations about their possibility to arrange activities at the library. The contacting was fruitful, and it provided new operational partners for the library.

The thesis aimed to describe the existing situation at the library and give some suggestions for working it out. It gave new viewpoints for the employer to run the library.

Keywords: libraries, organizations, cooperation, library work, children

Sisältö

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
Kuvio-, kuva- ja taulukkoluetelo.....	6
Käytetyt termit ja lyhenteet	7
1 JOHDANTO.....	8
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ESITTELY JA KOULULAISTEN KOKEMA VAPAA-AIKA	11
2.1 Kirjasto- ja kasvatustieteen lainsäädäntö ja suositukset	11
2.2 Lasten ja nuorten vapaa-aika.....	12
2.3 Lapset ja nuoret kirjaston asiakkaina	15
2.4 Lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminta Nepenmäen koulussa.....	18
2.5 Nepenmäen kirjasto ja koulu yhteistyö.....	20
3 NUORET KESKIÖSSÄ – YHTEINEN TYÖ JA YHTEINEN TILA ...	24
3.1 Kolmas työ ja nuoret	24
3.2 Kolmas tila ja nuoret.....	26
3.3 Esimerkkejä nuorten kohtaamisesta kaupallisissa tiloissa	27
3.4 Kirjasto yhteistyökumppanina ja tulevaisuuden kumppanuus	29
4 TUTKIMUKSELLINEN OSA.....	33
4.1 Tutkimusmenetelmät	33
4.2 Kysely koululaisille	34
4.2.1 Kysely prosessina	34
4.2.2 Kyselylomakkeen laadinta.....	35
4.2.3 Kyselyn tulokset	36
4.2.4 Oppilaskyselyn johtopäätökset, luotettavuus ja etiikka.....	46
4.3 Nepenmäen kirjaston työntekijöiden ryhmähaastattelu	49
4.3.1 Ryhmähaastattelun järjestäminen ja tulokset.....	49
4.3.2 Johtopäätökset ryhmähaastattelusta.....	53
4.4 Yhteydenotot järjestöihin	54
4.4.1 Järjestökyselyn suunnittelu ja toteutus.....	54
4.4.2 Järjestökyselyn vastaukset	56

4.4.3 Järjestökyselyn johtopäätökset	57
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	59
5.1 Pohdintaa tutkimusmenetelmistä	59
5.2 Kouluikäiset kirjaston asiakkaina.....	60
5.3 Kirjasto kaikille vai kirjasto lapsille?.....	63
5.4 Syyskuulumisia Nepenmäen kirjastolta	64
5.5 Loppusanat	66
LÄHTEET	68
LIITTEET	74

Kuvio-, kuva- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Nuorten neljä tyyppiä kauppakeskuksissa tehdyn kartoituksen perusteella	14
Kuvio 2. Vapaaehtoistyön muodot Helsingin kirjastoissa	30
Kuvio 3. Vastaajien luokka-aste.....	37
Kuvio 4. Käymistiheys Nepenmäen kirjastossa.....	38
Kuvio 5. Käymistiheys Nepenmäen kirjastossa luokka-asteittain.....	38
Kuvio 6. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Miksi käyt Nepenmäen kirjastossa?” ...	39
Kuvio 7. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Mitä teet Nepenmäen kirjastossa?”	40
Kuvio 8. Muutosehdotuksia kirjastotyytyväisyyden parantamiseksi.	42
Kuvio 9. 1–3 ja 4–5 luokkien eroavaisuudet kysyttäessä muutosehdotuksia kirjastotyytyväisyyden parantamiseksi	43
Kuvio 10. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Mitä haluaisit tehdä Nepenmäen kirjastossa?”	44
Kuvio 11. Prosenttitaulukko vastaajien kiinnostuksesta osallistua erityyppisiin ohjattuihin toimintoihin.	44
Kuvio 12. Halukkuus vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan.....	46
Kuva 1. Nepenmäen kirjaston tiloja.....	22
Taulukko 1. Kirjaston koululaiskäyttäjäryhmät.	61

Käytetyt termit ja lyhenteet

Lapsi / nuori / oppilas / koululainen

Termejä käytetään työssä toisiaan täydentäen. Viitekehysosiossa käytetään sitä termiä, jota on käytetty alkupe-
räisessä lähteessä. Tutkimuksellisessa osassa ja pohdin-
nassa pyritään käyttämään termejä oppilas ja koululainen.
Näillä viitataan pääosin 7–12-vuotiaisiin lapsiin, ellei toisin
mainita.

Hengailu / oleskelu

Lasten ja nuorten vapaata ajanviettoa, joka ei tähtää mihin-
kään erityiseen tekemiseen.

Kokonais-koulupäivä-malli

Koulun tiloja hyödynnetään lasten ja nuorten harrastuksiin
ja oleskeluun varsinaisen kouluajan ulkopuolella. Erityi-
sesti tällä viitataan koulun ja yhdistysten tarjoamaan ker-
hotoimintaan koulussa.

Sosiaalinen kirjasto

Kirjasto nähdään paikkana, joka kokoelman lisäksi tarjoaa
tilan sosiaaliselle kanssakäymiselle alueen asukkaiden vä-
lillä.

Kolmas työ

Kahden eri työn rajapinnoilla toimimista ja molempien töi-
den piirteiden omaksumista. Kolmas työ voi näkyä henkilön
laajempuna työnkuvana tai kahden henkilön erillisten työn-
kuvien sekoittumisena.

Kolmas tila

Vähän tai ei ollenkaan kontrolloitu tila, joka ei myöskään
ole välitön kasvuympäristö kuten koti tai koulu. Kolman-
nesta tilasta puhuttaessa viitataan usein kauppakeskuk-
siin, huoltoasemiin ja kirjastoihin, joissa nuoret viettävät ai-
kaansa.

1 JOHDANTO

Olin vuoden 2019 alussa suorittamassa kirjasto- ja tietopalvelualan ammattikorkeakouluopintoihin kuuluvaa harjoittelua Joensuun seutukirjaston Nepenmäen toimipisteessä. Kirjasto oli siihen mennessä ollut toiminnassa puoli vuotta peruskoulun kanssa samassa rakennuksessa. Ensimmäinen viikko oli vielä talvilomaa, joten harjoittelu lähti verkkaisesti käyntiin. Toisella viikolla kirjasto täyttyikin lapsista ja nuorista. Koululaiset kävivät kirjastossa opettajan kanssa lukutunneilla ja moni heistä tuli myös viettämään aikaa kirjastoon koulupäivän jälkeen. Vapaa-ajalla vipinää ja vilskettä riittikin: pelattiin Kimbleä, yritettiin leikkiä piilosta hyllyjen välissä, venyteltiin lukuportilla ja tehtiin tanssivideota sosiaaliseen mediaan. Harmiton hälinä alkoi käydä häiritseväksi niin muille asiakkaille, työntekijöille kuin koululaisille itselleenkin. Vähitellen heräsi ajatus siitä, että kirjastotilasta pitäisi saada rauhallisempi karkottamatta kuitenkaan koululaisia pois.

Kirjastohenkilökunta näki lasten ja nuorten oleskelun kirjastossa positiivisena asiana, kunhan kaiken sen energian saisi valjastettua asianmukaisempaan toimintaan. Kirjaston omat resurssit iltapäivätoiminnan järjestämiseen olivat kuitenkin rajalliset. Moni yhdistys puolestaan järjestää lasten ja nuorten toimintaa, joten he voisivat olla ratkaisu ongelmiin. Näin tilanteen haasteena, jossa olisi potentiaalia ratkaistavaksi opinnäytetyön muodossa.

Opinnäytetyön viitekehyksessä kerron kirjastoalan toimintaympäristöstä suhteessa lapsiin ja nuoriin. Käsittelen lasten ja nuorten kokemaa vapaa-aikaa, vapaa-ajan viettoa kirjastossa sekä niin kutsuttua ”kokonais-koulupäivä”-mallia, jossa kouluille pyritään lisäämään harrastuksia ja toimintaa myös vapaa-ajalle. Lopuksi paneudun tarkemmin Nepenmäen kirjaston toimintaympäristöön. Toisena isona teemana opinnäytetyössäni on kirjastojen ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö. Avaan kolmas työ - ja kolmas tila -käsitteitä sekä kerron esimerkkejä pääasiassa nuorten kohtaamisesta muissa toimintaympäristöissä. Käsittelen myös hieman kirjastoa yhteistyökumppanina.

Viitekehysten jälkeen siirryn tutkimuksellisen osan pariin. Tutkimusongelmaksi muotoutui: Mitä voitaisiin tehdä, jotta Nepenmäen kirjasto olisi myös iltapäivän ruuhka-aikaan viihtyisä ja rauhallinen paikka kaikille kirjastonkäyttäjille? Tätä selvitin

kolmivaiheisella prosessilla, johon kuului survey-kysely Nepenmäen koulun oppilaille, haastattelu Nepenmäen kirjaston työntekijöille ja lopuksi avoin kysely järjestöille. Tutkimuksellisen osan perustana oli oppilaiden vapaa-ajan kirjastonkäyttöä kartoittava tutkimus. Kartoittavan tutkimuksen ideana on etsiä aiheesta uusia näkökulmia, keskeisiä teemoja ja tyypittelyjä (Vilka 2007, 20). Näkökulmaa laajentaakseni haastattelin Nepenmäen kirjastohenkilökuntaa siitä, millaisia ajatuksia heillä on kirjastotilan rauhoittamisesta. Näiden toimien pohjalta listasin potentiaalisia järjestötahoja, joille lähetin kyselyn kiinnostuksesta järjestää toimintaa Nepenmäen kirjastolla. Saapuneet vastaukset lähetin Nepenmäen kirjaston hyödynnettäväksi.

Tutkimukseni kohderyhmä koski erityisesti 7–12-vuotiaiden lasten, esiteinien, hengailua kirjastossa. Viitekehystä rakentaessani huomasin suuren osan löytyvästä lähdeaineistosta koskevan 13–18-vuotiaita nuoria. Osassa tutkimuksia kohderyhmän yläikärajana oli jopa 29 vuotta. Varsinaista lapsitutkimusta kirjastoympäristössä näyttäisi olevankin verrattain vähän. Iällisesti lähdeaineiston nuoret eivät siis täysin vastanneet oman tutkimukseni kohderyhmää. Keskityin kuitenkin hengailukäsitteeseen enemmän ilmiönä kuin tietyn ikäryhmän suorittamana toimintana. Käytin viitekehyksessä vaihdellen käsitteitä lapsi ja nuori sen mukaan, kumpaa lähdeaineistossa käytettiin. Tutkimuksellisessa osassa pyrin itse käyttämään kohderyhmästä nimitystä oppilaat tai koululaiset, jotka viittaavat 1.–7. luokkalaisiin lapsiin ja nuoriin.

Opinnäytetyötä tehdessä tutustuin moniin aihepiiriin liittyviin julkaisuihin ja hankkeisiin ja vaikutuin siitä innosta, jolla lasten- ja nuorten(kirjasto)työtä tehdään. Alalla on paljon osaamista ja paloa auttaa lapsia ja nuoria kasvamaan osaksi aktiivista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa. *Työmenetelmiä kirjaston, nuoris- ja sosiaalityön yhteiseen työhön* -oppaan esipuheessa yhteisöpedagogi Kirsi Purhonen (2014a, 5–6) kertoo kirjasto- ja nuorisotyön olevan murroksessa. Kirjastojen sosiaalinen merkitys kasvaa koko ajan ja siitä onkin tullut yhteisöllinen kohtaamispaikka eri-ikäisille ihmisille. Kirjaston tarjoamien sisältöjen muodot ovat muuttumassa entistä toiminnallisemmiksi siten, että aineistojen käyttäminen yhdistyy sulavasti muuhun tekemiseen. Nuorisotyö on tullut ulos nuorisotaloista sinne, missä nuoret viettävät luonnostaan aikaansa, eli kauppakeskuksiin, huoltoasemille ja myös kirjastoihin. Nuorten kohtaaminen on rajapinnoilla työskentelyä, joka edellyttää työkalutuuriin ja eri ammat-

tinäkemysten vuoropuhelua ja yhteensovittamista. Parhaimmillaan tämä luo nuorelle monipuolisia ympäristöjä itsensä toteuttamiseen ja osallisuuden tunteeseen yhteiskunnasta.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ESITTELY JA KOULULAISTEN KOKEMA VAPAA-AIKA

2.1 Kirjasto- ja kasvatustalalan lainsäädäntö ja suositukset

Kirjasto- ja kasvatustalpalveluiden tuottaminen kuuluu Suomessa kunnan perustehtäviin ja niitä ohjataan lainsäädännöllä. Kirjastolaki (29.12.2016/1492) takaa sen, että kaikilla on pääsy kirjaston kokoelmaan, jota hoidetaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Kirjaston tehtävä on innostaa lukemaan sekä opastaa kansalaisia tiedon hankinnassa ja käytössä. Kirjasto myös tarjoaa tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista vuoropuhelua. Kirjastolain tarkoituksena on edistää tiedon saatavuutta, monilukutaitoa, elinikäistä oppimista ja aktiivista kansalaisuutta. Arvoina toiminnan toteuttamiselle ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025 -dokumentissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a, 28, 39, 42) yleisten kirjastojen toimintaa aiotaan kehittää kirjastolain mukaisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi, että kirjastoja kehitetään avoimina oppimisen, harrastamisen ja kansalaistoiminnan tarpeita tukevin tiloina. Kirjastojen erilaiset toimintamuodot nähdään moninaisina ja osallisuutta edistävinä. Ne tukevat yhä vahvemmin varhaiskasvatuksen, koulun toiminnan, paikallisten yhteisöjen ja asuinalueiden kehittämisen tavoitteita. Osallisuutta ja kulttuuriin osallistumisen vaikuttavuutta mitataan esimerkiksi lasten ja nuorten kulttuuriharrastusten ja omaehtoisen toiminnan mahdollisuuksina ja harrastusaktiivisuutena.

Kansainvälisen kirjastojärjestö IFLA:n (2018, 5–6) kirjastopalvelujen suositukset 0–18-vuotiaille ovat samassa linjassa Suomen kirjastolain kanssa. Suosituksen mukaan kirjaston tavoitteena on tarjota aineistoja ja palveluja, jotka tukevat lapsen kehitystä – myös vapaa-ajalla. Kirjasto on tiedon, oppimisen ja kulttuurin tila. Kirjasto tarjoaa aineiston lisäksi erilaista sen toiminta-ajatukseen sopivaa tekemistä ja toimintaa lapsille sekä ylläpitää paikallisia verkostoja toiminnan toteuttamiseksi. Henkilökunnalla tulee olla kirjasto-osaamisen lisäksi tietoa ja taitoa työskennellä lasten ja nuorten kanssa. Suositus näkee kirjaston roolin aktiivisena toimijana, mihin yhteistyömäinen iltapäivätoiminta istuu hyvin.

Suomen nuorisolain (1285/2016) tavoitteena on puolestaan edistää ja tukea nuoren itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Kunta huolehtii nuorisopalvelujen tarjoamisesta yhteistyössä muiden nuorisoalan toimijoiden kanssa. Nuorisopalvelujen arvopohjana on yhteisvastuu, kestävä kehitys ja monialainen yhteistyö. Kansainvälisistä sopimuksista tunnetuin lienee *YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista* (3). Sen yhtenä kohtana on, että lapselle on oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tuottaminen on muutoksessa. Hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma vuosina 2016–2018 (LAPE) tavoitteli lapsi- ja perhepalveluiden uudistamista siten, että ne vastaisivat nykyistä paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita. Lasten hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen on useiden viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kärkihankkeena. Yhä enemmän nuoriso-, liikunta ja kulttuuritoimi nähdään kiinteänä osana varhaiskasvatusta ja lapsen koulupäivää. Koululaisten mahdollisuuksia harrastaa taidetta ja kulttuuria koulussa halutaan lisätä heidän omien mieltymystensä pohjalta. Koulun tilat halutaan saada iltapäivisin koululaisten omiin kiinnostuksiin pohjautuvaan monipuoliseen harrastuskäyttöön. (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018, 16, 70.)

2.2 Lasten ja nuorten vapaa-aika

Vapaa-aika lasten ja nuorten keskuudessa mielletään koulun ulkopuolelle jääväksi tilaksi ja ajaksi. Vapaa-ajalla nuori rakentaa elämänsä omien toiveidensa mukaan. Tämä on osa itsenäistymisprosessia ja aikuiseksi kasvamista. Nuorten vapaa-aika käsitteeseen kuuluu myös aikuisen kontrollin eriaistiset ilmentymät sekä erilaisuuden huomaaminen ja hyväksyminen. Nuorten vapaa-ajan katsotaan kuuluvan kunnan palveluissa nuoriso-, kulttuuri-, kirjasto-, ja järjestötoiminnan piiriin. (Määttä & Tolonen 2011, 5–6.)

Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018 -raportin (2019, 53–54, 57–60) mukaan suurin osa 7–14-vuotiaista lapsista kokee vapaa-ajan määrän sopivana. Tästä ikäryhmästä 7–9-vuotiaat kokevat vanhempia enemmän, että vapaa-aikaa on liian vähän. Noin 95% 7–14-vuotiaista lapsista on jokin harrastus. Tosin

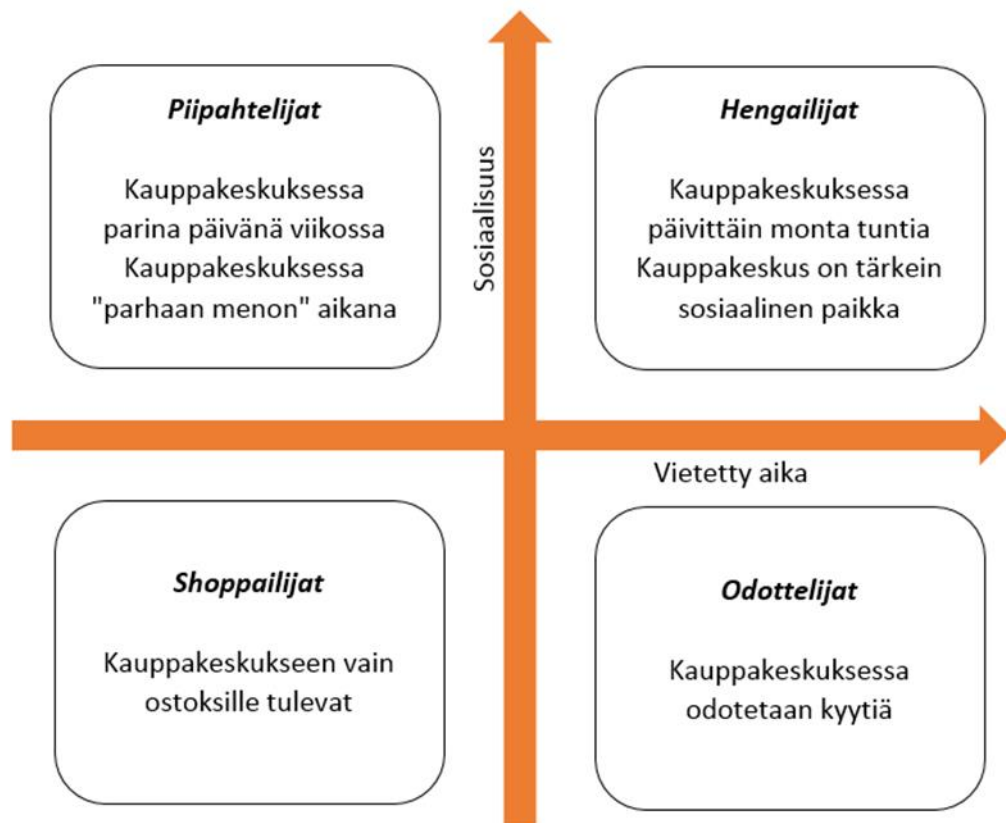
kaikkea tekemistä kuten valokuvausta, lukemista ja ulkona käymistä ei osata mieltää harrastamiseksi. Yleensä harrastuksia on 3–5 kappaletta, mutta perheen taloudellinen tilanne näkyy kasvavissa määrin lasten ja nuorten harrastusaktiivisuudessa. 7–29-vuotiaat lapset ja nuoret harrastavat usein eniten tietokone- ja konsoli-pelejä, lukemista ja ulkona käymistä, mutta harrastamisen säännöllisyydessä on suuria eroja harrastusten välillä. Esimerkiksi musiikin tekemistä harrastaa pieni mutta aktiivinen joukko.

Nykyisin elämä on jo nuorella iällä melko aikataulutettua ja nuorten harrastukset ovat yhä enemmän suorituskeskeisiä. Nuoret kaipaavat omaa tilaa ja aikaa. Nuorten vapaaseen ajanviettoon – hengailuun – liittyy kaksi piirrettä. Ensinnäkin nuoret haluavat tavata toisiaan ikään kuin näyttämöllä, toistensa katseiden kohteina. Toiseksi nuoret haluavat olla aikuisten valvonnan ulottumattomissa. Hengailussa halutaan ottaa tila itse haltuun siten, että siellä saa oleskella ilman ulkopuolelta saneltuja tilan käytön normeja. Julkiset kaupunkitilat kuten kirjastot ja kauppakeskukset ovatkin hyviä tiloja kohdata muita nuoria. (Tani 2012.) Vapaamuotoinen oleskelu muiden ikätovereiden kanssa harjoittaa nuorten sosiaalisia taitoja ja rajojen kokeilua. Aikuisten asettamat rajat kuitenkin luovat nuorille turvallisuuden tunnetta. (ABC ja nuoret 2013.) Kirjastoon nuorisojoukkoja ohjaa usein myös se, ettei heidän asuinalueeltaan välttämättä löydy muita nuorisotiloja, joissa viettää yhdessä aikaa (Purhonen 2015, 89).

Nuorten hengailu koetaan usein ongelmallisena – vaikka suurempia häiriöitä ei esiintyisikään. Nuorisotutkija Tomi Kiilakoski (2016, 16–17) toteaa kuitenkin, että hengailu on täysin normaalia ja suotavaa varsinkin, jos vastapainona on syrjäytymisen riski. Jossain vaiheessa pelkkä hengailu saattaa kuitenkin tylsistyttää ja kaivat-taisiin jotain tekemistä. Parasta tekemistä onkin sellainen, johon voi osallistua haluamaansa aikaan ilman ohjausta ja joka on ilmaista. (Lampela 2016, 31.)

Valtakunnallinen nuorisokasvatusjärjestö Nuorten Palvelu ry on tehnyt 2010-luvulla useita hankkeita sujuvamman yhteistyön lisäämiseksi nuorten ja kaupallisten toimijoiden välillä. Myös kirjastojen kanssa on tehty yhteistyötä esimerkiksi kouluttamalla kirjastotyöntekijöitä kohtaamaan nuoria. Vuosina 2012–2014 toteutettiin kaksiosainen Kauppakeskuksen nuoret -hanke, jossa kartoitettiin nuorten asiakaskokemuksia ja ajanviettotapoja kauppakeskuksissa, parannettiin nuorten ja aikuisten välistä

vuorovaikutusta ja lisätiin nuorten osallisuutta kauppakeskuksen suunnittelussa. Kartoituksen perusteella huomattiin, että kauppakeskuksissa aikaansa viettävät nuoret voidaan jakaa neljään eri tyyppiin (kuvio 1) kauppakeskuksessa vietetyn ajan ja sosiaalisuuden perusteella. (Lampela 2014, 3–7.) Käytän kuviota myöhemmin perustana omalle tyypittelylle kirjastossa vapaa-aikaansa viettävistä koululaisista.

Kuvio 1. Nuorten neljä tyyppiä kauppakeskuksissa tehdyn kartoituksen perusteella. (Lampela & Tani 2015 mukailen Lampela 2013).

Kuviossa 1 esitetyt hengailijat viettävät melkein koko vapaa-aikansa kauppakeskuksessa. Se on heille tärkein sosiaalinen tila, jossa myös tutustutaan toisiin nuoriin. Kauppakeskuksen hengailijat voivat olla yksi iso porukka tai monta pienempää, jotka ovat silloin tällöin tekemisissä toistensa kanssa. Piipahtelijoille kauppakeskuksen merkitys on myös ennen kaikkea sosiaalinen, mutta heillä on hengailijoista poiketen myös muita ajanviettopaikkoja. Kaikki ryhmät tekevät ostoksia kauppakeskuksessa, mutta shoppailijat ovat tulleet kauppakeskukseen nimenomaan siksi, että he käyvät ostoksilla. Tilan sosiaalinen merkitys ei siis ole heille tärkeintä. Odottajat poikkeavat muista ryhmistä siinä, että he viettävät kauppakeskuksessa aikaa siksi,

että odottavat kyytiä. Joskus he kuitenkin viettävät kauppakeskuksessa aikaansa pidempään, joten raja piipahtelijoihin on häilyvä. (Lampela 2013, 12–13.)

2.3 Lapset ja nuoret kirjaston asiakkaina

Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö voidaan jakaa kouluuyhteistyöhön ja nuorten vapaa-ajan toimintaan. Vapaa-ajan toimintaa on esimerkiksi kerho-, kurssi- ja harrastustoiminta, teemaviikot, tapahtumat, vaikuttamiseen tähtäävää osallistava toiminta, kirjasto- ja nuorisotilan yhdistäminen, kasvatus ja nuorten kanssa oleilu. Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön taustalla on monia syitä, joita ovat esimerkiksi nuorten säilyttäminen asiakkaina, yhdenvertaisuusperiaate, ratkaisujen etsiminen häiriökäyttäytymiseen ja ristiriitoihin sekä yhteistyön tarpeeseen vastaaminen. (Korsoff 2018, 40–41.)

Valtakunnallisessa vuoden 2017 peruspalvelujen arvioinnissa *Kirjastopalvelut lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä* (Patio 2017) Itä-Suomen yleisten kirjastojen osalta lastenkirjastotyö nähtiin liian niukalti resursoituna sen tärkeyteen nähden. Perinteiset lasten kokoelmat olivat hyvät, mutta uusia aineistomuotoja oli melko vähän tarjolla. Tapahtumat painottuivat satutunteihin, lukudiplomeihin sekä kirjastonkäytön ja tiedonhankintataitojen opetukseen. Jonkin verran tarjottiin läksykerhoja ja luku-neuvontaa lasten vanhemmille. Lastenkirjastotyön toimintaympäristön seuraamiseen voisi panostaa tulevaisuudessa entistä enemmän. Lasten osallistamismenetelmiä kirjastopalvelujen kehittämisen pohjana käytettiin, mutta saatua tietoa ei hyödynnetty tarpeeksi kehittämisprosessissa. Kirjastojen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita olivat peruskoulut, varhaiskasvatus, kulttuuripalvelut ja muut kirjastot.

Lapsiin verrattuna nuoret eivät niinkään hae kirjastosta tietoa tai lainaa kirjoja vaan sillä on heille ennen kaikkea sosiaalinen merkitys (Purhonen 2015, 95). Toisaalta osa nuorista haluaa viettää vapaa-aikaansa yksin kirjaston rauhallisessa ympäristössä, eikä suuria nuorisojoukkoja koeta miellyttävänä. Kirjastot ovat ohittaneet jopa nuorisotalot vapaa-ajanviettopaikkana, sillä kirjastoon on matala kynnys tulla, eikä siellä yleensä ole yhtä nuorisoryhmää valtaamassa koko paikkaa. Parhaimmillaan kirjastot tukevat nuorten itsenäistymistä, kuulumista yhteisöön, osallisuuden kokemusta ja omien voimavarojen löytämistä. Kirjastossa ollessaan nuoret kiinnittävät

huomiota erityisesti saamaansa palveluun ja siihen, onko se tasaveroista verrattuna muihin asiakkaisiin. Kielteiseen asennoitumiseen nuori vastaa usein samalla mitalla. (Nuotio 2016, 52–53, 56.)

Nuoriin suhtautuminen kirjastossa onkin kahtiajakoista. Lähtökohtaisesti nuoria pidetään tasaveroisina asiakkaina muiden kanssa ja heidän aikuistumisestaan halutaan tukea. Suhtautuminen voi kuitenkin kääntyä pääläelleen huonon käytöksen – tai pelkästään sen pelon – takia. Kirjaston muut työntekijät sekä myös muut asiakkaat näkevät nuoret joskus negatiivisessa valossa. Kirjaston sisällä saatetaan myös ajatella, että nuoret kuuluvat vain lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijöiden vastuulle. (Korsoff 2018, 70.)

Miten nuorten käyttäytyminen sitten saataisiin kirjastoon sopivaksi? Positiivisen käyttäytymisen perustana on nuorten ja kirjastohenkilöstön molemmin puolinen myönteinen suhtautuminen toisiinsa. Nuoria voi ja pitää osallistaa kirjastotilojen ja -palvelujen sekä niiden käyttösääntöjen suunnitteluun. Tällöin nuorille tulee tunne, että heitä aidosti kuunnellaan ja heistä välitetään. (Nuotio 2016, 54–55.) Näiden lisäksi nuoria voi tempauksien avulla osallistaa tuottamaan palveluja muille asiakkaille, kirjastohenkilökuntaa voi kouluttaa kohtaamaan nuoria ja yhteistyötä nuorisotoimen kanssa voi lisätä (Lampela 2016, 32–34).

Lasten ja nuorten kirjastonkäyttöä on tutkittu erilaisilla kyselyillä ja osallistamismenetelmillä. Pohjois-Savon ELY:n vuonna 2009 toteutetussa asiakaspalvelun arviointihankkeessa huomattiin nuorten odotusten kirjastoa kohtaan muuttuneen. Nuorille toteutettiin Unelmien kirjasto -työpaja, jossa he saivat kertoa, millaisia tiloja toimintoja he haluavat kirjastoon. Vastauksissa korostui yhteisöllisyys ja toiminnallisuus: harrastekerhot, kirjailijavierailut, yökirjasto, esitykset ja teemapäivät. Tilojen muunneltavuus ja viihtyisyys on tärkeää, jotta monipuolista toimintaa on mielekästä toteuttaa. Tilaan toivottiin viihde-elektroniikkaa ja eväidensyöntimahdollisuutta. (Tähinen 2010, Launosen 2015, 58–60 mukaan.)

Kymmenen vuotta myöhemmin lasten ja nuorten toiveet kirjastotiloista puhuttivat edelleen. Alkuvuodesta 2019 Tikkurilan kirjasto otti isoimmat asiakasryhmänsä kuten kouluikäiset mukaan kirjastotilojen tulevan remontin suunnitteluun. Kouluikäiset

toivoivat kirjastoon lukupaikkoja. Yli puolet alakoululaisista luki kirjastossa ja toisaalta noin kolmasosa hengaili kirjastossa kavereiden kanssa tai puuhaillen jotakin. Oma rauha ja hiljaisuutta arvostettiin kuitenkin jonkin verran enemmän kuin tilaa olla kavereiden kanssa. (Vallo 2019.) Etelä-Pohjanmaalla Nurmon alueen 5.–9. luokkien koululaisille toteutettiin vuoden 2019 alussa kysely Nurmon kirjaston käytöstä. Kyselyyn vastanneet jakaantuivat pääosin kahteen ryhmään; kirjaston lukeviin ja lainaaviin peruskäyttäjiin ja sosiaalista toimintaa kuten vierailijoita toivoviin nuoriin. Nuorten kirjastoa koskevat kehitysehdotukset koskivat muun muassa erilaisia tapahtumia ja vierailijoita, teemailtoja, erillistä tilaa hengailulle ja lukemiselle sekä kahviota. (Halme 2019, 54–66.)

Pelkkien tutkimusten lisäksi lapsille ja nuorille on kehitetty uudenlaisia palveluja ja osallistamismenetelmiä. Esimerkiksi Pohjois-Amerikassa ja Iso-Britanniassa kirjastot ovat koonneet nuorista asiakasraateja. Niiden nuoret järjestävät toimintaa kuten poistokirjamyyntiä ja satutunteja yhdessä kirjaston kanssa, vaikuttavat aineiston valintaan ja pitävät kirjaston työntekijät ajan tasalla viimeisimmistä trendeistä. Rahallista palkkiota vastaan nuoret ovat jopa käyneet kertomassa kouluissa kirjaston palveluista. Nuoret ovat auttaneet erilaisten klubien kautta mm. videomarkkinoimaan kirjastoa, järjestelleet aineistoja ja tehneet näyttelyitä. (Almgren & Jokitalo 2010, 48–50.)

Suomessa puolestaan Mikkelin lähikirjaston uudelleen konseptoinnissa käytettiin nuorten ideoita houkuttelevasta kirjastotilasta. Tämän ansiosta kirjastoon hankittiin esimerkiksi akvaario. Kirjastossa järjestetään paljon toimintaa kuten koululaisille suunnattu Aakkosklubi, jossa askarellaan, leivotaan, pelataan ja tutkaillaan kirjoja. (Launonen 2015, 61–62.) Nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia parantavassa KIRJAVAA-hankkeessa (2014, 12, 38) kokeiltiin erilaisia yksittäisiä työpajoja sekä järjestettiin kaksi erilaista tapahtumaa – pop-up-kirjasto kauppakeskuksessa ja yökirjasto – jotka sisälsivät työpajoissa kokeiltuja menetelmiä. Työpajoissa tehtiin sarjakuvia, digitarinoita, käsitöitä ja seikkailtiin kirjastossa. Valokuvaus oli myös isossa osassa toimintaa. Positiivisella ennakkoluulottomalla asenteella ja joulukolla yksinkertaisia ideoita saatiin aikaan monenlaista nuoria kiinnostavaa toimintaa.

2.4 Lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminta Nepenmäen koulussa

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017b, 7, 23–25, 27–28) alainen työryhmä valmisteli vuonna 2016–2017 ehdotuksen, jossa jokaiselle lapselle ja nuorelle taataan mahdollisuus ainakin yhteen mieleiseen harrastukseen. Työryhmä esitti, että harrastustoiminta järjestettäisiin kunnan opetus-, sivistys- kulttuuri-, nuoriso-, vapaa-ajantoi-
men, kolmannen sektorin ja seurakuntien yhteistyöllä. Koulurakennus toimisi alus-
tana harrastustoiminnalle. Kantavana ajatuksena työlle oli, että harrastamisen ei tar-
vitse olla tavoitteellista tai kilpailullista vaan sitä voi tehdä omaksi ilokseen. Harras-
tustoiminnalla vähennettäisiin oppituntien jälkeistä lasten ja nuorten yksinäisyyttä,
turvattomuutta sekä mielekkään tekemisen puutetta.

Joensuun kaupungin dokumentti *Hyvinvoinnin toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018–2021* (2018, 4, 8, 11, 13) asettaa yhdeksi hyvinvoinnin toimialan tavoitteeksi, että kaikenikäiset kuntalaiset saadaan mukaan aktiiviseen ja harrastavaan elämän-
tapaan. Liikunta- ja kulttuuripalvelut, kirjasto, kansalaisopisto sekä aktiivinen kolmas
sektori tarjoavat tähän mahdollisuuden. Erityisesti järjestöyhteistyö on keskiössä
palvelujen tuottamisessa. Olemassa olevia tiloja kuten koulujen liikuntasaleja halu-
taan avata kaikkien kuntalaisten harrastekäyttöön. Lasten ja nuorten harrastamista
koulupäivän aikana tuetaan ja heidän identiteettiään sekä vahvuuksiaan pyritään
vahvistamaan. Kaiken toiminnan arvopohjana on yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon
toteutuminen, vihapuheen ja rasismien ehkäisy sekä ympäristökasvatus.

Samaisen *Hyvinvoinnin toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018–2021* -dokumentin
(2018, 19, 22) mukaan yhtenä tavoitteena toimintakauden päättymiseen mennessä
on luoda ”kokonais-koulupäivä” -toimintamalli [= koulutuntien jälkeen tiloihin jää-
dään vielä harrastamaan]. Sen ajatuksena on taata jokaisella lapselle ja nuorelle
koulun rinnalle mielekästä tekemistä. Tähän pyritään lisäämällä kaikkiin kouluihin
maksutonta koulupäivän jälkeistä toimintaa yhteistyössä esimerkiksi oppilaitosten,
järjestöjen ja nuorisotyön kanssa. Nepenmäen koulu toimii pilottina yhteistyön ke-
hittämisessä. Nepenmäen koululle on myös syntynyt yhteisiä tiloja hyödyntävä pal-
velukonsepti esimerkiksi kirjaston, konservatorion ja kansalaisopiston kesken. Tä-
män opinnäytetyön aihe tukeekin koulun ja kaupungin toimintasuunnitelmaa.

Moni Joensuun kouluista tarjoaa vapaaehtoista iltapäivätoimintaa, jossa on monipuoliset mahdollisuudet ohjattuun toimintaan, vapaaseen leikkiin, liikuntaan ja ulkoiluun sekä koulutehtävien tekemiseen. Iltapäivätoimintaa järjestetään koulupäivän jälkeen kello 12–17 välisenä aikana. Lapsille pyritään myös järjestämään mahdollisuus levähtämiseen rauhallisessa ympäristössä. Järjestöt tuovat toimintaan omia erityispiirteitään ja painotuksiaan. (Joensuun kaupunki 2018a.) Iltapäivätoiminta vaatii kuitenkin ennakoilmoittautumisen ja välttämättä kaikille halukkaille ei riitä paikkoja toimintaan. Nepenmäen kirjasto voisi olla loistava paikka lapsillekin hengähtämiseen hälyisen päivän jälkeen. Toiminnan kirjastossa pitäisi olla erittäin matalakynnyksistä ja innostaa äänekkäämmin hengailevia koululaisia mukaan, jotta myös hengähtämiselle jäisi tilaa.

Nepenmäen koulu on parhaillaan laajeneva kolmisarjainen yhtenäiskoulu, jonka saman katon alla on tällä hetkellä lapsia ja nuoria esikoululaisista peruskoulun 8. luokkaan. Vuoden 2020 syksyllä kouluaan jatkaa ensimmäiset 9. luokkalaiset. Väistötiloissa sijainnut alakoulu siirtyi kesällä 2018 uuteen rakennukseen yhdessä kirjaston kanssa ja tilat onkin suunniteltu silmällä pitäen monipuolista oppimisympäristöä. Nepenmäen koulussa opiskelee noin 550 oppilasta ja opetushenkilökuntaan kuuluu lähes 80 ammattilaista. (Joensuun kaupunki 2018b.) Koulu tarjoaa kerhotoimintana oppilaskuntatoimintaa, kilpaurheilukerhoa sekä Kerho Kaikille -hankkeen puitteissa toimivia kerhoja. Koulu pyrkii edesauttamaan koulun oppilaille suunnattua, ulkopuolisten tahojen järjestämää harrastustoimintaa esimerkiksi tarjoamalla tiloja järjestöjen käyttöön. Liikuntasali on iltaisin Joensuun kaupungin liikuntapalvelujen koordinoimassa käytössä. (Joensuun kaupunki 2018c.)

Nepenmäen koulun Kouluyhteistyötoimikunta (KYTKY) on yhteistyöelin kodin ja koulun välillä, johon kuuluu oppilaiden vanhempia ja kaksi opettajien edustajaa. KYTKY:n toimintaan kuuluu erilaisten tapahtumien järjestäminen ja kannanottojen tekeminen kaupungin päättäjille lapsia koskevissa päätöksissä. KYTKY:n tavoitteena on tuoda kodin ja vanhempien näkökulma esille lasten koulunkäynnissä. Toiminta on yhteistyötä ja yhteistoimintaa eri tahojen välillä. KYTKY on järjestänyt koululla yhteistyössä mm. talviriehan, teatteriesityksiä, kirppiksen ja erilaisia luentoja. (Joensuun kaupunki 2018d.)

Joensuun kaupunki ja Joensuun Setlementti -yhdistys ovat solmineet kehittämiskumppanuuden Nepenmäen nuorisotyön toteuttamisesta vuosille 2018–2020. Kumppanuuden pohjana on Joensuun kaupungin hyvinvointipalveluiden ”Koko kylä yhdessä” -toimintalinjaus, jonka tavoitteena on kehittää osallisuutta, tilojen käyttöä ja yhteistyötä lasten ja nuorten hyväksi. Olennaisena ajatuksena toiminnassa on, että lapsille ja nuorille saataisiin turvallista ja hyvinvointia tukevaa toimintaa niin koulupäivien sisälle kuin sen ulkopuolelle koulun tiloja hyödyntäen. (Joensuun Setlementti 2019; Joensuun Setlementti.)

Setlementti järjestää yläkoululaisille välituntitoimintaa koulun tiloissa sijaitsevassa nuorten yhteisessä oleskelutila Nepelässä. Setlementti osallistuu koulun toimintaan esimerkiksi olemalla apuna ryhmätyksessä ja järjestämällä tunne- ja kaveritaitoihin keskittyvää pienryhmätoimintaa. Setlementti myös koordinoi monitoimijaisen verkoston keräämistä, jolla pyritään takaamaan monipuolinen (järjestö)toiminta tiloissa. Erityisesti haluttaisiin tavoittaa muun harrastustoiminnan ulkopuolelle jäävät yläkouluikäiset Nepenmäen koulun oppilaat. (Joensuun Setlementti 2019; Joensuun Setlementti.)

Setlementin järjestämän toiminnan lisäksi Nuorten kasvu ry järjesti Nepenmäen koululla improvisaatiopohjaista Luova Lava -kerhoa vuoden 2019 alussa, mutta se keskeytyi vähäisen osallistujamäärän takia. Joensuun seudun erilaiset oppijat -järjestö on pitänyt kerran kuussa peli-iltapäiviä, joihin on tullut hyvin nuoria paikalle. Perheperustaisen kuntoutuksen kehittämiskeskus (Perpe-keskus) on pitänyt koululla rentoutusvälitunteja. (Nepenmäen koulunuorisotyön verkostotapaaminen 2019.) Nepenmäen koululle on jo saatu koottua useita eri toimijoita ja maksutonta toimintaa, mutta aivan nuorimmille koululaisille tarjonta ei vastaa vielä kysyntää.

2.5 Nepenmäen kirjasto ja koulu yhteistyö

Nepenmäen kirjasto on Joensuun kaupungin lähikirjasto, joka sijaitsee Nepenmäen kaupunginosassa. Kirjasto sijaitsi aikaisemmin noin 1,5 kilometrin päässä Niiniväärän kaupunginosan ytimessä, mutta siirtyi vuoden 2018 syksyllä samaan rakennukseen uuden Nepenmäen koulun kanssa. Nepenmäen kirjasto on yksi kolmesta Jo-

ensuun lähikirjastosta, joilla on yhteinen kirjastonjohtaja. Lähikirjastot yhdessä Joensuun pääkirjaston ja taajamakirjastojen sekä Liperin, Outokummun, Polvijärven ja Kontiolahden kuntien kirjastojen kanssa muodostavat Joensuun seutukirjaston. Joensuun kaupunki hallinnoi näiden kirjastojen henkilöstö, IT- sekä kuljetuspalveluja. Pohjois-Karjalan kaikkien kuntien yleiset kirjastot – mukaan lukien Joensuun seutukirjasto – muodostavat kirjastokimpan Vaara-kirjastot, joka toimii samalla myös alueellisen kehittämistehtävän toimialueena. Vaara-kirjastoille yhteistä on kokoelma, asiakkuus, verkkokirjasto ja kirjastojärjestelmä.

Joensuun seutukirjaston vuosien 2015–2018 tilastoja tarkastelemalla nähdään, että lastenkirjojen määrä on vähentynyt runsaiden poistojen takia, mutta hankinta- ja lainausluvut ovat pääosin kasvusuuntaisia. Kokoelma siis uudistuu. Erityisesti vuonna 2018 uutta lasten aineistoa on hankittu paljon, mikä saattanee selittyä sillä, että Nepeenmäen kirjastolle ostettiin normaalia enemmän uutta aineistoa. Alle 15-vuotiaiden määrää kunnassa on alettu kirjata vasta vuonna 2018, jolloin se oli 17 792 eli 15,5% koko asukasluvusta. (Kirjastot.fi 2019.)

Nepeenmäen kirjasto on pieni ja moderni kirjasto peruskoulun kanssa samassa rakennuksessa. Kirjastoon on erillinen sisäänkäynti, mutta sinne pääsee myös suoraan koulun tiloista. Kirjastoa hallinnoi suuret lukuportaatt, jotka koululaiset ovat ottaneet omaksi oleskelupaikakseen. Kirjastotilan välittömässä läheisyydessä on älytaululla varustettu työskentelytila *Mediateekki*, joka on myös kirjaston asiakkaiden käytössä. Tilassa pidetään paljon kirjavinkkauksia ja erilaisia pajoja koululaisille. Nepeenmäen kirjaston kokoelma painottuu lasten ja nuorten aineistoon, mutta kaikkia perusaineistolajeja myös aikuisille löytyy. Äskettäin tapahtuneen muuton vuoksi kokoelmaan on tehty paljon poistoja, joten nykyisellään kokoelmassa on paljon uutta aineistoa.

Kuva 1. Nepeenmäen kirjaston tiloja. Vasen ylälaita: nuorten ja aikuisten aineistot, takana lukuportaat; oikea ylälaita: lehtienlukunurkkaus; vasen alalaita: lasten aineistot; oikea alalaita: Mediateekki valmiina alakoululaisten mediapajaa varten.

Kirjaston ja koulun välinen yhteistyö on tiivistä. Useille luokille on varattu oma viikoittainen lukutunti, jolloin oppilaat tulevat opettajan kanssa kirjastoon valitsemaan itselleen kirjan ja lukemaan sitä. Samalla voi myös lainata ja palauttaa aineistoa. Kirjasto järjestää vinkkauksia, kirjastokäytönopetusta, mediakasvatusta ja kirjailijavierailuja, tapahtumia ja teemapäiviä. Kirjasto on mukana myös monissa koulun tapahtumissa. Koulun ja kirjaston tiloissa (myös vapaa-ajalla) oppilaita koskevat samat käyttäytymissäännöt, mikä helpottaa yhteisen linjan pitämistä kirjastossa tapahtuvan käyttäytymisen suhteen. Kouluyhteistyötä hoitaa koko henkilökunta, mutta Joensuun lähikirjastojen yhteinen informaattikko vastaa lasten- ja nuorten kirjastotyöstä lähikirjastoissa. Tämä on tärkeää lasten ja nuorten kirjastopalvelujen sujuvuuden, tasapuolisuuden ja johdonmukaisuuden kannalta.

Haastattelin Nepenmäen kirjaston kolmea vakituista työntekijää kirjaston arjesta kesällä 2019. Koululaisia käy kirjastossa paljon, mutta tilanne on rauhoittunut ja tasaantunut syyslukukaudesta, kun kirjasto oli vasta avautunut eikä vakiintuneita käyttäytymismalleja ollut. Niin kirjaston henkilökunnan kuin oppilaidenkin puolelta on opittu toisista puolin ja toisin. Haastattelun aikaan kirjastolla oli takana ensimmäinen kesälomaviikko. Tämä näkyi kirjastolla selkeästi vähentyneenä koululaismääränä ja rauhallisempaan tilaan. Koulun puolella ja kirjaston työskentelytila Mediateekissa on alkanut muiden toimijoiden järjestämiä kesäkerhoja lapsille. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Kovinkaan moni aikuinen kirjastonkävijä ei ole antanut suoraan palautetta rauhattomasta kirjastotilasta, mutta joidenkin käytöksestä on luettavissa, että tila on liian meluisa eikä tunnu omalta. Osa on esimerkiksi siirtynyt asioimaan toiseen lähikirjastoon. Myös koululaisilta itseltään on tullut kommentteja siitä, että olisipa kirjasto hiljaisempi paikka. Nykyisin koululaisten äänenkäyttöön saa yleensä kiinnitettyä huomiota näyttäytymällä lukuportaiden edessä, jossa suurin osa koululaisista viettää aikaansa. Näin he taas muistavat, että ollaan kirjastossa, jossa pitää käyttäytyä hieman hillitymmin. Kevään aikana lehtienlukunurkkaus haluttiin rauhoittaa aikuisten lehtien lukutilaksi, jonne kiellettiin koululaisia menemästä edes lukemaan. Tämä aiheutti jonkin verran nurinaa teini-ikää lähestyvien koululaisten kesken, mutta käytäntö vakinaistui kuitenkin nopeasti. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

3 NUORET KESKIÖSSÄ – YHTEINEN TYÖ JA YHTEINEN TILA

3.1 Kolmas työ ja nuoret

Kolmas työ tarkoittaa kahden eri työn ja ammattialan rajapinnoilla toimimista. Työntekijät ovat sitoutuneet yhteiseen tavoitteeseen, toimivat vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden sekä oppivat ja rakentavat ammatillista identiteettiään suhteessa toisen osaamiseen. Parhaimmillaan kolmas työ ei lisää työn määrää, vaan antaa lisävälineitä kohderyhmien kanssa toimimiseen ja oman työn uudistamiseen. Kirjasto-kontekstissa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kirjastotyöntekijä ottaa ohjausvastuuta nuorten ryhmäohjauksesta ja nuorisotyöntekijä ottaa informatiivista ja kulttuurista osaamisvastuuta kirjastoaineistoista. (KIRJAVAA-hanke 2014, 8–9.)

Kolmannen työn hahmottaminen lähtee liikkeelle eri ammattialoille yhteisen ongelman ja siihen tarvittavan ratkaisun huomaamisesta. Ongelmatilanteessa ei kuitenkaan usein tiedetä, että kenen pitäisi tehdä ja mitä, jotta ongelma ratkeaisi. Ollaan uudenlaisessa tilanteessa, jossa tarvitaan asenteiden muutosta ja sallimista omaan työnkuvaan aiemmin kuulumattomille töille. Tästä koituu usein myös epämukavuusalueelle joutumista, riittämättömyyden tunnetta ja muutosvastarintaa, jonka voi nähdä negaation sijaan myös rakentavana palautteena. Kirjastotyö on viimeisten vuosikymmenien ajan ollut rajussa muutoksessa, ja esimerkiksi tapahtumien järjestäminen on rikkonut perinteistä työnkuvaa. Nyt tapahtumat nähdään kuitenkin yhtenä osana kirjastotyötä ja kirjaston palveluja. Oivaltava, salliva ja joustava johtaminen on isossa osassa onnistuneessa kolmannen työn käyttöönotossa. (Purhonen 2015, 91–94.)

Kirjastoissa kolmas työ on luontevaa esimerkiksi tapahtumien sekä lasten- ja nuortenkirjastotyön kautta. Perinteisempi yhteistyö avaa myös kirjastoille paljon uusia mahdollisuuksia. Kirjastot ovat nuorisotoimelle hyvä paikka tavoittaa niitä nuoria, jotka eivät käytä perinteisiä nuorisopalveluja. Kirjastotilat tukevat nuorisotoimen sosiaalisen kasvattamisen ulottuvuutta, sillä kirjastossa kohtaa eri-ikäisiä ihmisiä ja tuntee kuuluvansa asuinyhteisöön tasavertaisena jäsenenä muiden kanssa. (Purhonen 2015, 95–96, 99.) Moni nuori itse asiassa haluaa, että kirjastohenkilökunta juttelisi heidän kanssaan ja tutustuttaisiin puolin ja toisin (Nuotio 2016, 54).

Kolmatta työtä on tutkittu ja kehitetty jonkin verran kirjastotoiminnassa. Mikkelin pääkirjaston – Etelä-Savon maakuntakirjaston ja Mikkelin ammattikorkeakoulun yhteinen KIRJAVAA-hanke 2013–2014 kehitti nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia kriittisen lukutaidon, tiedonhaun ja osallistamisen avulla. Hankkeessa keskeistä oli kirjasto-, nuoriso- ja sosiaalialan ammattilaisten yhteistyö. Kehittämisen teemoina olivat sosiaalinen kirjasto, osallisuus, mediakasvatus ja -vaikuttaminen sekä yhteinen osaaminen. Hankkeessa järjestettiin koulutusta nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille, kirjastotoimintaa nuorille sekä tuotettiin julkaisuja aiheeseen liittyen. Nuoret olivat tyytyväisiä heille järjestettyyn toimintaan ja ammattilaiset tunsivat saaneensa lisää eväitä nuorten kohtaamiseen ja yhteistyökumppanuuksien rakentamiseen. (Purhonen 2014b, 3–12.)

Elisa Korsoff (2018, 29–32) kertoo ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössään KirNu-hankkeesta (Pitkänen 2015, 3–10), joka oli Helsingin nuorisoasiainkeskuksen ja Helsingin kaupunginkirjaston toteuttama yhteinen työhyvinvointihanke vuosina 2014–2015. Hankkeen tavoitteena oli nuoriso-ohjaajien ja kirjastotyöntekijöiden valmiuksien ja osaamisen vahvistaminen erilaisissa vaikeissa vuorovaikutustilanteissa erityisesti nuorten kanssa. Hankkeen aikana toteutettiin yhteisiä työpajoja, joiden avulla löydettiin yhteistyötä tukevia uusia toimintatapoja ja innostavia yhteishankkeita. Yhteistyön nähtiin helpottavan tiedonkulkua, markkinointia, tilojen tehokkaampaa hyödyntämistä ja ongelmatilanteiden ratkaisua. Hankkeen aikana toteutettiin työntekijävaihtoja, jotka auttoivat ymmärtämään toisen yksikön työn sisältöä, asiakastyötä ja yksikön sisäistä dynamiikkaa. Ongelmiksi nähtiin resursien ja ajan puute, organisaatiomuutokset sekä yhteisten tavoitteiden uupuminen. Kirjastotyöntekijöiden puolelta esiin nousi uusi ajatus siitä, että nuorille riittääkin usein pelkkä aikuisen läsnäolo. Tällaiseen toimintatapaan kirjastoilla ei ole totuttu.

Korsoffin (2018, 55–59) omassa opinnäytteessä tutkittiin kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä pääosin haastatteleamalla kirjastotyöntekijöitä, jotka tekivät nuorisotyötä kirjastoympäristössä yhteistyössä toisten nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa. Yhtenä tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kirjastotyöntekijöiden ajatuksia kolmannesta työstä. Kaikki työntekijät samaistuivat joihinkin osiin kolmannen työn määritelmästä, mutta aivan kaikki eivät kokeneet tekevänsä täysin kolmatta työtä.

Yhteiset toimintatavat eri ammattiryhmien välillä nähtiin tärkeiksi ja oli luontevaa ajatella nuoret yhteisesti tuotettujen palvelujen keskiöön. Toisen ammattilaisen osaamisen lainaaminen itselle joksikin aikaa näkyi kirjastotyöntekijöiden arkityössä. Ongelmaksi yhteisesti jaetussa työssä nähtiin ympäröivän toimintaympäristön, kuten kirjaston tai nuorisotalon, omat säännöt, joita toisen ammattilaisen on vaikea lähteä muotoilemaan omaan suuntaan. Myös ammattien rajat voivat olla käytännön työssä selkeästi erillään, ja kirjastotyöntekijöiden nähtiin saavan nuorisopuolelta enemmän tukea ja uutta osaamista omaan työhön kuin toisin päin katsottuna.

Korsoffin (2018, 60–62) haastattelemat kirjastotyöntekijät kokivat, että yhteistyö on hyödyttänyt kaikkia osapuolia. Yhteistyön avulla voitiin kehittää uusia toimintamuotoja ja työ- ja toimintatapoja, oppia konkreettisia asioita, ottaa mallia, vaihtaa hiljaista tietoa ja lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä. Nuorten käytös on parantunut, kun he ovat nähneet kirjastotyöntekijöiden työskentelevän toisten tuttujen aikuisten kanssa ja nuorille muissa tutuissa tiloissa. Osoituksena tästä ovat olleet esimerkiksi nuorten uteliaisuus, yllättyneet reaktiot ja muutokset kommunikaatiossa. Yhteinen työ on paikoin jopa keventänyt työtaakkaa, sillä kaikkea ei tarvitse yrittää tehdä itse. Eri tahojen järjestämä toiminta kirjaston tiloissa puolestaan on tuonut nuorille suuremman valikoiman ammattitaidolla suunniteltua tekemistä.

3.2 Kolmas tila ja nuoret

Kolmas työ tapahtuu usein niin kutsutussa kolmannessa tilassa. Kolmas tila tulee erityisesti esille nuorista puhuttaessa ja sillä viitataan tiloihin ja paikkoihin, jotka eivät ole välittömiä kasvuympäristöjä kuten koti tai koulu. Kolmas tila on usein juuri se paikka, jossa nuoret viettävät vapaa-aikaansa. Näitä tiloja ovat esimerkiksi ostoskeskukset, puistot, huoltoasemat tai kirjastot. Tällaisissa tiloissa oleskelevat nuoret ovat selkeästi havaittavissa oleva joukko, jota tarkkaillaan ja valvotaan. Kaikenlainen käytös ei ole sallittua ja epäasialliseen käytökseen puututaan herkemmin kuin aikuisten vastaavaan käytökseen. (Kiilakoski 2016, 16.)

Osa nuorista toivoo vapaa-ajanviettopaikaltaan vapaata olemista oman ikäisten kanssa, jossa ei ole liiemmin aikuisten valvontaa tai ylimääräisiä kieltoja. Toisaalta osa nuorista pitää edellä mainittua vaihtoehtoa turvattomana. He haluavat jonkin

verran valvontaa kuitenkin siten, että tilan rentous säilyy. Yleisesti ottaen tilassa pitää olla mahdollista tehdä monenlaisia asioita mukaan lukien myös vain vapaata hengailua. Huomionarvoista on, ettei kovin moni toivo ylhäältä päin tulevaa ohjattua toimintaa vapaa-ajalleen. Tiloilta toivotaan ennen kaikkea kodinomaisuutta, ja myös edullisen ruoan saaminen olisi toivottavaa. Osa ei kaipaa tiloihin edes virikkeellistä tekemistä kuten pelikonsoleita; kunhan vain olisi paikka, jossa jutella ja olla ilman suorituspainetta. (Kiilakoski 2016, 18–20.)

Sosiaalisen kirjaston käsite liittyy läheisesti kolmanteen tilaan. Sosiaalinen kirjasto tarkoittaa kirjastoa tilana, jossa on aineiston lisäksi myös sosiaalista toimintaa. Ihmiset voivat viihtyä, innostua, rakentaa erilaisia yhteisöjä ja tekemistä kirjastoon tai kirjastojen avulla. Kirjastojen itse ei tarvitse tarjota kaikkea toimintaa vaan yhteistyö ja yhteisöllisyyden luominen ovat avainasemassa. (KIRJAVAA-hanke 2014, 10.)

Kirjastosta olisikin hyvä mahdollisuus luoda paikka, jossa kevyen valvonnan alaisena voi viettää aikaa ja tehdä itseä kiinnostavia asioita ja jonne jokainen tuntisi olevansa tervetullut. Nuorten palvelu ry:n toiminnanjohtaja Jaakko Nuotio (2016, 49–50, 56) kertoo, että osa kirjastoista onkin laajentanut palvelutarjontaansa toiminnallisempaan ja olohuonemaisempaan suuntaan, mikä ei taas miellytä kaikkia perinteisten kirjastopalvelujen käyttäjiä. Nuorten kannalta olisi kuitenkin hyvä, että heillä olisi turvallinen paikka viettää aikaa, ja jossa he tuntisivat olevansa tervetulleita omana itsenään.

3.3 Esimerkkejä nuorten kohtaamisesta kaupallisissa tiloissa

Kirjastot eivät ole suinkaan ainoita paikkoja, joissa nuoret hengailevat ja viettävät vapaa-aikaansa. Kauppakeskukset ja liikenneasemat ovat muodostuneet suosituiksi ajanviettopaikoiksi, sillä ne ovat kaikille avoimia lämpimiä sisätiloja yleensä keskeisillä paikoilla. Aina nuorten vapaa-aika ei kuitenkaan suju ongelmitta vaan haasteisiin on törmätty muuallakin kuin kirjastoissa. Kirjastoilla on paljon yhteistä kaupallisten tilojen kanssa, joissa nuoret hengailevat. Hyväksi havaittuja käytänteitä voisi hyödyntää siis myös kaupallisen puolen toimijoilta.

Mikkelissä nuoret ottivat uuden kauppakeskus Stellan heti hengailupaikakseen. Tästä seurasi myös lieveilmiöitä kuten opiskelijoiden lintsaamista koulusta, näpistelyä ja ilkivaltaa. Monille asiakkaille ja ostoskeskuksen henkilökunnalle tuli tunne, että nuoret vievät tilaa muilta ostoskeskuksen kävijöiltä ja jopa pelottavat heitä. Ongelmaa lähdettiin ratkaisemaan yhteistyöprojektilla, johon mukaan otettiin nuorisotyö, kauppakeskuksen johto, vartiointipalvelu ja siistijät. Yhteistyö aloitettiin kartoituksella siitä, mitä kukakin tekee ja millä resursseilla ja mikä on yhteistyön tavoite. Yhteistyöltä toivottiin vastauksia esimerkiksi siihen, miten saada nuoret ja muut kuntalaiset viihtymään samassa paikassa ja miten hengailun negatiivisia ilmiöitä saataisiin ennaltaehkäistyä. (Teinilä 2016, 60–62.)

Mikkelin yhteistyöprojekti ei tähännyt uusien asiakkaiden hankintaan vaan nykyisten nuorten ”hallintaan”. Nuoret itse toivoivat helppoja siirreltäviä aktiviteetteja kauppa-keskukseen. Projektin edetessä huomattiin, että toiminnan pitäisi olla jatkuvaa ja ihmiset samoja tuttuja kasvoja nuorille, jotta nuoret lähtisivät aktiivisesti mukaan toimintaan. Kehityksen pitäisi olla pitkäjänteistä, virheitä sallivaa ja suunnitelmien joustaa. Toimintatavat täytyy luoda omaan ympäristöön sopiviksi; mikä toimii jossain, ei välttämättä toimi kaikkialla. Nuorten tavoittamiseksi pitää olla valmis kokeilemaan erilaisia tapoja ja uusia ideoita, mutta pakottaminen ei edesauta kenenkään tilannetta. (Teinilä 2016, 62–67.)

Nuorisotyötä on tehty myös muissa ostoskeskuksissa. Lahdessa kauppakeskus Triossa aloitettiin nuorisotyö vuonna 2011 sille varatuissa tiloissa ja sen tavoitteet olivat samansuuntaisia Mikkelin kanssa. Nuorisotoimijapuolella työstä oltiin aluksi innoissaan, mutta pian innostus kuitenkin laantui. Toimintaan ei ollut varattu uusia työntekijöitä, joten kauppakeskustyötä tehtiin muun työn ohella. Yksilötyötä tekevät henkilöt eivät myöskään olleet omimmillaan isompien nuorisojoukkojen kanssa. Yllättävää oli kuitenkin, että nuoret olivat tyytyväisiä hankkeen puitteissa tehtyyn toimintaan. (Immonen 2016, 79–89.)

Kauppakeskusten lisäksi nuoret ovat ottaneet liikenneasemat hengailupaikoikseen. Nuorten palvelu ry on tehnyt 2010-luvun alussa hankesarjan ABC-myymälöiden ja nuorten itsensä kanssa, jotta työntekijät osaisivat kohdata nuoria paremmin ja nuorten aiheuttamat häiriötilanteet myymälöissä vähenisivät. Lähtökohtana on ollut, ettei nuorten hengailun tarvetta rajoiteta, vaan sen lieveilmiöitä pyritään hallitsemaan.

Vaasassa vuonna 2014 nuoret olivat luomassa pelisääntöjä uuteen avautuvaan ABC-myyvälään. Nuorten osallistaminen koettiin puolin ja toisin tärkeäksi ja luotuihin sääntöihin oltiin tyytyväisiä. Säännöt olivat suurimmalle osalle nuorista tuttuja, mutta käytäntö osoitti, ettei niitä siitä huolimatta aina noudatettu. Vuonna 2015 molemmille osapuolille järjestetystä kyselystä kävi ilmi, että erityisesti asenteet puolin ja toisin olivat avainasemassa sujuvaan arkeen liikenneasemilla. Tulevaisuudessa liikenneasemilta toivottiin yhteistyötä nuorisotoimen kanssa. (Ikola 2016, 119–129.)

Imatran ABC:lla esimiehenä toimivan Ella Uotisen (2016, 171–172) mukaan nuoret ovat osanneet myös ottaa muut asiakkaat huomioon esimerkiksi valitsemalla syrjäiset pöydät ravintolasta. Lisäksi Imatran ABC on toiminut tilana nuorille suunnattuihin tapahtumiin. Uotisen ja ABC ja nuoret -oppaan (2013, 6) mukaan tärkeää arkipäivän sujumisen kannalta ovat yhteiset toimintamallit ja niiden johdonmukainen toteuttaminen koko henkilökunnan kesken. Tervehtiminen ja kontaktin ottaminen heti nuorten saapuessa luo positiivista ilmapiiriä.

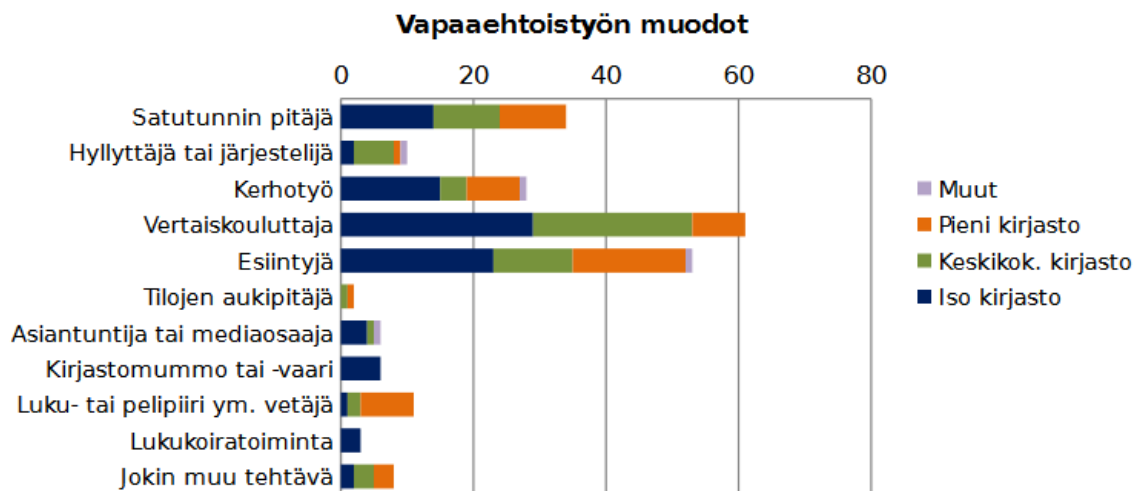
3.4 Kirjasto yhteistyökumppanina ja tulevaisuuden kumppanuus

Kirjasto on haluttu yhteistyökumppani, sillä se on jokaiselle avoin ja ilmainen palvelu. Tilat ovat puolueettomat ja toivottavat kaikki tervetulleiksi. Kirjastosta löytyy myös apua ja aineistoja monenlaisten toimijoiden tarpeisiin. (Almgren & Jokitalo 2010, 60.) Vastineeksi yhteistyöstä kirjasto voi tarjota esimerkiksi tiloja, tukea markkinointiin ja viestintään, jakeluun liittyviä palveluita ja vapaaehtoisuuteen perustuvia asiakaskontakteja (Vantaan kaupunginkirjasto, 3). Monissa kirjastoissa on herätty siihen, että yhteistyölle tarvitaan myös yhteiset pelisäännöt, jotta väärinkäsityksiltä ja epäeettiseltä toiminnalta vältyttäisiin.

Esimerkiksi Helsinki, Vantaa ja Espoo ovat luoneet periaatteita yritysyhteistyölle, kumppanuustoiminnalle ja vapaaehtoistyölle. Kunkin kaupungin dokumentit noudattavat samanlaista kaavaa, jossa aluksi kerrotaan kyseisestä kirjastosta ja sen arvoista. Tämän jälkeen kerrotaan kumppanuustoiminnan periaatteet ja miten niitä noudatetaan. Ohjeistuksella turvataan asiakkaiden yksityisyys, tasa-arvoisuus sekä palvelujen eettisyys ja niiden vapaaehtoinen hyödyntäminen. Ohjeistukset ottavat

kantaa sponsorointiin, lahjoituksiin ja vapaaehtoistyöhön. (Vantaan kaupunginkirjasto.)

Vapaaehtoistyö onkin kasvava osa-alue kirjastoissa. Ulkomaisissa kirjastoissa on tavallista, että osa kirjastopalveluista ja -toiminnoista tuotetaan vapaaehtoistyöllä. Suomessa vapaaehtoistyötä kirjastoissa tehdään tiettyjen palvelujen osalta ja osaa kirjastoista on jopa jouduttu pitämään pystyssä vapaaehtoisten voimin. Vuonna 2014 selvitettiin (Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa 2014, 2–3, 8) kyselyn avulla Helsingin kaupunginkirjaston henkilökunnan asenteita vapaaehtoistyöhön. Kyselystä selvisi, että vuonna 2014 vapaaehtoiset kirjastossa ovat enimmäkseen satutuntien pitäjiä, esiintyjä tai kouluttajia (kuvio 2).

Kuvio 2. Vapaaehtoistyön muodot Helsingin kirjastoissa. (Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa 2014, 8.)

Eräs pienen kirjaston esimies luonnehti kyselyn vapaa sana -kohdassa vapaaehtoistyön mahdollisuuksia seuraavasti:

Vapaaehtoistyö on hyvä lisä kirjastotyöhön. Tänäkin kirjastossa oli iltapäivää viettäviä koululaisia, joiden toimintaa olisi ollut hyvä olla ohjaamassa joku vapaaehtoistyöntekijä, kun vakinainen henkilökunta ei ehtinyt (ruuhka tiskissä, kokouksia, lomina). Samoin harrastuspiiritoimintaa voi vapaaehtoistoin laajentaa. En menisi kuitenkaan sijoittamaan vapaaehtoisia varsinaisiin kirjastoammatillisiin tehtäviin tai tilavastuuseen. (Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa 2014, 17–18.)

Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa -dokumentissa (2014, 18–19) vapaaehtoistyöhön suhtaudutaankin kaksijakoisesti; pelätään, että se vähentää kirjastoammatillisen työn arvostusta ja leikkaa määrärahoja, mutta toisaalta sen potentiaali palvelutarjonnan monipuolistajana nähdään. Myös vapaaehtoistyön mahdollistamisen positiiviset vaikutukset yhteiskuntaan nähdään sekä ymmärretään kirjaston muuttuva rooli kuntalaisten ja yhteisöjen tukijana. Vapaaehtoistyön vahvuuksina ja mahdollisuuksina nähdään muun muassa lasten ja nuorten aktivoiminen ja tapahtumatoiminnan tukeminen, yllätyksellisyys ja tilojen tuominen enemmän asukkaiden käyttöön. Heikkouksina ja uhkina nähtiin vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen ja toiminnan sattumanvaraisuus, vääränlaisen kuvan luominen kirjastotyöstä sekä vapaaehtoisen ja ammattilaisen roolien hämärtyminen. Nykyisin kirjastojen kumppanuusohjeet kuitenkin selkeyttävät kirjastojen roolia ja esimerkiksi Vantaan kaupunginkirjaston (4) ohjeistuksessa asetetaan, ettei vapaaehtoistyöllä voi korvata kirjaston perustehtäviä tai vaarantaa asiakkaiden tietoturva.

Yleisesti ottaen kirjastopalvelujen tuottaminen on muuttunut entistä yhteisöllisempään suuntaan. Valtakunnallisessa peruspalvelujen arvioinnissa (Patio 2017) arviointiin kirjastopalveluja lasten ja nuorten lukemisen edistäjänä. Sen mukaan tulevaisuudessa lapsille ja perheille suunnatut palvelut tuotetaan nykyistä useammin yhteisten tavoitteiden pohjalta useiden toimijoiden verkoston tuloksena. Tämä vaatii kirjastolta vastavuoroisten kumppanuussuhteiden muodostamista. Perusopetus ja varhaiskasvatus nähdään kirjaston luonnollisina keskustelu-, kehittämis-, tila- ja palvelukumppaneina. Kumppanuusajattelua pitäisi myös laajentaa asiakkaisiin ja kuntalaisiin pelkän kuluttajaroolin sijaan.

Yhteistyölle nykyisessä yhteiskunnassa olisi isompaakin kysyntää. Sosiaali- ja terveysministeriön lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden yhdyspintoja selvittävässä raportissa (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018, 26–28) yhteistyö eri toimijoiden välillä nähdään erilaisten palveluiden tuottamisen tulevaisuuden suuntana. Luovat ideat, innovaatiot ja toimintamallit syntyvät usein erilaisten osaamisten, profession ja organisaatioiden rajapinnoilla ja yhteistyöllä. Raja- ja yhdyspinnat ohjaavat luonnostaan pois totutuista ajattelu- ja toimintatavoista. Lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien henkilöiden osaamistarpeet painottuvat yhä enemmän oman alan syväosaamiseen sekä laajemmin ymmärrykseen muista lapsen

saamista palveluista yli yhdyspintojen. Tulevaisuuden yhteisiä osaamisalueita ovat esimerkiksi kokonaisvaltainen asiakkuus- ja elämänkaariajattelu, vuorovaikutus-, kohtaamis- ja dialogiosaaminen, osallisuuden vahvistaminen, monialainen työskentely, digitaalisuus, prosessien hallinta, talousosaaminen sekä kyky käyttää tietojärjestelmiä ja hyödyntää niihin kertyvää tietoa.

4 TUTKIMUKSELLINEN OSA

4.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni tutkimusongelmaksi muotoutui: Mitä voitaisiin tehdä, jotta Nepenmäen kirjasto olisi myös iltapäivän ruuhka-aikaan viihtyisä ja rauhallinen paikka kaikille kirjastonkäyttäjille? Tätä lähdin selvittämään kolmivaiheisesti. Ensimmäiseksi tein survey-kyselyn Nepenmäen koulun oppilaille kirjaston vapaa-ajan käytöstä. Kyselyn tarkoitus oli selvittää oppilaiden mielipiteitä kirjastosta ja sen käyttöön liittyvistä ongelmakohdista ja toiveista. Kyselyn tulokset toimivat perustana myöhemmille vaiheille, joten panostin kolmesta vaiheesta eniten kyselyn toteutukseen.

Seuraavaksi tein vapaamuotoisen ryhmähaastattelun Nepenmäen kirjaston kolmen työntekijän kesken. Haastattelun tarkoitus oli selvittää työntekijöiden mielipiteitä siitä, mikä tyyppisiä oppilaita kirjastossa käy, mitä he siellä tekevät ja mitä kaipaisivat kirjastoon. Tämän lisäksi kävimme läpi työntekijöiden kanssa oppilaskyselyn alustavat tulokset. Haastattelun avulla pyrin selvittämään sen, ovatko kirjaston työntekijöiden mielipiteet samansuuntaisia oppilaiden mielipiteiden kanssa. Pyrin myös tuomaan esille työntekijöiden ideoita siitä, miten kirjastotilaa voisi rauhoittaa iltapäivisin.

Näiden vaiheiden jälkeen minulla oli selkeämpi käsitys siitä, millaisia oppilaita kirjastossa oleskelee ja mitä he toivovat kirjastolta. Viimeisessä vaiheessa kartoitin erilaisia järjestötahoja, joille lähetin vapaamuotoisen kyselyn halukkuudesta tehdä yhteistyötä Nepenmäen kirjaston kanssa. Saadut vastaukset toimitin Nepenmäen kirjaston käyttöön, jotta sieltä voitiin olla suoraan yhteydessä uusiin yhteistyökumppaniehdokkaisiin.

Kolmivaiheisella eri tutkimusmenetelmiä hyödyntävällä tutkimuksella pyrin saamaan tilanteen ratkaisemiseksi esille näkökulmia niin oppilailta, kirjastosta kuin mahdollisilta yhteistyökumppaneiltakin. Nämä kohderyhmät ovat keskeisimpiä tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Jos tutkimusta olisi halunnut laajentaa, niin mielipiteitä olisi voinut pyytää myös muilta kirjastonkäyttäjiltä, oppilaiden vanhemmilta sekä Nepenmäen koulun opettajilta.

4.2 Kysely koululaisille

4.2.1 Kysely prosessina

Aloitin kyselyn teon kartoittamalla toimeksiantajan eli Nepenmäen kirjaston mielipiteitä siitä, mitä kyselyssä pitäisi kysyä sekä ideoin itse kyselyn runkoa peilaten sitä tutkimusongelmaan. Kyselyn otannaksi valikoitui aivan aluksi Nepenmäen koulun 4.–7. luokkalaiset oppilaat, sillä kyselyn järjestäminen kaikille peruskoulun 21:lle luokalle olisi vienyt liikaa aikaa. Tein tutkimussuunnitelman, jonka toimitin toimeksiantajalle ja Nepenmäen koulun rehtorille. Tämän lisäksi kirjoitin myös saatekirjeen oppilaiden vanhemmille, joiden lupa tarvittiin heidän lastensa kyselyyn osallistumiseen, sillä kysely toteutettiin Nepenmäen koulun kautta.

Alun perin kyselytutkimus oli tarkoitus järjestää oppilaille oppituntien yhteydessä siten, että olisin ollut itse paikalla ohjaamassa sähköiseen kyselyyn vastaamisessa. Monestakin eri syystä opettajien kontaktointi ja innostaminen kyselyn järjestämiseen heidän oppitunneillaan epäonnistui, enkä näin ollen päässyt suorittamaan kyselyä suunnitellulla tavalla. Tulosten kannalta suurimmaksi ongelmaksi tästä aiheutui merkittävä vastauskato sekä vastausten vinoutuneisuus.

Epätietoinen tilanne kyselyn järjestämisestä venyi pitkälle toukokuulle. Toimeksiantajan kanssa päätimme lyhyellä varoitusajalla juuri ennen kesäloman alkamista suorittaa kyselyn siten, että se lähetetään verkkolinkkinä saatekirjeen kera Wilma-viestin yhteydessä kaikille Nepenmäen koulun oppilaiden vanhemmille. Vanhempien vastuulle jäi kertoa kyselystä lapsilleen ja antaa heidän täyttää se. Tällä tavoin varmistettiin se, että vanhemmat saivat tietää kyselystä ja antaa lapselleen luvan täyttää kysely. Varmistin myös kyselyn toteutumistavan muutoksen rehtorilta ja tein muuttuneen tutkimuslupahakemuksen kaupungille.

Sähköinen kysely oli helppo ja nopea lähettää isolle joukolle vastaajia, niinpä valitsin koko perusjoukon eli kaikki Nepenmäen koulun 1.–7. luokkalaiset oppilaat aikaisemman rajatun otannan sijaan. Osasin odottaa, että suurin osa oppilaista ei vastaisi kyselyyn, joten otannan oli oltava niin suuri kuin mahdollista. Kysely oli auki 27.–

31.5.2019 eli viimeisellä kouluviikolla ennen kesälomaa. Vastaamisen innostamiseksi arvoimme vastanneiden kesken kaksi elokuvalippua paikalliseen elokuva-teatteriin. Arvonta suoritettiin kesäkuun ensimmäisellä viikolla ja voittajaan oltiin sähköpostitse yhteydessä.

Perusjoukon koko oli alussa yhteensä 518 oppilasta. Perusjoukosta yhtään vastausta ei tullut 6. ja 7. luokkalaisilta, joten ne voidaan sulkea pois kyselyyn osallistuneista. Nepeänmäen koulussa 1.- 5. luokkalaisia on 364, jota voidaan pitää kyselyn otoksena. Toteutunut otos oli 23 vastaajaa, mikä on noin 6% koko otoksesta.

4.2.2 Kyselylomakkeen laadinta

Kyselomakkeen suunnittelin huolellisesti, ja sitä hiottiin ennen toteuttamista (liite 1). Testasin kyselyä useammalla henkilöllä, joista kaksi kuului kyselyn kohderyhmään. Kyselyn teossa sovelsin Vilkan (2007, 62–79), Vallin (2018, 93–95) ja Myllyniemen (2018, 126–128) mainitsemia lomakkeen teossa huomioitavia seikkoja. Kiinnitin huomiota kysymysten muotoiluun sekä niiden kieleen siten, että ne ovat suhteellisen helposti lasten ymmärrettävissä, mutta eivät johdatelleet liikaa. Pyrin pitämään kysymykset yksiselitteisinä ja selkeinä sekä käsittelemään yhdessä kysymyksessä vain yhtä asiaa. Rakensin lomakkeen siten, että taustamuuttujat (luokka-aste, kirjastokäynnit) kysyttiin ensin, jonka jälkeen kysymykset etenivät yhä syvällisempään pohdintaan. Lopuksi halutessaan pystyi antamaan vapaata palautetta sekä osallistumaan palkinnon arvontaan. Taustamuuttujista jätin sukupuolen tietoisesti pois, koska en nähnyt sillä olevan oleellista arvoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi.

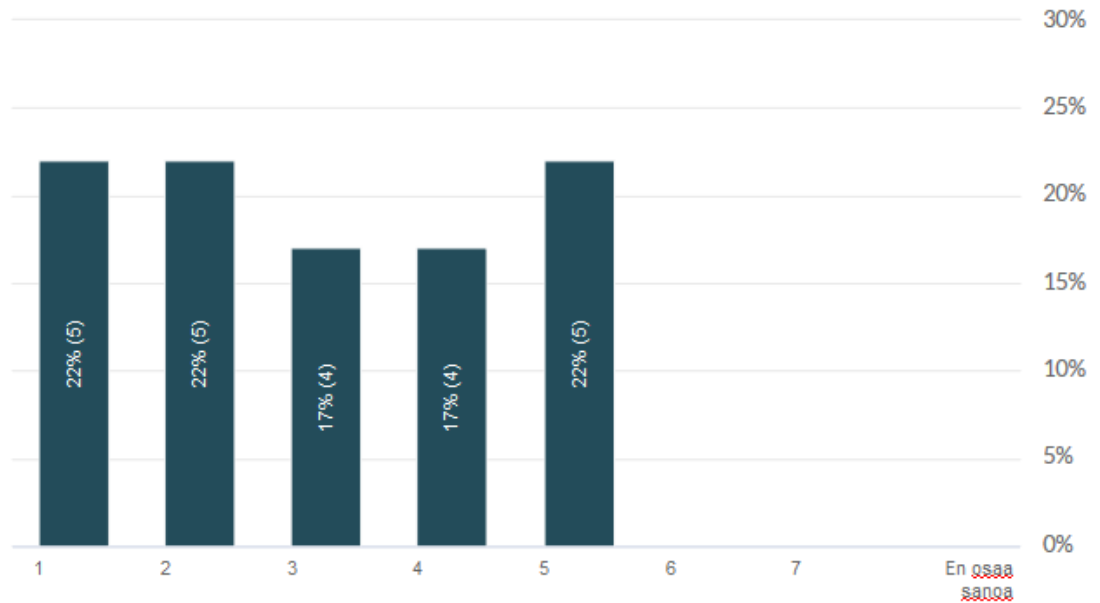
Myllyniemen (2018, 128) mukaan kyselyyn pitäisi pystyä vastaamaan alle 20:ssä minuutissa. Näin vastaajan keskittyminen ja motivaatio säilyvät. Webropolin tilaston mukaan keskimäärin vastaamiseen käytettiin 15 minuuttia; vähimmillään 4 minuuttia ja enimmillään 37 minuuttia. Pyrin suunnittelemaan kyselyn siten, että myös kirjastoa harvemmin käyttävät voivat siihen vastata. Motivaattorina kyselyyn osallistumiselle toimi elokuvalippujen arvonta. Kaiken kaikkiaan oli haastavaa tasapainotella sen välillä, että saa tarpeeksi hyödyllistä informaatiota samalla, kun kysely pysyy nopeana ja helppona täyttää.

Vallin ja Perkkilän (2018, 117–122) mukaan sähköisen kyselyn etuina ovat taloudellisuus ja nopeus, saadun informaation helppo siirtäminen analysoitavaan muotoon ja vastaajan ohjaaminen (kaikkiin kysymyksiin vastaaminen ja kysymysten vastausjärjestys). Sähköistä kyselyä puolsi se, että oppilaat ovat tottuneita teknologian käyttäjiä ja kysely saattaa olla hausempi täyttää ruudulta kuin paperisena.

Kyselyssä oli yhteensä 10 kysymystä, joista 9 ensimmäistä olivat pakollisia. Kaksi ensimmäistä kysymystä koskivat taustamuuttujia. Seuraavissa kahdessa kysymyksessä kysyttiin neliportaisella Likertin asteikolla eri vaihtoehtojen todennäköisyyttä siitä, miksi kirjastossa käydään ja mitä siellä tehdään. Viidennessä kohdassa liukukytkimellä sai valita nykyisen tyytyväisyyden kirjastoon, jonka jälkeen kysyttiin monivalinnalla tehokkaimpia toimenpiteitä tyytyväisyyden parantamiseksi. Viimeiset Likertin asteikoksi rakennetut kysymykset koskivat todennäköisyyttä osallistua erilaisiin vapaa-ajantoimintoihin. Näissä oli mahdollisuus antaa myös tarkemmin ideoita erilaiseen toimintaan. Lopuksi vastaaja pystyi antamaan vapaata palautetta kirjastosta ja sen käytöstä. Kysymysten neliportainen Likertin asteikko oli harkittu, koska halusin välttää tilanteen, jossa vastaaja valitsee numeron kolme kaikkeen. Viidentenä vaihtoehtona asteikossa oli ”en osaa sanoa” -kohta. Käytin numeroiden sijaan sanallisia kuvauksia väliltä ”en koskaan” ja ”aina”. Jälkikäteen ajatellen numerot olisi voinut myös pitää sanallisen arvion rinnalla helpottamaan hahmottamista.

4.2.3 Kyselyn tulokset

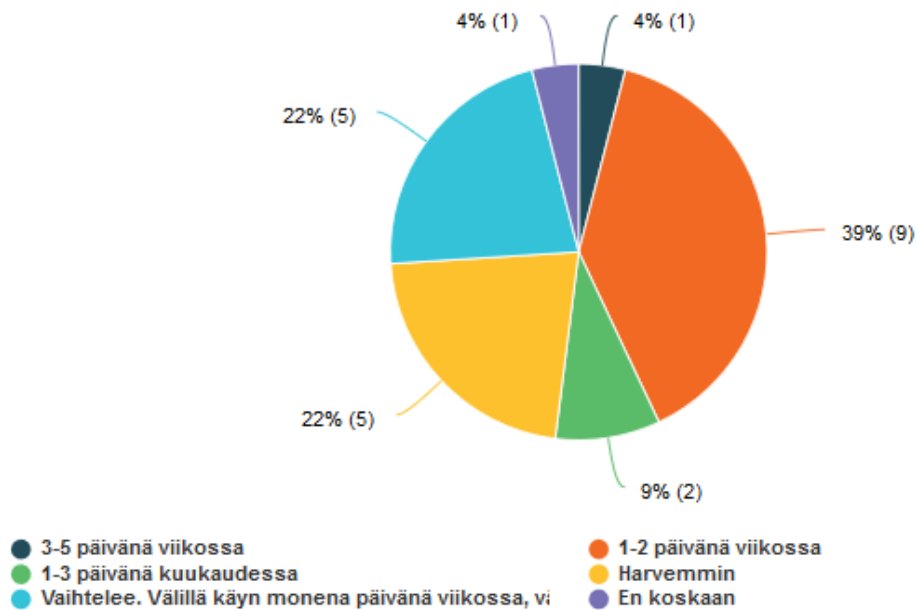
Taustatiedot. Kyselyyn vastasi yhteensä 23 oppilasta. He jakautuivat tasaisesti eri luokka-asteille 1–5 siten, että joka luokka-asteelta oli 4–5 vastaajaa (kuvio 3). Luokilta 6–7 ei tullut yhtään vastausta. Tulosten analysoinnin kannalta tämä tarkoittaa sitä, että suuntaa antavia tuloksia voi antaa koskien vain 1–5 luokkalaisia. Yleistyksiä näin pienestä vastausmäärästä ei kuitenkaan pysty tekemään. Tästä huolimatta vastaukset olivat hyvin tasapainossa keskenään verrattaessa keskenään niitä luokka-asteita, jotka kyselyyn vastasivat.

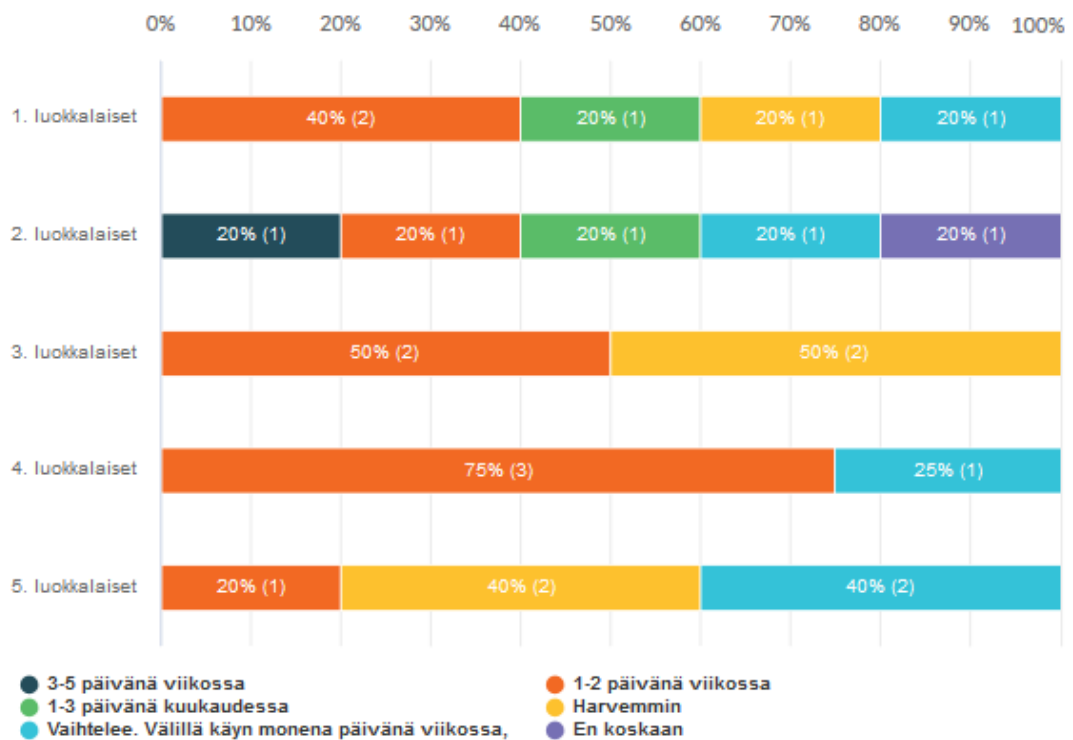
Kuvio 3. Vastaajien luokka-aste (% ja n).

Kyselyyn vastanneista 43% kävi kirjastossa vähintään 1–2 päivänä viikossa (kuvio 4). Vastaavasti 31% kertoi käyvänsä kirjastossa harvemmin kuin kerran viikossa. Vain 1 vastaajista (4%) ei käy kirjastossa koskaan ja 22% vastaajista kävi kirjastossa vaihtelevasti. Tästä voidaan päätellä, että osa oppilaista käyttää kirjastoa usein ja osa taas harvemmin: prosentuaalisesti luvut olivat melko samankaltaisia. Jos kuitenkin oletetaan, että kyselyyn on vastannut enimmäkseen kirjastosta kiinnostuneet ja siitä pitävät, käytännössä aktiivisemmin kirjastossa käyvät, niin kirjastossa harvemmin kuin kerran viikossa käyviä voi todellisuudessa olla enemmän. Samoin vapaa-ajallaan ei koskaan kirjastossa käyviä on koko Nepenmäen koulusta todennäköisesti enemmän kuin 4%.

Tuloksia tulkitessa huomasi, että ”Harvemmin”-vaihtoehdon on voinut ymmärtää usein-vaihtoehdon vastakohtana. Alun perin tarkoitin tällä harvemmin kuin kerran kuussa, sillä kyselylomakkeessa ”Harvemmin”-vaihtoehtoa edelsi ”1–3 päivänä kuukaudessa”. Myös ”Vaihtelee”-vaihtoehto antaa paljon liikkumavaraa ja on terminä epämääräinen. Tämän sisällyttäminen kyselyyn oli kuitenkin tietoinen valinta, sillä halusin vaihtoehdon niille kävijöille, jotka todellakin saattoivat käydä välillä monta kertaa viikossa ja toisaalta olla pitkiäkin aikoja käymättä kirjastossa.

Kuvio 4. Kyselyyn vastaajien käymistiheys (% ja n) Nepenmäen kirjastossa.

Kuvio 5. Kyselyyn vastaajien käymistiheys (% ja n) Nepenmäen kirjastossa luokka-asteittain.

Kirjastossa käymisen tiheys ei näyttäisi olevan sidoksissa luokka-asteeseen (kuvio 5); 1. luokkalainen voi siis käydä kirjastossa aivan yhtä harvoin tai usein kuin 5.

luokkalainenkin. Eniten hajontaa käymistiheydessä oli toisella luokalla, jossa näkyivät myös ääripäät (vastaaja, joka käy 3–5 kertaa viikossa kirjastossa ja vastaaja, joka ei käy ollenkaan kirjastossa). Kaiken kaikkiaan kuvioista 2 ja 3 on nähtävissä se, että Nepenmäen kirjastossa on monipuolisesti erilaisia kävijöitä; osa on kirjaston ”heavy-usereita” ja osa taas käy kirjastossa vain harvakseltaan.

Miksi kirjastossa käydään ja mitä siellä tehdään. Selkeästi suurin osa vastaajista (≈91%) kävi Nepenmäen kirjastossa, koska he halusivat etsiä itselleen luettavaa, kuunneltavaa tai pelattavaa aineistoa (kuvio 6). Kuitenkin vain noin 73% vastaajista lainasi tai palautti aineistoa, joten osa saattaa tulla vain selailemaan ja lukemaan kirjastoon. Tässä kohden on pidettävä mielessä, että moni luokka käy kirjastossa koulupäivän aikaan lukutunneilla. Osa vastaajista on saattanut mieltää lukutunnit mukaan, vaikka kyselyn alussa painotettiin kyselyn koskevan vain vapaa-ajan kirjaston käyttöä koulupäivän jälkeen.

	En osaa sanoa	Melko usein tai lähes aina /aina	Harvoin tai ei koskaan
Haluan lainata / palauttaa aineistoa kirjastoon. Esim kirjoja, lehtiä tai pelejä	0%	72,73%	27,27%
Etsin kirjastosta itselleni luettavaa, kuunneltavaa tai pelattavaa aineistoa	0%	90,91%	9,09%
Etsin tietoa koulutehtäviä esim. esitelmää varten	9,09%	18,18%	72,73%
Haluan olla kavereiden kanssa, jotka ovat kirjastossa	4,54%	72,73%	22,73%
Kirjasto on vain mukava paikka viettää aikaa koulun jälkeen	9,09%	68,18%	22,73%
Odotan koulun jälkeen kyytiä kotiin / harrastuksiin	0%	9,09%	90,91%
Odotan Nepenmäen koululla olevien harrastusten / kerhojen alkamista	0%	22,73%	77,27%
Jonkin muun syyn takia: Kerro, minkä takia käyt melko usein tai lähes aina / aina kirjastossa	59,09%	9,09%	31,82%

Kuvio 6. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Miksi käyt Nepenmäen kirjastossa?”

Kuviosta 6 näkyy perinteisten kirjastopalvelujen ohella kirjaston sosiaalinen merkitys, sillä noin 73% vastaajista kertoi käyvänsä kirjastossa, koska heidän kaverinsa-kin ovat siellä. Noin 68% vastaajista oli myös sitä mieltä, että kirjasto on ylipäänsä mukava paikka viettää aikaa koulun jälkeen. Hyvin harva vastaajista kävi kirjastossa usein tai melko usein vain sen takia, että etsisi sieltä tietoa koulutehtäviä varten,

odottaisi koulun jälkeen kyytiä tai odottaisi koulun puolella olevien iltapäiväharrastusten alkamista. Kuitenkin myös näiden syiden takia kirjastossa vietettiin jonkin verran aikaa. Avoimeen vastaukseen yksi vastaaja kertoi käyvän kirjastossa tietokonepelien takia. Tämä tarkoittanee kirjaston paikan päällä lainattavia Chromebookkeja, joilla pystyy pelaamaan selainpohjaisia pelejä.

Vastaukset kysymykseen ”Mitä teet Nepenmäen kirjastossa” varmistivat sen, että eniten kirjastossa käydään etsimässä ja lainaamassa/palauttamassa aineistoa (kuvio 7). Yli puolet myös luki lehteä tai kirjaa sekä vietti kirjastossa aikaa kavereiden kanssa. Reilu kolmannes vastaajista kertoi vähintään melko usein leikkivänsä, tekevänsä läksyjä, pelaavan jollakin laitteella tai hengailevansa muuten vain kirjastossa. Avoimet vastaukset eivät tuoneet uutta tekemistä: yksi kertoi etsivänsä mangakirjoja ja toinen lukevansa kirjastossa. Kaiken kaikkiaan kysymys toisti jonkin verran edellistä kysymystä siitä, miksi kirjastossa käydään. Toisaalta tämä lisäsi vastausten luotettavuutta.

	En osaa sanoa	Melko usein tai Lähes joka kerta / Joka kerta	Harvoin tai en koskaan
Lainaan tai palautan kirjaston aineistoa	0%	59,09%	40,91%
Etsin kirjastossa itselleni mielenkiintoista luettavaa, katsottavaa, tai kuunneltavaa	0%	72,73%	27,27%
Vietän aikaa kavereiden kanssa jutellen niitä näitä	0%	54,55%	45,45%
Leikin kavereiden kanssa	0%	36,36%	63,64%
Teen läksyjä	0%	31,82%	68,18%
Luen kirjaa / lehteä	0%	54,55%	45,45%
Pelaan jollakin laitteella (esim. puhelin tai Chromebook)	0%	31,82%	68,18%
Pelaan lautapelejä esim. Kimble ja Huujuva torni	0%	22,73%	77,27%
Käytän sosiaalista mediaa esim. Instagram, Whatsapp, Tiktok ja Youtube	0%	18,18%	81,82%
Piirrän, kirjoitan ja/tai askartelen	0%	9,09%	90,91%
Hengailen muuten vaan	0%	31,82%	68,18%
Jotain muuta: Mitä? Kerro, mitä teet joko melko usein tai joka kerta.	59,09%	13,64%	27,27%

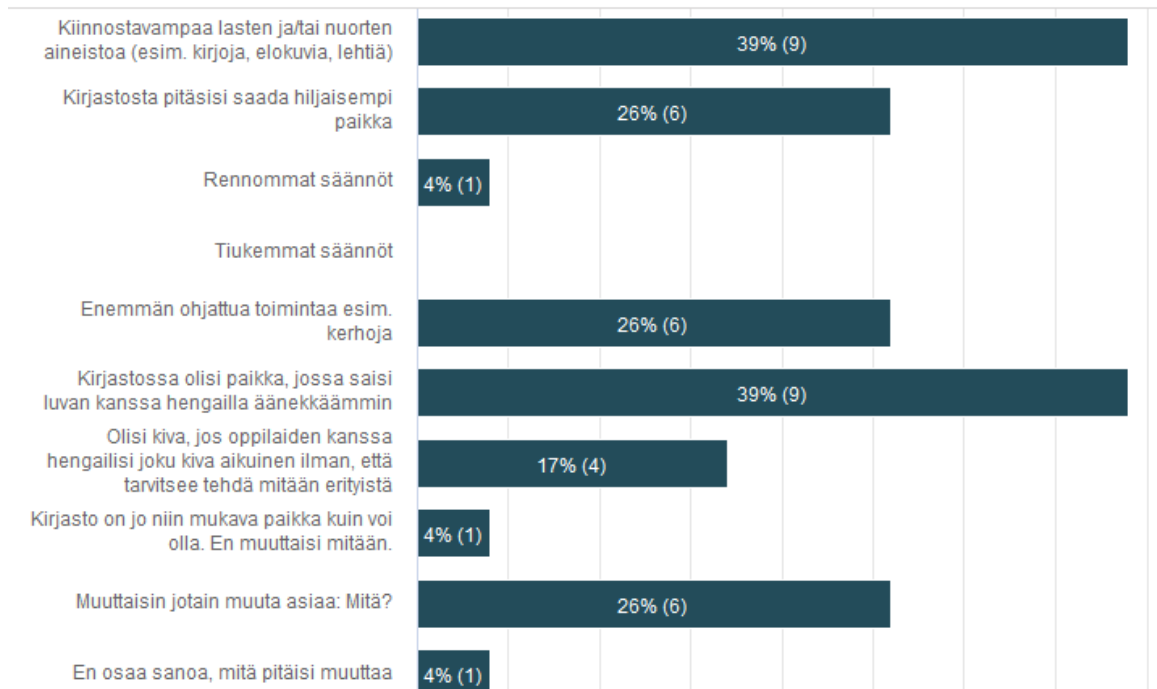
Kuvio 7. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Mitä teet Nepenmäen kirjastossa?”

Verrattaessa kirjastossa käymistiheyttä siellä tehtäviin asioihin, harvemmin kuin keran viikossa kirjastoa käyttävät etsivät ja lainasivat aineistoa todennäköisimmin joka kerta kuin kirjastossa vähintään viikoittain käyvät. Usein kirjastossa käyvät taas viettivät siellä aikaansa joko yksin tai kavereiden kanssa hengaillen muuten vain tai

odottaen kerhojen alkamista. Nämä hengailijat usein myös etsivät mielenkiintoista aineistoa, leikkivät ja pelaavat jollakin laitteella. Sekä usein että harvemmin käyvät tykkäsivät lukea kirjastossa.

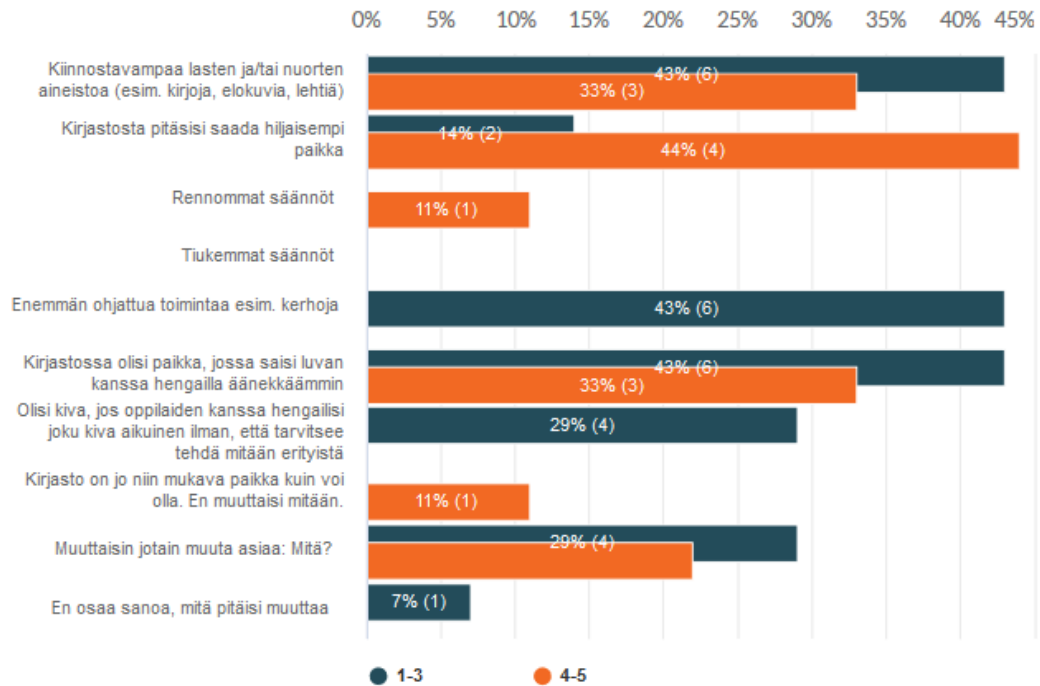
Tyytyväisyys kirjastoon ja toimenpiteitä tyytyväisyyden parantamiseksi. Tyytyväisyyttä kirjastoon kysyttiin asteikolla 0–10. Keskiarvoksi muodostui 8,65. Minimiarvo oli 6, maksimiarvo 10 ja mediaani 9. Tulos oli siis erittäin hyvä. Kirjastoon erittäin tyytyväisiä (numeroarvosanana 9 tai 10) olivat 5. luokkalaiset vastaajat. Melko tyytyväisiä (numeroarvosanana 6-8) oli eniten 1.–2.-luokilta. Erittäin tyytyväiset vastaajat kävivät kirjastossa harvemmin kuin melko tyytyväiset. Tämä kertonee siitä, että erityisesti pitäisi panostaa kirjastossa usein vieraileviin 1–2-luokkalaisiin oppilaisiin. Huomionarvoista on, että moni on voinut mieltää asteikon normaalina kouluarvosana-asteikkona 4–10, jolloin nolasta alkavaa asteikkoa on voinut olla hankala käsittää. Jälkikäteen ajatellen asteikkona olisi voinut ennemmin soveltaa kouluarvosana-asteikkoa.

Nykyisen kirjastotyytyväisyyden jälkeen vastaajat pääsivät valitsemaan 1–3 vaihtoehtoa, joilla tyytyväisyyttä voisi entisestään parantaa (kuvio 8). Noin 40% vastaajista oli sitä mieltä, että kirjastoon pitäisi saada kiinnostavampaa lasten ja/tai nuorten aineistoa sekä että kirjastoon pitäisi saada paikka, jossa saisi hengailaa äänekkäämmin. Noin 25% vastaajista toivoi hiljaisempaa kirjastoa ja saman verran toivoi myös enemmän ohjattua toimintaa kirjastoon. Jonkin verran haluttiin, että kirjastossa oppilaiden kanssa oleskelisi aikuinen. Säännöt eivät aiheuttaneet mielipiteitä suuntaan eikä toiseen, minkä perusteella niiden voisi olettaa toimivan hyvin. Avoimeen tekstikenttään vastauksia tuli kuusi: kaksi toivoi kahvilaa/välipalamyyntiä, ja yksittäiset vastaukset koskivat lisää mangaa, leikkikaluja, säkkituoleja ja isompaa kirjastoa.

Kuvio 8. Muutosehdotuksia kirjastotyytyväisyyden parantamiseksi (% ja n).

Luokka-astekohtaiset erot poikkesivat hieman toisistaan (kuvio 9). 4–5-luokkalaiset olivat erityisesti sitä mieltä, että kirjastosta pitäisi saada hiljaisempi paikka. 1–3-luokkalaiset halusivat selkeästi enemmän ohjattua toimintaa tai aikuista, jonka kanssa oleskella. Molemmissa ryhmissä ääniä sai entistä kiinnostavampi lasten ja nuorten aineisto sekä toive saada vapaampi oleskelupaikka. Huomattavaa on, että muissa kysymyksissä (esimerkiksi mitä kirjastossa tehdään tai miksi siellä käydään) luokka-astekohtainen vertailu ei juurikaan tuottanut huomattavasti toisistaan poikkeavia tuloksia.

Kuvio 9. 1–3 ja 4–5 luokkien eroavaisuudet kysyttäessä muutosehdotuksia kirjastotytyytyväisyyden parantamiseksi (% ja n).

Mitä kirjastossa haluttaisiin tehdä. Moni vastaajista halusi lukea, pelata kortti- tai lautapelejä, oleskella kavereiden kanssa tai hengaila muuten vain kirjastossa (kuvio 10). Muut kuviossa 10 esitetyt vaihtoehdot jakoivat mielipiteet melko tasan kiinnostavan ja ei-kiinnostavan tekemisen välillä. Tarkasteltaessa erikseen eniten ääniä saanutta vastausvaihtoehtoa kullekin väittämälle yli 40% halusi ehdottomasti lukea kirjastossa sekä viettää siellä aikaa kavereiden kanssa. Jollakin laitteella pelaaminen painottui vaihtoehtojen todennäköisesti ja ehkä joskus välimaastoon. Noin puolet vastaajista halusi piirtää, askarrella tai kirjoittaa ehkä joskus. Konsolipelit jakoivat mielipiteitä melko tasaisesti kaikkien vaihtoehtojen välille. Osa siis ei halua pelata niitä, mutta toiset taas pelaisivat hyvin mielellään. Yhteen avoimeen vastaukseen kerrottiin, että hän haluaisi rakentaa majan kirjastoon. Tarkasteltaessa tekemisvaihtoehtoja luokka-asteittain 1–3-luokkalaiset ovat vanhempia oppilaista innokkaampia tekemään kaikenlaista. 4–5-luokkalaiset ovat kuitenkin innokkaampia pelaamaan jollakin laitteella (pois lukien konsolipelit).

	En osaa sanoa	Todennäköisesti tai ehdottomasti	Ehkä joskus tai en koskaan
Lukea	0%	78,26%	21,74%
Piirtää/ askarrella	0%	43,48%	56,52%
Kirjoittaa	4,35%	39,13%	56,52%
Pelata lautapelejä/ korttipelejä	0%	78,26%	21,74%
Pelata puhelimella/ tabletilla /Chromebookilla	4,35%	47,82%	47,83%
Pelata konsolipelejä	8,69%	43,48%	47,83%
Oleskella kavereiden kanssa jutellen niitä näitä	0%	78,26%	21,74%
Hengailta tekemättä mitään erityistä	0%	60,87%	39,13%
Jotain muuta: Mitä	69,56%	4,35%	26,09%

Kuvio 10. Prosenttitaulukko kysymykseen ”Mitä haluaisit tehdä Nepenmäen kirjastossa?”

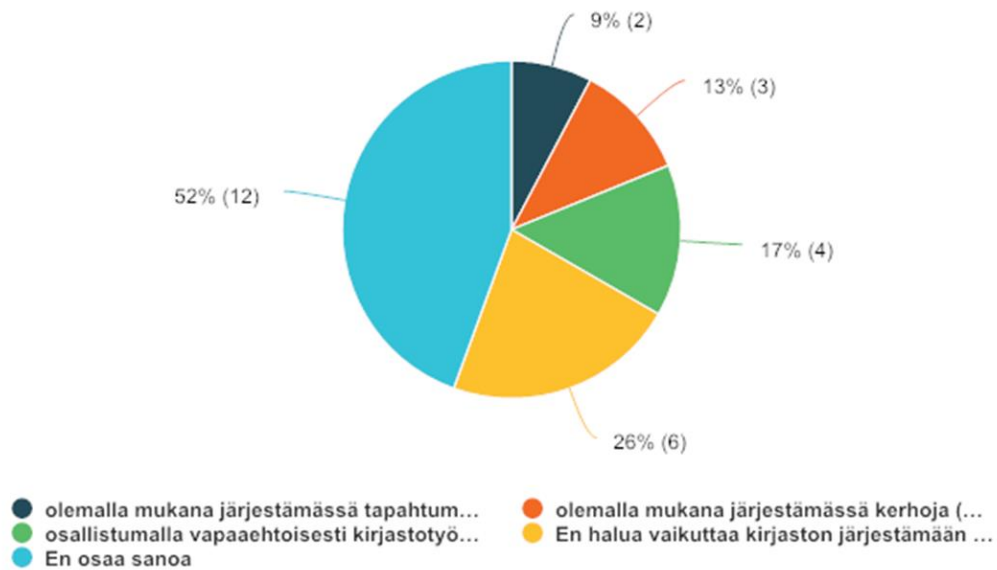
Erillisenä kysymyksenä kysyttiin kiinnostusta osallistua erilaisiin ohjattuihin toimintoihin (kuvio 11). Kaiken kaikkiaan jonkinasteinen ohjattu tekeminen kiinnostaa; noin reilu kolmannes ei ole juurikaan siitä kiinnostunut. Erityisesti haluttiin vierailijoita ja teemailtapäiviä. Ohjattu säännöllinen kerho, jonka teema vaihtuu joka kerta, kiinnosti myös yli puolta vastaajista ja erityisesti 1–3-luokkalaisia. Vanhemmat oppilaat olivat eniten kiinnostuneita vierailijatapahtumista. Tuloksiin pitää suhtautua kuitenkin hieman varauksella, sillä osassa väittämistä en osaa sanoa -prosentti on melko korkea.

	Ehkä joskus tai en koskaan	Todennäköisesti tai ehdottomasti	En osaa sanoa
ohjattuun kerhoon, joka keskittyy johonkin yhteen asiaan esim. piirtämiseen, videopelien tai lukemiseen.	43,48%	39,13%	17,39%
ohjattuun kerhoon, jonka teema vaihtuu joka kerta. Esim. yhtenä kertana pelataan ja toisena piirretään.	30,44%	56,52%	13,04%
itselle mieleiseen tapahtumaan.	34,78%	26,09%	39,13%
yksittäisiin teemailtapäivään, jossa on monenlaista tekemistä teemaan liittyen. Teemoina esim. Youtubevideot, Soturikissat tai tänä keväänä kirjastolla järjestetty ötökkäiltäpäivä.	39,13%	60,87%	0%
vierailijatapahtumaan. Vierailijana voi olla esim. tubettaja, bloggaaja tai kirjailija.	30,43%	60,87%	8,7%
johonkin muuhun: Mitä toimintaa haluaisit kirjastossa järjestettävän?	17,39%	21,74%	60,87%

Kuvio 11. Prosenttitaulukko vastaajien kiinnostuksesta osallistua erityyppisiin ohjattuihin toimintoihin.

Jokaiseen kuviossa 11 esitettyyn väittämään oli mahdollista tarkentaa sanallisesti, millaista toimintaa haluaisi. Nämä avoimet vastaukset tuottivat monipuolisesti ideoita. Vierailijatapahtumaan haluttaisiin tubettajia ja lasten tai nuorten kirjailijoita. Ohjattuun kerhoon, jonka teema vaihtuu joka kerta, ideoitiin trampoliinilla hyppimistä, piirtämistä, robottien tekoa ja videopelien koodaamista. Saman teeman ympärillä pyörivään kerhon teemaksi ideoitiin yhtä lailla piirtämistä, robotteja, konsolipelejä ja askartelua. Mieleiseksi tapahtumaksi nousi yökirjasto. Yksittäisiksi teemailtapäiviksi ehdotettiin Harry Potteria, discojuhlia, naamiaisia ja vuodenaikateemoja kuten Halloween ja jouluku. Avoimeen vastaukseen tulleita muita ideoita olivat slimen tekeminen ja musiikki-ilta. Kyselyn lopussa olevassa vapaassa palautteessa tuli vielä ilmi halukkuus osallistua pakohuonetapahtumaan ja kirjasarjoihin liittyviin tapahtumiin. Yksi vastaajista halusi tehdä kirjastossa ”viherpeukalohommia”, joka tarkoittanee kasvien hoitamista ja kasvattamista.

Kyselyn lopuksi kysyin vielä vastaajien halukkuutta osallistua itse järjestämään kirjaston toimintaa (kuvio 12). Puolet vastaajista ei osannut sanoa, haluaisiko tulla mukaan järjestämään toimintaa. Tämä oli odotettavissa, sillä esimerkeistä huolimatta vastaajien voi olla hankala hahmottaa, mitä kysymys konkreettisesti tarkoittaa. Vajaa kolmannes ei halunnut vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan. Muutama vastaaja oli kiinnostunut auttamaan tapahtumien ja kerhojen järjestämisessä. Yllättäen useampi vastaaja oli myös kiinnostunut osallistumaan kirjastossa tehtäviin avustaviin töihin kuten hyllyttämiseen. Harvemmin kuin kerran viikossa kirjastossa käyvät olisivat usein käyviä mieluummin mukana järjestämässä toimintaa. Vastauksen perusteella voisi siis kokeilla pyytää vapaaehtoisia auttamaan ainakin kerhojen ja tapahtumien järjestämisessä. Tämä toki vaatisi koko ajan aikuista ohjeistamaan ja olemaan läsnä.

Kuvio 12. Halukkuus vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan (% ja n).

Vapaaseen palautteeseen tuli seitsemän kommenttia, joista ainakin yhden kohdalla näki, että lapsen vanhempi oli kirjoittanut sen. Useassa kommentissa kirjastoa pidettiin mukavana paikkana, jossa on hyvä ilmapiiri. Lukuportaista pidettiin ja välipalamyyntiä tai pientä kahvilaa toivottaisiin.

4.2.4 Oppilaskyselyn johtopäätökset, luotettavuus ja etiikka

Kysely osoitti, että kirjaston sosiaalinen ulottuvuus korostuu perinteisen kirjaston käytön rinnalla. Erityisesti pitäisi panostaa usein kirjastossa oleskelevien 1–3 luokkalaisten oppilaiden viihtyvyyteen. He haluavat tekemistä kirjastoon ja olisivat kiinnostuneita vapaammasta iltapäivätoiminnasta.

Kyselyyn vastasi 23 oppilasta luokilta 1–5 siten, että joka luokka-asteelta oli 4–5 vastaajaa. Vastaajien joukkoon mahtui monipuolisesti erilaisia ja eri ikäisiä kävijöitä; osa oli kirjaston ”heavy-usereita” ja osa taas kävi kirjastossa vain harvakseltaan. Käymistiheys tai luokka-aste ei kuitenkaan olennaisesti vaikuttanut siihen, mitä kirjastossa tehtiin tai haluttaisiin tehdä. Kirjastosta etsittiin ja lainattiin/palautettiin aineistoa, luettiin, vietettiin aikaa kavereiden kanssa, leikittiin, tehtiin läksyjä, pelattiin tai hengailtiin muuten vain. Usein kirjastossa käyvät tekivät siellä monipuolisesti kaikkea joko yksin tai yhdessä kavereiden kanssa. Heidän joukossaan oli myös kyytien tai kerhojen odottelijoita.

Keskimääräinen arvosana kirjastosta asteikolla 0–10 oli 8,65; tyytyväisimpiä olivat 5. luokkalaiset vastaajat. He toivoivat kirjastotilasta kuitenkin hiljaisempaa. 1–3-luokkalaiset halusivat enemmän ohjattua toimintaa tai aikuista, jonka kanssa oleskella. Kaikki luokka-asteet halusivat kirjastoon kiinnostavampaa lasten ja nuorten aineistoa sekä vapaampaa oleskelupaikkaa, jossa voisi olla luvan kanssa äänekämmmin. Reilu 60% vastaajista halusi jotain ohjattua toimintaa kirjastoon. Erityisesti haluttiin vierailijoita (tubettajia ja lasten/nuorten kirjailijoita) ja teemailtapäiviä (mm. kirjasarjateemat, discojuhlat, naamiaiset ja vuodenaikateemat). Ohjattu säännöllinen kerho, jonka teema vaihtuu joka kerta, kiinnosti erityisesti 1–3-luokkalaisia. Yleisesti ottaen kirjaston ilmapiiriä pidettiin hyvänä ja lukuportaista tykättiin. Kirjastoon tai sen läheisyyteen toivottiin välipalamyyntiä/kioskia.

Oppilaskysely oli tutkimukseni perusta, joten suuri vastauskato horjutti myös tutkimuksen luotettavuutta. Vastauskadon vuoksi tuloksia ei voi yleistää Nepenmäen oppilaita koskeväksi vaan ne ovat suuntaa antavia ajatuksia sekä ideoita toiminnan kehittämiseen. Kyselyn toteuttamisen suhteen tuli monia vastoinkäymisiä, joihin omat vaikuttamismahdollisuuteni olivat vähäiset. Tähän vaikutti luultavasti eniten kyselyn teon huono ajankohta keväällä. Omien opintojeni takia en kuitenkaan voinut myöhästyttää kyselyn tekoa enää tulevaan syksyyn. Kyselyn voisi kuitenkin uusia koulujen alettua tästä työstä erillisenä toimenpiteenä.

Alun perin suunnittelin kyselyn siten, että siihen vastattaisiin luokassa ja olisin itse ohjeistamassa ja valvomassa kyselyä. Nyt tähän ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta vaan oppilaat vastasivat kyselyyn todennäköisimmin kotonaan. Tämä aiheutti sen, että vastausympäristöt ovat voineet olla vastaajien kesken hyvin vaihtelevat. Kyselyn toteuttamissuunnitelman muuttuessa en kyennyt täysin vastaamaan vaihtuneeseen kohderyhmään. Kyselyn vastaajien ikähaarukka oli oletettavasti 7–12 vuotta (1.–5. luokkalaiset; kyselyssä ei kysytty ikää vaan luokka-aste), joten suppea kirjallinen ohjeistus kyselyyn ei ole kaikista sopivin tälle kohderyhmälle. Lisäksi kyselyssä paljon käytetyt väljästi määritellyt vastauskategoriat (mm. harvoin, usein) tai frekvenssit (mm. kuinka usein) ovat hankalasti hahmotettavissa alle 10-vuotiailla (Myllyniemi 2018, 131).

Kyselyn tulokset olivat kuitenkin pienestä vastausmäärästä ja kontrolloinnin puutteesta huolimatta saman suuntaisia muiden koululaisten kirjastonkäyttöä koskevien

tutkimusten (Halme 2019, 54–66; Tähtinen 2010, Launosen 2015, 58–60 mukaan; Vallo 2019) kanssa, joita esittelin tarkemmin luvussa *1.3 Lapset ja nuoret kirjaston asiakkaina*. Tulosten samansuuntaisuus antaa tutkimukselleni lisää luotettavuutta. Erityisesti Halmeen (2019, 54–66) opinnäytetyön tulokset olivat samankaltaisia omaani verrattaessa, vaikka hänen työnsä kohderyhmä painottui yläkoululaisiin. Isoin eroavaisuus tulosten välillä oli se, että omassa tutkimuksessani esiin nousi alakoululaisten innokkuus konkreettiseen tekemiseen. Yläkouluiässä tämä innostus saanee enemmän hengailumaisia piirteitä.

Toteutin oppilaskyselyn noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan TENK (2012) tutkimuseettisiä periaatteita. Säilytin tutkimusaineiston omalla yksityisellä pilvipalvelutililläni. Henkilötiedot (oppilaan nimi, huoltajan nimi ja puhelinnumero/sähköposti) elokuvalippujen arvontaa varten keräsin Webropol-ohjelmalla, jossa myös säilytin tietoja sinne asti, kunnes elokuvaliput oli toimitettu voittajalle. Henkilötietoja ei missään vaiheessa yhdistetty kyselytuloksiin. Yksittäiset kyselytulokset tulivat vain omaan tutkimuskäyttöni. Kyselytulosten yhteenveto jäi Nepenmäen kirjaston ja Nepenmäen monitoimijaisen verkoston hyödynnettäväksi. Kysely koski oppilaiden kirjastonkäyttöä, eikä siinä tiedusteltu oppilaiden henkilökohtaisia tai herkkäluontoisia asioita.

Tutkimuksen etiikkaan ja luotettavuuteen vaikutti kotona täytettyyn kyselyyn liittyvät haasteet. Liikanen ja Penttinen (2018, 119–120) pohtivat aineistonkeruun etiikkaa alaikäisten näkökulmasta. Aikuinen on vastuussa lapsestaan ja hänen oikeuksistaan, mutta toisaalta aikuisen valvonta voi vaikuttaa siihen, miten lapsi vastaa kysymyksiin tai pääseekö hän ylipäänsä vastaamaan aikuisen ollessa portinvartijana. Näin ollen aikuisen läsnäolo voi vääristää kerätyn tiedon luotettavuutta. Tämän tutkimuksen kohdalla sain selkeät ohjeet Nepenmäen koulun rehtorilta, että oppilaiden vanhempien pitää hyväksyä lastensa osallistuminen kyselyyn. Toimin siis tällä tavalla, mutta otin huomioon tuloksia tulkittaessa, että aikuisen läsnäolo ja portinvartijan rooli on voinut vaikuttaa tuloksiin. Yhden vastauksen kohdalla olikin epäiltävissä, että vanhempi on vastannut lapsensa puolesta joihinkin vapaisiin sanallisiin kysymyksiin.

Täysin vapaavalintainen osallistuminen kyselyyn (vrt. luokkahuoneessa toteutettu kysely) ja vanhempien portinvartijarooli näkyivät vastausten vinoutuneisuutena ja

katona. Tuloksista oli pääteltävissä, että kyselyyn on vastannut enimmäkseen kirjaston käyttöön tottuneet ja lukemisesta pitävät oppilaat. Myös vanhempien on pitänyt nähdä kyselyn tärkeys, jotta he ovat nähneet tarpeellisena kertoa siitä lapsilleen. Toisaalta ei voida olla täysin varmoja siitä, että lapsi on ymmärtänyt, mihin kysely liittyy, jos vanhempi ei sitä selittänyt tai näyttänyt saatekirjettä. Voidaan myös pohtia sitä, onko täysin eettistä käyttää elokuvalippuja kyselyyn vastaamisen houkuttamiseksi.

4.3 Nepenmäen kirjaston työntekijöiden ryhmähaastattelu

4.3.1 Ryhmähaastattelun järjestäminen ja tulokset

Oppilaskyselyn jälkeen kartoitin vapaamuotoisella ryhmähaastattelulla Nepenmäen kirjaston työntekijöiden näkemyksiä kirjaston arjesta, oppilaiden ajanviettotavoista ja syksyn suunnitelmista toiminnan järjestämisestä. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 61) määrittelevät ryhmähaastattelun tilanteeksi, jossa haastattelijä puhuu samanaikaisesti useille haastateltaville kysyen välillä kysymyksiä myös yksittäisiltä ryhmän jäseniltä. Ryhmähaastattelun avulla halusin saada esille monipuolisemman näkökulman kirjaston arjesta ja haasteista yhdessä työntekijöiden kanssa keskustellen.

Haastattelu tehtiin Nepenmäen kirjaston sosiaalituloissa ja siihen osallistui kolme Nepenmäen kirjaston vakituista työntekijää. Tarkoitukseni oli alun perin tehdä ryhmähaastattelu ideariihen tapaan käyttäen fasilitointimenetelmiä. Haastattelun ajankohdan ja sen sopimisen välillä oli kuitenkin niin lyhyt aika, etten ehtinyt perehtyä ideariihen toteuttamisen menetelmiin. Niinpä haastattelusta tuli varsin perinteinen ryhmäkeskustelu. Tein haastattelun pohjaksi kysymysrunгон, jota sovelsin haastattelutilanteessa. Haastattelun aikana tein lyhyitä muistiinpanoja samalla, kun kuuntelin haastateltavien keskustelua. Haastattelutilanne oli aluksi hieman jännittänyt, mutta rentoutui nopeasti. Haastattelu oli tarkoitus tehdä ennen kirjaston aukeamista, mutta aloitus venyi, minkä vuoksi kirjasto ehti avautua ennen kuin haastattelu lopetettiin. Tämä aiheutti jonkin verran keskeytyksiä loppupuolella. Haastattelu kesti tunti 10 minuuttia. Haastattelun jälkeen kirjoitin haastattelussa käydyt keskustelut auki muistiinpanojen pohjalta.

Kirjaston syksyn suunnitelmat. Haastattelun aluksi juttelimme kirjaston arjesta, joka on luettavissa kappaleesta 1.5. *Nepenmäen kirjasto ja kouluysteistyö*. Tämän jälkeen keskustelimme kirjaston syksyn suunnitelmista. Nepenmäen kirjaston olisi tarkoitus aloittaa kirjastovälitunnit koulun alettua syksyllä. Aiemmin koululaiset eivät ole päässeet kirjastoon välitunneilla vaan ainoastaan koulupäivän lopuksi. Kirjastovälitunnin tarkoitus olisi se, että sen aikana hoidetaan omia kirjastoasioita tai tullaan lukemaan kirjastoon. Kirjastovälitunnit on suunniteltu niille aamupäiville, kun kirjasto on vielä kiinni muilta asiakkailta. Tarkoituksena olisi huomioida enemmän lukevia lapsia ja kannustaa heitä harrastuksessaan. Kirjaston on tarkoitus olla myös mukana koulun järjestämällä valinnaisella koululehden teko -kurssilla. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Kevään ajan Nepenmäen kirjastolla on käynyt melkein viikoittain parin tunnin ajan oleskelemassa vapaaehtoinen ”Lukumummo” Tuula. Aluksi koululaiset vierastivat lukuportailla oleskelevaa aikuista, mutta kevään mittaan osa nuoremmista koululaisista on viettänyt Tuulan kanssa aikaansa. Lukemisen kuuntelu ei niinkään kiinnosta lapsia vaan Tuulan kanssa pelailu ja juttelu. Toimintaa aiotaan jatkaa myös syksyllä, jolloin konseptia olisi tarkoitus hieman muuttaa. ”Lukumummo” vaihtunee ”Kirjastomummoksi” ja toiminnasta tulisi hieman suunnitellumpaa kuin pelkkää oleskelua kirjastossa; esimerkiksi mainostettaisiin seuraavaa kertaa peli- tai askartelukertana Kirjastomummon kanssa. Kevään ajan Tuulalla on ollut selkeästi koululaisia rauhoittava vaikutus silloin, kun hän on istuskellut lasten kanssa. Tuulalla on ollut myös sosiaalista vaikutusta, sillä hetkellisesti leikeistä ulkopuolelle jäänyt lapsi voi viettää aikaansa hänen kanssaan. Muutamille lapsille Tuula on ollut se turvallinen aikuinen, jolle voi jutella päivästä. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Nepenmäen kirjaston tiloihin on asennettu suuri laskeutuva valkokangas, jota vastapäätä lukuportaat sijaitsevat. Kevään ajan on mietitty elokuvalisenssin ostamista kirjastolle, jotta elokuvien katseluun sopivat tilat saataisiin käyttöön. Lisenssi on tarkoitus hankkia syksyllä. Tämä monipuolistaisi kirjaston palveluja, sillä elokuvia voisi kohdentaa niin aikuisille kuin lapsille. Erityisesti elokuvat palvelisivat alueen nuoria. Suunnitteilla on nuorille kirja+leffa-iltamia, jotka alkaisivat kirjaston virallisesti sulkeutuessa. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Nepenmäen kirjastolla on mietitty mahdollisuutta järjestää iltapäivä- ja läksykerhoja, mutta oman henkilökunnan työaika ei riitä niiden säännölliseen järjestämiseen. Mediateekki toimisi hyvin kerhotoiminnan tilana ja moni saattaisi innostua vaihtuvista teemoista ja erilaisesta tekemisestä. Tällaiseen viikoittaisen toiminnan järjestämiseen kaivattaisiin kaikista eniten järjestöjen apua. Tapahtumista erityisesti peliaiheista tapahtumaa on mietitty. Kevätlomalla pidetyn pelipäivän jälkeen moni koululainen on kysynyt, milloin sellainen järjestetään uudestaan. Tapahtumaan voisi kysyä mukaan paikallista lautapeliyritystä esittelemään ja pelaamaan pelejä. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Koululaiset Nepenmäen kirjastossa. Henkilökunnan mielestä iltapäiväänsä kirjastolla viettävät koululaiset voisi jakaa karkeasti neljään pääryhmään, jotka ovat odottajat, hengailijat, pelaajat ja lukijat. Odottajat odottavat kirjastolla joko vanhempiaan hakemaan heitä kotiin tai koululla iltapäivällä olevien kerhojen alkamista. Hengailijoista nuoremmat usein leikkivät kirjastossa ja kirjaston aulassa. He voisivat olla kiinnostuneita osallistumaan kaikenlaiseen vapaampaan iltapäivätoimintaan. Hengailijoista vanhemmat koululaiset taas viettävät mieluusti aikaa keskenään, eikä muunlainen iltapäivätoiminta välttämättä houkuttelisi heitä. Pelaajat tulevat kirjastolle pelaamaan joko omilla laitteillaan tai lainaavat kirjaston Chromebookin käyttönsä. Usein he myös katsovat Youtube-videoita pelaamisesta. Lukijat ovat perinteisiä kirjastonkäyttäjiä, jotka selaavat ja etsivät kirjastosta aineistoa ja saattavat myös jäädä lukemaan kirjastoon. Näiden toimintojen lisäksi kirjastossa tehdään läksyjä ja pelataan lautapelejä. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Nepenmäen henkilökunnan mielestä koululaiset kaipaisivat ehdottomasti jotain tekemistä kirjastoon. Tämä koskee varsinkin nuorempia koululaisia. Kerhotyyppinen tekeminen voi olla kuitenkin liian ohjatun tuntuista. Parhaiten toimisi sellainen vapaamuotoinen tekeminen, jossa paikalla olisi aikuinen valvomassa, ja jonne koululaiset voisivat tulla ja mennä oman mielensä mukaan. Ennakoon ei tarvitsisi ilmoitautua ollenkaan. Vanhemmille koululaisille taas lukuportailla kavereiden kanssa hengailu on se juttu, minkä takia he aikaansa viettävät kirjastossa. Toisin sanoen tarvetta olisi tilalle, jossa koululaiset saisivat viettää vapaammin aikaa ilman painetta

tehdä mitään. Esimerkiksi mahdollisissa kirjaston rekrytoinneissa voisi ottaa enemmän huomioon henkilön soveltuvuus oleskella ja tehdä asioita lasten kanssa. Monipuolisen yhteistyöverkoston luominen on tärkeää, jotta kirjastolle saisi viikoittain eri järjestöjen pitämää toimintaa. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Nepenmäen kirjaston tilat ovat pienet, mikä luo haasteita eri toimintojen sijoittamiselle kirjastoon. Osa oppilaista on siirtynyt kirjaston aulaan leikkimään äänekkäämpiä leikkejä tai kuvaamaan videoita. Kirjaston tiloissa levottomasti käyttäytyvät oppilaat käsketään myös pois kirjastosta joka aulaan tai ulos. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että toisaalta myös aulatilaa pitäisi olla rauhoitettua, koska se on muidenkin asiakkaiden käytössä. Mediateekki on ainoa erillinen tila, jossa äänekkäämpi tilankäyttö ei haittaisi. Mediateekkia on kuitenkin mainostettu juuri kirjaston varsinaisena hiljaisena tilana, joten sen pitää olla myös hiljaisessa käytössä. Kirjaston lähetyillä, koulun puolella, sijaitseva Nepelä-tila voisi olla yksi ratkaisu vapaamman tilan tarvitsijoille. Toisaalta riehuminen ja huutaminen ei kuulu hyviin käytöstapoihin muutenkaan. Positiivista on se, että koululaiset ovat jo kirjastossa, eikä heitä sinne tarvitse juurikaan houkutella. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Kyselytulosten läpikäynti. Haastattelutilanteessa käytiin yhteisesti läpi yhteenveto oppilaskyselyn tuloksista. Työntekijät kommentoivat, että vastaukset näyttävät tulleen pääasiassa paljon kirjastoa käyttäviltä joko lukevilta tai pelaavilta oppilailta. Kyselyn tulokset vastasivat henkilökunnan tiedontarpeeseen siitä, millaisia lapsiasiakkaita kirjastossa käy ja mitä mieltä he kirjastosta ovat. Nepenmäen koulurakennuksen yhtenä kantavana ajatuksena on se, että koululaisille olisi siellä tekemistä koko päivän ajaksi. Kyselyn tulosten valossa tämä näyttäisi toteutuvan. Tulokset myös tukevat sitä oletusta, että lukevat ja rauhallista tilaa haluavat lapset kaipaavat hiljaisempaa tilaa, kun taas vilkkaammat lapset kaipaisivat tilaa, jossa temmeltää vapaasti häiritsemättä muita. Kyselyn tulokset avasivat myös henkilökunnan omaa ajatusmaailmaa siitä, että kaikkea ei välttämättä tarvitsisi yrittää järjestää aina kirjaston henkilökunnan omin voimin. (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019.)

Vaikka kyselyyn vastasi prosentuaalisesti pieni määrä oppilaita, silti tuloksista sai kuitenkin hyvin uusia ideoita erityisesti avointen kysymysten sanallisista vastauksista. Kannatusta oppilaiden ideoista suoraan tai hieman soveltaen sai ainakin lelut kirjastossa, sanataidetyöpajat, musiikki-illat, kirjasarjateemaiset päivät, pakuhuone, paljon lukevat lapset vertaiskirjavinkkareina toisille ja laajempi valikoima lautapelejä. Kahvila tai edes välipalaa myyvä kioskki olisi henkilökunnan mielestäkin paikallaan, mutta sen käytännön toteutus kouluympäristössä koulupäivän jälkeen on hankala toteuttaa varsinkin, jos sen kannattavuutta pitää miettiä. Moni idean toteutus tarvitsisi myös ylimääräistä rahaa. (Kinnunen, Pesonen & Kettunen 2019.)

4.3.2 Johtopäätökset ryhmähaastattelusta

Ryhmähaastattelu täydensi oppilaskyselyn tuloksia ja molemmat tukivat toisiaan. Oppilaskyselyn tulokset saivat lisää luotettavuutta siitä, että kirjastohenkilökuntakin oli huomionnut samoja asioita kuin oppilaat olivat kyselyssä kertoneet. Toisaalta itse huomioimani kyselyvastausten vinoutuneisuus tuli haastattelussakin ilmi. Haastattelun perusteella kyselyssä aliedustettuina oppilaista ovat etenkin odottelijat ja vanhemmat hengailijat sekä tietysti 6–7-luokkalaiset, joilta ei tullut yhtään vastausta. Kyselyn tulokset olivat linjassa kirjaston työntekijöiden näkemysten kanssa. Tämä kertoo myös siitä, että työntekijät ovat hyvin perillä siitä, mitä kirjastossa tapahtuu.

Haastattelussa (Kettunen, Kinnunen & Pesonen 2019) tuli ilmi monia asioita, joita kirjaston henkilökunta on jo ideoinut rauhallisemman kirjastotilan saavuttamiseksi. Koulun kanssa tiivistä yhteistyötä jatketaan kirjastovälituntien ja koululehti-kurssin tiimoilta. Erityisesti kirjastovälitunnit tarjoaisivat toteutuessaan lukijoille hiljaista tilaa ja samankaltaista seuraa oleskella yhdessä. Elokuvalisenssi monipuolistaisi kirjaston mahdollisuuksia tarjota tekemistä monen ikäisille ja se ottaisi huomioon erityisesti nuorten tarpeet. Kirjastomummo-toiminta tuo seuraa nuorimmille hengailijoille sekä rauhoittaa myös muita oppilaita kirjastossa. Tapahtumiin, kerhoihin ja teemailtapäiviin on jo tehty alustavia suunnitelmia. Arkityöhön kuuluu myös järjestyksen ylläpitäminen ja ääritapauksissa häiritsevien oppilaiden poistaminen hetkeksi kirjastosta. Tehokkaampi muiden tilojen käyttö saattaisi rauhoittaa myös hulinaa kirjas-

tossa. Kuitenkin onnistumisen kannalta tärkeää on lopulta lasten- ja nuortenkirjastotyöstä innostunut ja ammattitaitoinen henkilökunta, mikä otetaan huomioon mahdollisissa tulevilla rekrytoinneissa.

Kyselytulosten läpikäynti henkilökunnan kanssa onnistui hyvin, sillä tulokset antoivat uudenlaisia ideoita ja ajatuksia. Eivätkä nämä ideat ole aivan vailla perustelujaan. IFLAN (2018, 10, 12) kirjastopalvelujen suosituksissa 0–18-vuotiaille mainitaan esimerkiksi, että kirjastosta pitäisi löytyä leluja. Lapsia pitäisi myös pystyä osallistamaan mm. aineiston valintaan. IFLA:n mukaan lasten- ja nuortenkirjastotyön tarjottaviin palveluihin voi kuulua perinteisten kirjastopalvelujen ohella esimerkiksi luku- ja läksykerhoja, kirjailijavierailuja, kädentaitoja, koodausta sekä musiikki- ja draamatapahtumia.

Haastattelun lisäksi osallistuin keväällä Nepenmäen koulunuorisotyön verkostotapaamiseen (2019), jossa suunniteltiin alustavasti syksyn toimintaa. Tapaamisessa tuli esille perjantai-iltapäivän mitätön harrastustarjonta. Erityisesti tällöin voisi olla nuorille suunnattua nuorisotalo-tyylistä hengailua ja toimintaa kuten laneja ja bänditoimintaa. Nepalässä kevään ajan toimintaa mm. draamapohjaisia kerhoja ja peli-iltoja järjestäneet järjestöt jatkavat myös syksyllä. Myös uusia toimijoita tulee mukaan, sillä Joensuun keskustassa aiemmin kokoontunut kerho yksinäisille tai kaaverisuhteissa ongelmia kokeville lapsille siirtyy Nepenmäen koululle.

4.4 Yhteydenotot järjestöihin

4.4.1 Järjestökyselyn suunnittelu ja toteutus

Oppilaskyselyn ja Nepenmäen kirjaston henkilökunnan haastattelun jälkeen minulla oli suhteellisen hyvä kokonaiskuva siitä, millaisia oppilaita kirjastossa oleskelee ja mitä he toivovat kirjastolta. Oli vuoro aloittaa tutkimuksen viimeinen ja tärkein vaihe eli yhteistyökumppaneiden etsiminen, jotta kirjaston iltoihin saisi järjestettyä laajalla skaalalla pitkäjänteistä matalakynnyksistä toimintaa.

Alueen järjestöjen kartoittamisen aloitin Jelli.fi-palvelusta (2019), johon on koottu Pohjois-Karjalan yhdistykset ja heidän tarjoamansa toiminta. Verkkosivuilta pystyy

selaamaan yhdistyksiä teemoittain, joten kävin läpi lasten ja perheiden sekä nuorten toimintaa toteuttavat järjestöt. Listasin potentiaalisilta yhteistyökumppaneilta kuulostavat yhdistykset ylös. Hyödynsin myös Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen (Hämäläinen & Kääriäinen 2016) tekemää julkaisua paikallisen yhdistystoiminnan mahdollisuuksista kouluja ajatellen. Tämän lisäksi kysyin vinkkejä toimeksiantajaltani sekä listasin kevään Nepenmäen koulunuorisotyön verkostotapaamisessa (2019) mukana olleet yhdistykset. Potentiaalisia järjestöjä löytyi 31. Mukana oli lasten ja nuorten yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja toimijoita, erityiskohderyhmien yhdistyksiä sekä kulttuuri-, liikunta- ja peliyhdistyksiä.

Järjestökyselyn tarkoitus oli selvittää järjestöjen kiinnostusta yhteistyöhön sekä selvittää, millaista toimintaa heillä olisi tarjota. Tein kyselyn (liite 3) oppilaskyselyn tapaan Webropol-ohjelmalla ja yritin pitää sen nopeana ja helppona täyttää. Niinpä kaikki kysymykset olivat vapaavalintaisia avoimia kysymyksiä. Ensimmäiseksi lomakkeessa kysyttiin järjestön nimeä ja toiminta-ajatusta, jonka jälkeen selvitettiin, onko järjestöllä ollut jo toimintaa Nepenmäen koululla tai kirjastolla tai jollakin muulla kirjastolla. Tämän jälkeen kysyttiin, millaista toimintaa järjestö voisi toteuttaa kirjastolla ja mikä olisi siihen paras ajankohta. Lopuksi pyydettiin vielä kertomaan, miten järjestö haluaisi kirjaston olevan mukana yhteistyössä. Kyselyn loppuun pystyi jättämään järjestön yhteystiedot sekä vapaan sanan. Annoin myös mahdollisuuden täyttää lomake ilman, että käytän sitä opinnäytetyössäni. Tässä tapauksessa toimeksiantaja saisi kuitenkin yhteyden mahdolliseen kumppaniin.

Toimeksiantaja hyväksyi saateviestin ja kyselylomakkeen, jonka jälkeen lähetin kyselyn linkkinä sähköpostissa yhdistysten verkkosivuilta löytyneisiin sähköposteihin. Saateviestissä kerroin Nepenmäen kirjaston tarpeesta yhteistyökumppaneiden järjestämään toimintaan sekä, mitä kirjastolla on tarjota vastineeksi järjestöille, ja mitkä ovat toiminnan raamit yleisesti kirjatoissa. Liitin viestiin myös lyhyen yhteenvedon oppilaskyselyn tuloksista (liite 2).

4.4.2 Järjestökyselyn vastaukset

Järjestökysely oli auki reilun viikon 15.–23.9. Kahta päivää ennen kyselyn sulkeutusta laitoin vielä kaikille vastaanottajille muistutusviestin kyselystä. Yksi sähköpostiosoite ei ollut toiminnassa, joten kysely lähti 30 eri toimijalle. Kyselyyn vastasi viisi yhdistystä, joista yksi otti yhteyttä myös sähköpostitse. Lisäksi yksi liikuntayhdistys ilmoitti sähköpostitse, ettei heillä ole resursseja järjestää toimintaa kirjastolla.

Kyselyyn vastanneet yhdistykset olivat Pielisensuun seurakunta¹, Nuorten kasvu ry², Joensuun seudun erilaiset oppijat (JOSE)³, Honkalampi-säätiön alainen Perheperustaisen kuntoutuksen kehittämiskeskus (Perpe-keskus)⁴ ja Joensuun Otakut ry⁵. Neljä ensimmäistä yhdistystä kuuluvat Nepenmäen monitoimijaiseen yhteistyöverkostoon. Heidän toimintansa on menneenä lukukautena keskittynyt koulun ja Nepelän tiloihin, mutta he olisivat kiinnostuneet järjestämään toimintaa myös kirjaston tiloissa. Välitin saadut vastaukset Nepenmäen kirjastolle, josta otettiin yhteyttä yhdistyksiin. Kaikki vastanneet antoivat luvan käyttää vastauksia opinnäytetyössäni.

Yhteenveto kyselyn vastauksista:

- Pielisensuun seurakunta on järjestänyt Nepenmäen koululla varhaisnuorten kerhotoimintaa. He olisivat kiinnostuneet pitämään enintään kerran viikossa noin tunnin mittaista kohtaamis- ja oleskelupaikkaa alakouluikäisille koulun jälkeen. Kirjaston roolina olisi tarjota tiloja ja laitteita heidän käyttöönsä.
- Nuorten kasvu ry on pitänyt alakoululaisille suunnattua esiintyviin taiteisiin pohjautuvaa Luova lava -kerhoa Nepelässä. He voisivat pitää satunnaisesti Luova lava -pop-up-tunteja kirjastolla iltapäivisin sekä mahdollisesti järjestää kauden lopuksi esityksen kirjastolla. Tilojen tarjoamisen lisäksi kirjasto voisi markkinoida Luova lava -toimintaa.

¹ Nepenmäen alueellakin toimiva seurakuntapiiri.

² Joensuulainen nuorisoseura, joka järjestää lasten kerhotoimintaa, koko perheen tapahtumia sekä tekee yhteistyötä ammattikoulu Riverian nuoriso- ja yhteisöohjaajakoulutuksen kanssa.

³ Paikallinen lukijärjestö, joka tarjoaa tukea oppimiseen ja sen pulmiin.

⁴ Tarjoaa matalan kynnyksen tukea, tietoa ja toimintaa neurologisia tai neuropsykiatrisia haasteita kohtaaville lapsille, nuorille, nuorille aikuisille ja heidän lähipiirilleen.

⁵ Pohjoiskarjalainen yhdistys, joka toimii japanilaisen animaation, sarjakuvan ja yleisesti japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien kohtauspaikkana ja tapahtumien järjestäjänä. Kohderyhmänä nuoret ja nuoret aikuiset.

- Joensuun seudun erilaiset oppijat JOSE on toiminut Nepenmäen koululla, kirjastolla sekä muissa kirjastoissa. He ovat järjestäneet aikaisemmin esimerkiksi peli-iltapäiviä ja kiinnostusta olisi pelailta kirjastolla koululaisten kanssa. Toimintaa voisi kokeilla alkusyksyn aikana ja kirjastolta toivottaisiin tiedotusapua.
- Perheperustaisen kuntoutuksen kehittämiskeskus Perpe-keskus on pitänyt Nepelässä rentoutusvälitunteja koulupäivän keskellä. He voisivat pitää satunnaisesti kirjastolla omiin painopistealueisiin tukeutuvaa koko perheen pop-up-toimintaa, jossa kirjasto voisi olla tiedottamisapuna.
- Joensuun Otakut ry ei ole aikaisemmin järjestänyt toimintaa kirjastoilla tai Nepenmäen koululla. He voisivat esimerkiksi pitää pienen työpajatyypin tapahtuman, jossa olisi askartelua, järjestön toiminnan esittelyä, mangavinkkausta ja yleistä mangaan ja animeen tutustumista. Kirjasto voisi tarjota tapahtumaan tilat sekä manga-aineistoa.

4.4.3 Järjestökyselyn johtopäätökset

20% järjestöistä reagoi lähettämääni kyselyyn ja 17% oli kiinnostunut järjestämään jonkin asteista toimintaan. Verrattaessa koululaiskyselyn vähäiseen vastausprosenttiin olin tyytyväinen, että sain näinkin monelta vastauksen järjestökyselyyn. Mukana oli jopa yksi yhdistys, joka ei aiemmin ollut tehnyt ollenkaan yhteistyötä kirjaston kanssa. Kaikki ideat iltapäivätoiminnan järjestämiseen olisivat toteuttamiskelpoisia. Järjestöjen tarjoama iltapäiväkerho- ja pop-up-toiminta vastaisi oppilaskyselyssä ilmi tulleisiin toiveisiin ohjatusta toiminnasta. Erityisesti jo kirjastossa olevat 1.–3.-luokkalaiset hyötyisivät tästä. Vastanneista yhdistyksistä erityisesti Joensuun Otakut ry:n tapahtumatoiminta puolestaan innostaisi koulun vanhempia oppilaita.

Ensisijaisesti kyselyn tarkoitus oli etsiä järjestöjä toteuttamaan säännöllistä toimintaa Nepenmäen kirjastolla. Kyselyvastausten perusteella Pielisensuun seurakunta oli ainoa yhdistys, joka pystyisi järjestämään toimintaa kirjastolla viikoittain. Aloituspäivän yhden yhteistyökumppanin kanssa voisi olla hyvä alkua, jotta kerhomaista toimintaa päästään testaamaan puolin ja toisin. Harvemmin järjestettävät peli-iltapäivät Joen-

suun seudun erilaiset oppijoiden kanssa olisivat hyvä lisä toiminnan monipuolistamiseen. Muiden yhdistysten silloin tällöin järjestettävä pop-up- ja tapahtumatoiminta toisi vaihtelua ja piristystä arkeen.

Syksyllä vielä haastattelin Nepenmäen kirjaston työntekijöitä (Kinnunen & Pesonen 2019) kirjaston kuulumisista ja yhteistyökuvioiden muodostumisesta. Haastatteluun mennessä järjestökyselyssä ilmi tulleista potentiaalisista yhteistyökumppaneista Nuorten Kasvu ry:n kanssa oli jo tehty yhteistyötä. Yhdistys oli pitänyt Luova lava pop-up iltapäivän kirjastolla. Mukaan toimintaan oli osallistunut kirjastossa aikaansa viettäviä oppilaita eli siinä mielessä toiminta oli onnistunutta. Luovasta lavasta oli tulossa myös toinen pop-up kerta myöhemmin syksyllä. Muihin yhdistyksiin oltiin vasta virittelemässä yhteistyökuvioita. Erityisesti Pielisensuun seurakunnan tarjoama viikoittainen iltapäivätoiminta kiinnosti kirjaston henkilökuntaa.

Haastattelun (Kinnunen & Pesonen 2019) aikana pohdimme myös sitä, että vaikka yhteistyökumppaneita olisikin, niin yhteistyön ylläpitäminen ja toiminnan suunnittelu vie aikaa. Ihannetilanne olisi se, jos yhdellä parin tunnin tapaamiskerralla saisi viikoittaista ohjelmaa koko syksyksi. Toiminnan pitäisi olla myös sen verran yksinkertaista ja selkeää, että sitä voisi järjestää, vaikka yhteyshenkilöt puolin ja toisin vaihtuisivat. Olisikin siis hyvä, jos kirjasto saisi pari luotettavaa ja pitkäaikaista yhteistyökumppania toiminnan järjestämiseen usean pienen projektin sijaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Pohdintaa tutkimusmenetelmistä

Suunnitteluvaiheessa valitut tutkimusmenetelmät tuntuivat oikeilta tavoilta lähestyä tutkimusongelmaa. Koululuokissa toteutetulla verkkokyselyllä saisi melkein täyden vastausprosentin ja paljon dataa kirjastonkäytöstä, työntekijöiden ideariihi toisi esiin uusia ideoita iltapäivätoimintaan ja järjestökyselyn avulla ideoille saataisiin tekijät. Pidin tätä realistisena tavoitteena, mutta käytännön toteutus ei sujunut omien suunnitelmieni mukaan. Huomasin, että tutkimus voi kohdata haasteita monesta syystä, jotka eivät välttämättä liity tutkimuksentekijään itseensä.

Jälkikäteen ajatellen oppilaiden vapaa-ajan kirjastonkäyttöä olisi voinut tutkia menestyksekkäästi muutenkin kuin kyselyllä. Aivan tutkimusmenetelmien valinnan alussa tarkoitukseni oli pitää 1.–3. luokille ideapajoja, joissa oppilaat olisivat ideoineet itseä kiinnostavaa tekemistä kirjastolle. Vanhemmille oppilaille olisi lähetetty kysely. Ideapajat jätin pois siksi, että oma aikani niiden pitämiseen ei olisi riittänyt. Ideapajoja ei olisi välttämättä tarvinnutkaan pitää joka luokalle vaan yksi per luokka-aste olisi riittänyt. Tästä olisi silti saanut joukon innovatiivisia ideoita. Tämäkin menetelmä olisi tosin pitänyt sopia opettajien kanssa.

Toisaalta mieleeni juolahti myös, että ideapajat tai kyselylomakkeen täyttö olisi voinut tapahtua vaivattomasti luokkien lukutuntien yhteydessä kirjastossa. Tällöin opettajia olisi voinut vain informoida, että jos heille sopii, niin tunnin yhteydessä jokainen saisi täyttää kyselyn. Tämä tapa edellisen ohella olisi kuitenkin vaatinut huoltajien suostumuksen. Kolmas tapa olisi ollut jättää paperisia kyselylomakkeita kirjastoon, jossa halukkaat olisivat voineet täyttää kyselyn ilman vanhempien suostumustakin. Vieroksuin kuitenkin itse tätä ajatusta, sillä pelkäsin vastauskadon olevan suuri, eikä se tavoittaisi kirjaston ei-käyttäjiä. Jälkikäteen ajatellen olisin kuitenkin nyt valmis kokeilemaan tätä vaihtoehtoa, jos tekisin kyselyn uudestaan. Neljäntenä vaihtoehtona mieleeni tuli myös oppilaiden vapaamuotoinen haastattelu kirjastossa. Oppilaiden kanssa on helppo jutella kirjastossa, eikä se ole heille vierasta, joten ideoita olisi voinut keräillä kyselemällä heiltä suoraan niistä. Tällöin olisi kuitenkin ollut hankala kerätä isompaa määrää dataa yhdeltä vastaajalta

Tutkimuksen toinen vaihe sujui ensimmäiseen vaiheeseen nähden jopa liiankin vauhdikkaasti. Alun perin suunnittelin kirjaston työntekijöiden haastattelun ideariihipohjaiseksi juttelutuokioksi, mutta todellisuudessa se oli enemmän asioiden todentamista kuin varsinaista ideointia. Tähän vaikutti paljon se, etten itse ehtinyt tarpeeksi valmistautua haastatteluun ripeän aikataulun takia. Jälkikäteen ajatellen tustuisin erilaisiin fasilitointimenetelmiin, joista valitsisin pari tilanteeseen sopivinta.

Tutkimuksen kolmas vaihe eli järjestökysely oli mielestäni parhaiten onnistunut ja sen toteutus sujui suunnitelman mukaisesti. Avoin verkkokysely tuotti uusia yhteistyöavauksia, joten menetelmän tulokset olivat relevantteja ja toivat uutta tietoa. Sähköpostin sijaan olisin voinut soittaa kaikista potentiaalisimmille yhdistyksille ja kertoa tarkemmin Nepeän kirjaston toiminnasta sekä keskustella heidän kiinnostuksesta toiminnan järjestämiseen kirjastolla. Tämä olisi vienyt kuitenkin ajallisesti huomattavasti sähköistä kyselyä pidempään. Ajattelin myös, että yhdistykset todennäköisesti haluavat miettiä toimintaa ja sen järjestämisen mahdollisuutta ensin jäsentensä kesken. Yhden puhelinkeskustelun aikana tätä olisi ollut mahdoton toteuttaa.

5.2 Kouluikäiset kirjaston asiakkaina

Opinnäytetyöni kohderyhmänä olivat kouluikäiset lapset ja nuoret painottuen alakoulun luokkiin. Vaikka asetettu tutkimusongelma keskittyi kirjaston ja järjestöjen yhteistyön vahvistamiseen, niin valittuja tutkimusmenetelmiä käyttämällä oppilaiden asiakasprofiilit tulivat myös näkyvämmiksi. Kyselyn tulosten ja haastattelun perusteella kirjastoa säännöllisesti vapaa-aikanaan käyttävät oppilaat voidaan jakaa karkeasti neljään eri ryhmään, jotka ovat odottajat, pelaajat, hengailijat ja lukijat (taulukko 1). Ryhmät määrittelee kirjastoon tulon syy, ei niinkään se, mitä kirjastossa tehdään. Esimerkiksi odottaja voi pelata tai lukea, mutta hän on kirjastossa nimenomaan siksi, että odottaa kerhon alkamista. Ryhmistä hengailijat ja pelaajat aiheuttavat odottajia ja lukijoita enemmän hälinää kirjastossa. Jokaisen ryhmän toiveet ja tarpeet pitäisi kuitenkin pyrkiä tunnistamaan ja täyttämään esimerkiksi hyödyntäen palvelumuotoilua. Tämä edistäisi yhteistä viihtyvyyttä ja parantaisi tyytyväisyyttä kirjastoon ja sen palveluihin.

Taulukko 1. Kirjaston koululaiskäyttäjäryhmät.

<p>Odottajat</p> <p>Odottavat joko koululla alkavien kerhojen alkamista tai vanhempien kyytiä kotiin.</p>	<p>Hengailijat</p> <p>Viettävät aikaansa kirjastolla koulupäivän jälkeen kavereiden kanssa.</p> <p>Nuoremmat haluavat tekemistä kirjastoon, vanhemmat haluavat oleskella keskenään.</p>
<p>Pelaajat</p> <p>Lainaavat kirjaston Chromebookin käyttöönsä. Pelaavat selainpohjaisia pelejä sekä katsovat Youtube-videoita.</p>	<p>Lukijat</p> <p>Palauttavat, etsivät ja lainaavat aineistoa sekä lukevat kirjastossa.</p>

Esittelin aiemmin Lampelan (2014) Kauppakeskuksen nuoret -hankkeen puitteissa tehdyn tyypittelyn kauppakeskuksissa aikaansa viettävistä nuorista. Tässä mallissa nuoret jaettiin shoppailijoihin, piipahtajiin, odottajiin ja hengailijoihin. Odottajilla ja hengailijoilla on tutkimukseni perusteella kirjastossakin melko samanlainen rooli. Kirjaston lukijat voisi rinnastaa kauppakeskuksen shoppailijoihin, koska molemmat käyttävät tilan tarjoamia peruspalveluja. Piipahtelijat, jotka käyvät ostoskeskuksessa niin sanotun parhaan menon aikaan, eivät näkyneet tutkimuksessa kirjasto-ympäristössä. Epäilen kuitenkin, että valitut tutkimusmenetelmät eivät vain tehneet heitä näkyviksi kirjaston käyttäjäkunnassa.

On syytä pohtia, vastaavatko kirjastojen tarjoamat lasten ja nuorten palvelut kaikkien kohderyhmään kuuluvien tarpeita. Yllä oleva tyypittely neljään ryhmään vastaa vain Nepeän kirjaston asiakasryhmää, mutta sitä voisi soveltaa ja peilata erityisesti muihin peruskoulun läheisessä yhteydessä oleviin kirjastoihin. Kirjaston perinteinen rooli ja sen tarjoama ydinpalvelu palvelee erityisesti lukevia oppilaita. Läheskään kaikki kirjastoa käyttävät oppilaat eivät kuitenkaan käytä aktiivisesti kirjaston peruspalveluja. Muille ryhmille kirjasto on erityisesti tila, jossa viettää aikaa. Hengailijoilla ja pelaajilla korostuu tilan sosiaalinen merkitys, kun kirjastossa vietetään aikaa kavereiden kanssa. Mielestäni peruspalvelujen ohella kirjastojen pitäisi siis erityisesti panostaa tilasuunnitteluun ja matalan kynnyksen aktiviteettitarjontaan. Eikä aktiviteettitarjonnan tarvitse olla välttämättä mitään sen kummallisempaa kuin olohuonomainen tila, jossa on esimerkiksi tarvikkeet piirtämiseen, pistokepaikkoja omille laitteille tai pari lautapeliä.

Lukemaani aineistoon ja omiin havaintoihin pohjaten mielestäni lastenkirjastotyö keskittyy edelleen vahvasti koulu yhteistyöhön, kirjastonkäytönopetukseen ja kirjavinkkaukseen, mutta puhdasta vapaa-ajan toimintaa ilman opettavaa taka-ajatusta lienee tarjolla eniten loma-aikoina. Näyttää siltä, että nuorille puolestaan tarjotaan paljon tapahtumia ja muuta erilaista toimintaa, joka houkuttelee heitä kirjastoon viettämään juuri vapaa-aikaansa. Mielestäni tähän voisi kiinnittää huomiota kirjastoissa ja arvioida onko palvelutarjonta tasapainossa lasten ja nuorten kesken. Viime vuosina on kiinnitetty paljon huomiota siihen, kuinka nuoret saataisiin kiinnostumaan uudelleen lukemisesta ja käymään kirjastossa. Mutta entä jos tulevaisuudessa panostettaisiin siihen, ettei kirjastossa käyminen katkeaisikaan missään vaiheessa lapsuutta? Kirjaston pitäisi näyttäytyä 5. luokkalaiselle pojallekin kiinnostavana paikkana ja palveluntarjoajana, jotta hän kävisi kirjastossa jatkossakin.

Kirjastot tuskin enää palaavat menneeseen takaisin pelkiksi kirjalainaamoiksi. Lapset ja nuoret ovat löytäneet kirjastot oleskelupaikkoina, jossa on turvallista, lämmintä ja yleisesti ottaen hyväksyvä ilmapiiri oleskeluun. He kuitenkin ovat kasvavia yksilöitä, jotka opettelevat käyttäytymismalleja yhteiskunnassa sekä ottamaan vastuuta itsestään ja muista. Kirjasto on julkinen tila, jossa lapset ja nuoret viettävät aikaansa myös keskenään ilman valvovaa aikuista. Kirjastohenkilökunnan tehtävä ei ole valvoa ja kasvattaa lapsia ja nuoria, mutta käytännössä paikoin tähän suuntaan ollaan liukumassa tahtomattakin.

Mielestäni ratkaisu pitäisi löytyä rakenteita muuttamalla, eikä ajamalla lapsia ja nuoria pois kirjastotilasta. Näen yhtenä ratkaisuna tähän tiiviimmän yhteistyön nuorisotoimen ja paikallisten yhdistysten kanssa. Tällöin kirjastossa olisi paikalla kirjastohenkilökunnan lisäksi muitakin lapsista ja nuorista vastuuta ottavia ja asiaan koulutettuja aikuisia. Toisena ratkaisuna näen kirjastohenkilökunnan työnkuvan laajentamisen, mikä voisi näkyä myös palkan korotuksena. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa yhtä työntekijää kirjastossa, jolla on esimerkiksi nuoriso-ohjaajan ja kirjastonhoitajan koulutus. Toisaalta tällainen ajattelumalli voi saada yllättävää vastustusta niin kuntalaisilta kuin kirjaston sisältäkin, sillä nuorisotalotyylisiä lasten ja nuorten kanssa oleskelua ei mielletä kirjaston perustyöhön kuuluvaksi. Voisiko se kuitenkin kuulua tulevaisuudessa lasten- ja nuortenkirjastotyöhön?

Perinteinen mielikuva asiakaspalvelutiskin takana istuvasta työntekijästä, jolla on laaja tietämys kirjallisuudesta, ei enää välttämättä istu tämän päivän tarpeisiin. Mielestäni vähänkin isompien kirjastojen rikkaus on työntekijöiden profiloituminen tiettyyn asiaan tai kohderyhmään. Tällöin eri asiakasryhmät saavat kirjastopalveluista enemmän irti ja palveluita on mielekkäämpi käyttää. Syksyn haastattelussa Nepenmäen kirjaston työntekijöiden (Kinnunen & Pesonen 2019) kanssa kävi ilmi, että tulevana talvena kirjastoon on tulossa kirjastoalaa ammattiopistossa opiskeleva harjoittelija, jolla on taustalla nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja koulutus. Juuri henkilön aiempi koulutus painoi paljon harjoittelupaikan tarjoamisessa, sillä kirjastolle tarvittaisiin henkilö, joka osaa olla lasten ja nuorten kanssa. Myös Joensuun lähikirjastojen yhteisen informaation työnkuvaa on ajateltu silmällä pitäen uudistuvaa lasten ja nuorten kirjastotyötä.

5.3 Kirjasto kaikille vai kirjasto lapsille?

Nykyisin yhteisöllisyys on trendisana kirjastoissa. Kirjastojen pitäisi tarjota paikka kaikille kuntalaisille oleskella ja harrastaa yhdessä siten, että jokainen tuntee kuuluvansa yhteisöön. Joensuun kaupunkialueen lähikirjastona Nepenmäen kirjaston toiminta-ajatuksena on ”koko kylä yhdessä”-mentaliteetti, jossa kirjasto toimii keskuksena lähialueen asukkaille. Koulun läheinen sijainti kuitenkin tekee sen, että lomien lukuun ottamatta suurin osa kirjastossa kävijöistä on koululaisia. Raja yleisen kirjaston ja koulukirjaston välillä on käytännössä häilyvä, vaikka kirjasto olisikin avoin kaikille. Tästä nouseekin kysymys siitä, onko hyväksyttävää ja oikein, jos yleinen kaikkien kirjasto profiloituu selkeästi tiettyä asiakasryhmää varten?

Tiettyjä asiakasryhmiä varten profiloituneita kirjastoja on jo. Espoossa Entressen kauppakeskuksessa sijaitseva kirjasto on erityisesti tapahtuma- ja kohtaamispaikka eri kulttuureista tuleville ihmisille. Kirjaston palvelut ovat keskittyneet lapsiin ja nuoriin sekä maahanmuuttajiin. Kirjaston keskellä on estradi, jonka tapahtumia on ohikulkijankin helppo seurata. Kirjaston asiakkaat ovat tyytyväisiä siihen, että kirjaston tilat ovat mukavat ja niissä voi viettää aikaa kavereiden kanssa. Mukavat työntekijät ovat myös avainasemassa hyvässä asiakaskokemuksessa. (Somerma 2011.)

Ymmärtääkseni Entressen kaltaiset profiloituneet kirjastot ovat saaneet hyvän vastaanoton. Toisaalta kirjastot mielletään kirjojen tyyssijana, minkä vuoksi esimerkiksi Helsingin keskuskirjasto Oodi on saanut kritiikkiä siitä, että siellä on liian vähän kirjoja suhteessa muuhun toimintaan ollakseen kirjasto. Raja tuntuu olevan häilyvä siinä, millaiset palvelut ovat kirjastoissa hyväksyttäviä. Kuntalaisten mielipiteet suuntaan tai toiseen osoittavat kuitenkin sen, että kirjastot ovat edelleen tärkeitä paikkoja. Isoissa kaupunkikeskuksissa on enemmän liikkumavaraa profiloitua tiettyyn asiakasryhmään, koska kirjastoja on alueella useita. Pienillä paikkakunnilla yhden kirjaston pitää pystyä palvelemaan koko kunnan kirjavaa asiakasryhmää. Erikoistuminen luultavasti ajaisi potentiaalisia kirjastonkäyttäjiä ei-käyttäjiksi, koska he eivät tunne kirjastoa omaksi paikakseen.

Mielestäni Nepenmäen kirjaston tapauksessa liikutaan rajalla profiloitumisen suhteen. Joensuun kantakaupungin alueella on kaksi muuta lähikirjastoa sekä pääkirjasto. Kaupunkilaisilla on siis valinnanvaraa kirjastojen suhteen. Entisellä Niiniväärän kirjastolla oli kuitenkin vankka sija alueen vanhempien asukkaiden elämässä. Vuonna 2018 kirjaston muutto reilun kilometrin päähän hieman syrjemmälle muista palveluista oli luultavasti monelle pieni menetys. Kirjaston konsepti perinteisestä rauhallisesta kirjojen tyyssijasta oppilaita vilisevään moderniin tilaan tuli myös luultavasti yllätyksenä. Nepenmäen kirjastoa on pyritty rakentamaan kaikkien asukkaiden kohtaamispaikaksi, mutta välttämättä tämä ajatus ei ole välittynyt kaikille. Vuoden jälkeen kirjasto on kuitenkin saanut jo vakiintuneemman aseman alueella. Mielestäni Nepenmäen kirjaston pitäisikin pyrkiä säilyttämään sama yhteisöllisyyden rakentamisen linja, eikä keskittyä pelkästään koulun oppilaiden tarpeisiin. Kirjasto voisi järjestää entistä enemmän yhteisöllisiä tapahtumia, joihin perheet kuin eläkeikäisetkin tuntisivat olevansa tervetulleita.

5.4 Syyskuulumisia Nepenmäen kirjastolta

Kävin vielä syyskuussa haastattelemassa Nepenmäen työntekijöitä siitä, miten kirjaston arki on sujunut koulujen alettua. Selvitin myös, mitä toimenpiteitä rauhallisemman kirjastotilan saamiseksi on jo ehditty tehdä.

Nepenmäen kirjaston arki on ollut nyt rauhallisempaa kuin opinnäytetyöni aloittamisen alussa. Tämä johtuu siitä, että oppilaat ovat tottuneet kirjaston käytäntöihin sekä siitä, että he ovat alkaneet muistuttaa toisiaan hiljaisemmasta käyttäytymisestä kirjastossa. Toisaalta myös muut asiakkaat ovat tottuneet uudenlaiseen kirjastoon ja siihen, että kirjastossa on normaalia enemmän lapsia. Vaikka hälinä saattaa aluksi tuntua oudolta, niin moni asiakas pitää hyvänä asiana sitä, että lapset viihtyvät kirjastossa. (Kinnunen & Pesonen 2019.)

Eniten hälinää kirjastoon syntyy koulun loppumisen jälkeen klo 12–15 välillä, kun oppilaat tulevat viettämään aikaansa kirjastoon. Kirjaston työntekijät pohtivatkin haastattelun aikana, miten muulle asiakaskunnalle voisi viestiä tästä. Tätä ajankohdtaa lukuun ottamatta kirjasto kuitenkin on rauhallinen paikka asioida. Nepenmäen kirjastoon asennetaan loppusyksyn aikana myös omatoimikirjastoon tarvittava tekniikka, joten kirjastoa pystyy tällöin käyttämään iltaisinkin. Tässä nähtiin ainakin yksi paikka markkinoida kirjastoa niille asiakkaille, jotka kaipaavat hiljaista tilaa. (Kinnunen & Pesonen 2019.)

Oppilaiden kirjaston käyttö vapaa-aikana on havaintojen perusteella pysynyt melko samanlaisena kevääseen verrattuna. Läksyjä tehdään aiempaa enemmän tai ainakin se on nyt näkyvämpää kuin aiemmin. Hälyä tuntuu aiheuttavan oppilaiden pelaaminen Chromebookeilla, kun vieressä kaverit kommentoivat ja neuvovat pelaajaa. Tavoiteltava tilanne olisi, että pelaamaan voisi mennä Mediateekkiin, mutta tämä vaatisi sinne aikuisten valvontaa. (Kinnunen & Pesonen 2019.)

Kesän haastattelussa ilmi tulleet kirjaston omat ideat toiminnan järjestämiseen ovat edenneet. Lukumummo Tuulasta on tullut Kirjastomummo ja hän jatkaa käymistään kirjastolla. Syksyn haastattelussa henkilökunta suunnitteli, että Tuula voisi viettää kirjaston tilojen sijasta aikaa Mediateekissä, jolloin lapset ohjautuisivat sinne viettämään aikaa ja paikalla olisi valvoja. Elokuvalisenssi kirjaston tiloihin on juuri saatu hankittua ja ensimmäinen elokuva olisi tarkoitus näyttää syyskuun lopulla kirjaston yksivuotissyntymäpäivillä. Kirjasto käynnistää myös nuorille suunnatun kirja+leffakerhon, jossa luetaan kirja ja katsotaan siitä tehty elokuva. Monitoimitila Mediateekkiä halutaan muokata luokkahuonemaisesta tilasta kotoisampaan ja virikkeellisempään suuntaan. Ajatuksena on, että se toimisi edelleen työskentelytilana, mutta

joinain iltapäivinä kirjasto varaisi tilan oppilaiden käyttöön. (Kinnunen & Pesonen 2019.)

Läheistä yhteistyötä koulun kanssa jatketaan. Koululehden teko -kurssin suunnittelu kirjaston ja koulun yhteistyönä on tarkoitus aloittaa syysloman jälkeen. Koulu on siirtynyt tänä syksynä pitkään 45 minuutin mittaiseen välituntiin keskellä koulupäivää, minkä tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia lasten harrastamiselle. Muutos toteutettiin nopealla aikataululla kesän aikana, minkä vuoksi koulun henkilökuntakin on vasta pääsemässä alkuun virikkeiden tarjoamisessa koululaisille. Suunnitellut kirjastovälitunnit alkavat todennäköisesti vasta myöhemmin syksyllä, kun käytäntöjä saadaan ensin jalkautettua toimintaan. Tekemäni kysely järjestöille tuotti uusia kumppanuuksia ja yhteistyön muotoja heidän kanssaan ollaan parhaillaan suunnittelemassa. Tarkoituksena on myös hyödyntää tehtyä oppilaskyselypohjaa uudelleen isomman oppilasmäärän tavoittamiseksi. (Kinnunen & Pesonen 2019.)

5.5 Loppusanat

Opinnäytetyössäni olen tehnyt yhteistyötä koulun kanssa sekä vahvistanut kirjaston ja paikallisten järjestöjen välistä yhteistyötä tavoitteena tehdä Nepeänmäen kirjastosta rauhallinen ja innostava oleskelupaikka koko yhteisölle. Syksyn haastattelussa kirjastohenkilökunnan (Kinnunen & Pesonen 2019) kanssa tuli ilmi, että opinnäytetyö on vastannut hyvin kirjastolta nousseeseen tarpeeseen ja työn tuloksena kirjasto on saanut konkreettisia ehdotuksia ja kumppaneita iltapäivätoiminnan järjestämiseen. Henkilökunnan näkökulmasta ulkoapäin tuleva opinnäytetyöprosessi on painostanut miettimään asioita enemmän ja tuonut henkilökunnalle uusia toteuttamiskelpoisia ideoita. Kokonaisuudessaan opinnäytetyötä voi hyödyntää myös muissa kirjastoissa; opinnäytetyön sisältö nähtiin ajatuksia herättävänä aloituspakettina niille kirjastoille, jotka suunnittelevat kirjaston yhdistämistä samoihin tiloihin muiden toimijoiden kanssa.

Opinnäytetyö keskittyi erityisesti kirjaston ja yhdistysten välisen yhteistyön rakentamiseen. Kirjaston kannalta kaikki yhteistyötahot ovat arvokkaita, joten jatkoa ajatellen voisi tutkia muita mahdollisuuksia yhteistyöhön. Yhdistysten lisäksi jatkuvampaa

yhteistyötä voisi rakentaa oppilaitosten kanssa. Ensisijaisesti korkeakouluopiskelijoiden kanssa, mutta toki myös ohjatummin toisen asteen opiskelijoiden kanssa. Toinen varsin vähän Suomen kirjastoympäristössä käytetty yhteistyötaho ovat vapaaehtoiset kuntalaiset. Vapaaehtoisilla ei pyritä paikkaamaan kirjaston henkilöstövajetta vaan heidän avullaan kirjasto voisi tilapäisesti laajentaa palveluitaan sellaisille osa-alueille, jotka eivät kuulu olennaisesti kirjaston peruspalveluihin. Nykyään esimerkiksi lukukoiratoiminta pyörii pitkälti vapaaehtoisten koiranomistajien avulla.

Nepenmäen kirjasto tilana on rauhoittunut ajan saatossa, vaikka iltapäivät ovat edelleen vilkkaita. Tämä on monen eri asian summa, mihin kuuluu ainakin johdonmukaiset säännöt, oppilaiden keskinäinen valvonta, henkilökunnan jämptiys ja niin oppilaiden kuin muiden asiakkaiden tottuminen uusiin toimintatapoihin. Haluaisin vielä lopuksi nostaa esille konkreettisen tilojen suunnittelun sen käyttötarkoituksia vastaavaksi. Tällöin voitaisiin välttää monia tulevaisuuden ongelmia. Vaikkakin Nepenmäen kirjaston tilat ovat pienet, niin sen akustiikkaa pehmentää ja häivyttää tekstiiliset pinnat. Naapurimaassa taas erään ruotsalaisen koulukirjaston äänimaisemaa muutettiin luonnonääniä sisältävällä ääni-installaatiolla, joka peitti alleen häiritseviä ääniä ja myös rauhoitti koululaisten äänenkäyttöä (Almgren & Jokitalo 2010, 214). Tässäkin voisi olla kokeilemisen arvoinen idea vilkkaimpiin iltapäiviin.

Opinnäytetyöprosessi oli itselleni antoisa ja se laajensi omaa ymmärrystä kirjastoista. Viitekehityksen avulla kirjasto instituutiona kiinnittyi laajempaan yhteiskunnalliseen kuvaan, jossa eri toimijat tekevät yhdessä työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen. Usein sitä jää oman alansa ja työnsä vangiksi, eikä näe enää laajempaa kokonaiskuvaa. Näen kirjastotyön itsessään laaja-alaisena kokonaisuutena, joka muovautuu yhteiskunnan tarpeiden mukaan. Kirjastot ovat aikanaan olleet varsin staattisia laitoksia, mutta mielestäni nykyään ne elävät ja muovautuvat ajan ja elintapojen mukaisesti. Jos lapset ja nuoret hakeutuvat kirjastoon oleskelemaan ja saattavat jopa tarttua sen seurauksena kirjaan, niin olemme ovat heille avoinna.

LÄHTEET

- ABC ja nuoret: Vinkkejä ja toimintamalleja asiakaspalvelutilanteisiin nuorten kanssa. 11.1.2013. [SlideShare-esitys]. [Viitattu 3.8.2019]. Saatavana: <https://www.slideshare.net/NuortenPalvelu/abc-ja-nuoret-opas>.
- Almgren, P & Jokitalo, P. 2010. Kirjasto 2011: vaikutteita maailmalta. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Halme, V. 2019. Kirjasto 60550 –nuoret kirjastoon! : Selvitys ja kyselytutkimus kirjastopalveluiden kehittämistä Nurmon lähikirjastossa. [Verkkójulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminnan ja kulttuurin yksikkö, kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 25.7.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168191/Halme_Virpi.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Heinonen, O-P; Ikonen, A-K; Kaivosoja, M & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - Selvitys lapsi- ja nuoris- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavana: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160555/LAPE-loppuraportti_FINAL.pdf.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hyvinvoinnin toimeenpanosuunnitelma vuosille 2018 -2021. 06.11.2018. [Verkkójulkaisu]. Joensuun kaupunki: hyvinvoinnin johtoryhmä. [Viitattu 31.7.2019]. Saatavana: <https://www.joensuu.fi/documents/144181/2331533/Hyvinvoinnin+toimeenpano-ohjelma.pdf/683df21d-0308-3af3-bfc5-bd49b30e61ca?version=1.0>.
- Hämäläinen, M & Kääriäinen, H. 2016. Yhdistysten ja koulujen yhteistyön mahdollisuuksia Pohjois-Karjassa. [Verkkójulkaisu]. Päivitetty 10/2016. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. [Viitattu 9.8.2019]. Saatavana: https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2017/05/Koonti_Yhdistysten-ja-koulujen-yhteisty%C3%B6n-mahdollisuuksia-Pohjois-Karjalassa-2017.pdf.
- IFLA International Federation of Library Association and Institutions. 2018. IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18. [Viitattu 29.7.2019]. Saatavana: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18.pdf.

- Ikola, A-M. 2016. Apsi ja nuoret Vaasassa yhdessä ylihyvää yhteistyötä rakentamassa. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 119–129.
- Immonen, S. 2016. Back to the Basics in Tripla – lahtelaista nuorisotyötä kauppakeskuksessa. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 79–89.
- Jelli.fi. 2019. [Verkkosivusto]. [Viitattu 9.8.2019]. Saatavana: <https://www.jelli.fi/>.
- Joensuun kaupunki. 2018a. Perusopetus – Iltapäivätoiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.7.2019]. Saatavana: <https://www.joensuu.fi/web/guest/iltapaivatoiminta>.
- Joensuun kaupunki. 2018b. Nepenmäen koulu – Perustietoa koulustamme. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.7.2019]. Saatavana: <https://www.joensuu.fi/nepenmaenkoulu/perustietoa-koulustamme>.
- Joensuun kaupunki. 2018c. Nepenmäen koulu – Kerhotoiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.7.2019]. Saatavana: <https://www.joensuu.fi/nepenmaenkoulu/kerhotoiminta>.
- Joensuun kaupunki. 2018d. Nepenmäen koulu – Koulun yhteistyötoimikunta - KYTKY. [Verkkosivu]. [Viitattu 31.7.2019]. Saatavana: <https://www.joensuu.fi/nepenmaenkoulu/koulun-yhteistyotoimikunta>.
- Joensuun Setlementti. Ei päiväystä. Monitoimijainen yhteistyöverkosto. Esite.
- Joensuun Setlementti. 2019. Joensuun Setlementin koulunuorisotyö Nepenmäen koululla. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2019]. Saatavana: <https://setlementtijoensuu.fi/lapset-nuoret/koulunuorisotyö/>.
- Kettunen, P; Kinnunen, K & Pesonen, K. 2019. Nepenmäen kirjaston kirjastovirkailijat ja tp. kirjastonjohtaja. Joensuun seutukirjasto. Ryhmähaastattelu. 14.6.2019.
- Kiilakoski, T. 2016. Valvottua tai vapaata, tekemistä tai ei. Nuorten näkemyksiä hyvästä kohtaamispaikasta. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 16–25.
- Kinnunen, K & Pesonen, K. 2019. Nepenmäen kirjaston tp. informaattikko ja kirjastonjohtaja. Joensuun seutukirjasto. Ryhmähaastattelu. 18.9.2019.

- Kirjastot.fi. 2019. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Joensuun seutukirjasto, vuodet 2015–2018. [Viitattu 3.8.2019]. Saatavana: <https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=30&years=2015%2C2016%2C2017%2C2018&stats=1%2C33%2C104%2C107%2C108%2C110%2C111%2C112%2C115%2C183#results>.
- KIRJAVAA-hanke. 2014. Kirjasto elämään – Työmenetelmiä kirjaston, nuoriso- ja sosiaalityön yhteiseen työhön. K. Purhonen (toim.) Mikkelin ammattikorkeakoulu. [Viitattu 4.8.2019]. Saatavana: <https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2016/10/Tyomenetelmia-kirjaston-nuoriso-ja-sosiaalityon-yhteiseen-tyohon.pdf>.
- Korsoff, E. 2018. Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö. [Verkkojulkaisu]. XAMK. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö (YAMK). [Viitattu 5.8.2019]. Saatavana: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/opinnaytekilpailu/2018_korsoff_yamk.pdf.
- L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista.
- L 21.12.2016/1285. Nuorisolaki.
- Lampela, P. 2013. Kauppakeskus nuorten vapaa-ajan tilana. Kauppakeskusten nuoret -hankkeen loppuraportti. [SlideShare-esitys]. Nuorten palvelu ry. [Viitattu 9.8.2019]. Saatavana: https://www.slideshare.net/NuortenPalvelu/loppuraportti-maaliskuu-2013?from_search=1.
- Lampela, P. 2014. Nuori eli hengailija, häirikkö, asiakas – kulissina kauppakeskus. Kauppakeskusten nuoret -hankkeen loppuraportti. [SlideShare-esitys]. Nuorten palvelu ry. [Viitattu 4.8.2019]. Saatavana: <https://www.slideshare.net/NuortenPalvelu/kauppakeskusten-nuoret-hankkeen-loppuraportti-2014>.
- Lampela, P. 2016. Hengailevien nuorten kaupallinen kasvuympäristö – toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksista kasvatuksellisiin kohtaamisiin. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 26–36.
- Lampela, P & Tani, S. 2015. Ulossulkemisesta tilan jakamiseen: nuorten ja kontrollin kohtaamisia kauppakeskuksessa. Yhdyskuntasuunnittelua 2015:3(53). [Viitattu 4.8.2019]. Saatavana: <http://www.yss.fi/journal/ulossulkemisesta-tilan-jakamiseen-nuorten-ja-kontrollin-kohtaamisia-kauppakeskuksessa/#Nuoret-kauppakeskuksissa-shoppailijoista-hengailijoihin>.
- Launonen, Virpi 2015. Sosiaalisuuden muutos kirjastoissa. Teoksessa L. Hokkanen (toim.) Sosiaalinen kirjasto. Helsinki: BTJ Finland Oy, 45–67.
- Liikanen, V & Penttinen, P. 2018. Tilastollisen aineiston koonti nuorisotutkimuksessa. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja

nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino Oy, 99–122.

Myllyniemi, S. 2018. Tilastohaavi auki! Surveyt nuorisotutkimuksessa. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Tampere: Vastapaino Oy, 123–146.

Määttä, M & Tolonen, T. 2011. Johdanto. Teoksessa M. Määttä & T. Tolonen (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki : Nuorisotutkimusseura, 5–11.

Nepenmäen koulunuorisotyön verkostotapaaminen. 2019. Muistio. 6.5.2019.

Nuotio, J. 2016. Muuttuva kirjasto kohtaa monenlaisia nuoria. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 48–58.

Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö; Valtion liikuntaneuvosto; Valtion nuorisoneuvosto; Nuorisotutkimusseura. [Viitattu 1.8.2019]. Saatavana: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017a. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. [Viitattu 2.8.2019]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017b. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän raportti. [Viitattu 30.7.2019]. Saatavana: https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Jokaiselle+lapselle+ja+nuorelle+mahdollisuus+mieleiseen+harrastukseen_raportti.pdf.

Patio. 2019. Peruspalvelujen arviointi 2017. Kirjastopalvelut lukemisen ja lukutaidon edistäjänä. [Viitattu 3.8.2019]. Saatavana: https://www.patio.fi/suodatus?e=265976,265984&m=18751&t=18756&op=and#_patiobrowser_WAR_patiobrowserportlet_q252201.

Pitkänen, L. (ja hankeryhmä) 2015. Hankeraportti vuodesta 2015. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja kaupunginkirjaston yhteinen työhyvinvointihanke KirNu (2014–2015)

Purhonen, K. 2014a. Esipuhe. Teoksessa K. Purhonen (toim.) Kirjasto elämään – Työmenetelmiä kirjaston, nuoriso- ja sosiaalityön yhteiseen työhön. 17.11.2014. KIRJAVAA-hanke. Mikkelin ammattikorkeakoulu, 5–7. [Viitattu

- 4.8.2019]. Saatavana: <https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2016/10/Tyome-netelmia-kirjaston-nuoriso-ja-sosiaalityon-yhteiseen-tyohon.pdf>.
- Purhonen, K. 2015. Muuttuva työ – kirjaston hyllynvälistä ja nuorisotalon ikkunasta kurkistaa kolmas työ. Teoksessa: L. Hokkanen (toim.) Sosiaalinen kirjasto: Lukemattomien mahdollisuuksien maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy, 88–199.
- Purhonen, K. 2014b. Matkakertomus KIRJAVAA-hankkeen (2013-2014) tuotoksista ja tuloksista. [Diaesitys]. 3.12.2014. KIRJAVAA-hanke. [Viitattu 4.8.2019]. Saatavana: https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2016/10/Kirjavaa-hankkeen_tulokset.pdf.
- Somerma, P. 2011. Espoon kirjastot: Entresse. [Youtube-video]. Kirjastokaista. [Viitattu 6.10.2019]. Saatavana: <https://www.kirjastokaista.fi/espoo-kirjastot-entresse/>.
- Tani, Sirpa. 2012. Hengailu kaupunkisuunnittelun haasteena. [Verkkoartikkeli]. Haaste: 2/2012. [Viitattu 27.3.2019]. Saatavana: <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22012/hengailukaupunkisuunnittelunhaasteena.html>.
- Teinilä, T. 2016. Läsnaoloa kauppakeskuksissa – nuorisotyö soluttautuu kauppakeskuksiin. Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 60–67.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Viitattu 11.8.2019]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.
- Tähtinen, N. 2010. Asiakaslähtöiset menetelmät Mikkelin kaupunginkirjaston – Etelä-Savon maakuntakirjaston palvelujen arvioinnissa. Hankeraportti.
- Uotinen, E. 2016. Kohtaa ja välitä! Teoksessa: P. Lampela, M. Leppävuori & I. Puomilahti (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten palvelu ry, 168–173.
- Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 92–116.
- Valli, R & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–128.

- Vallo, T. 4.4.2019. Lapset kirjaston tilasuunnittelijoina. [Verkkoartikkeli]. Helmet. [Viitattu 25.7.2019]. Saatavana: [https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Lapset_kirjaston_tilasuunnittelijoina\(184086\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Tikkurilan_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Lapset_kirjaston_tilasuunnittelijoina(184086)).
- Vantaan kaupunginkirjasto. Ei päiväystä. Yritysyhteistyön ja kumppanuustoiminnan periaatteet Vantaan kaupunginkirjastossa. [Viitattu 11.8.2019]. Saatavana: https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/123248_Kirjaston_12032015_paivitetty_kumppanuusohje_OPLA_01102012.pdf.
- Vapaaehtoistyö Helsingin kaupunginkirjastossa. 2014. Luonnos. 22.8.2014. [Viitattu 11.8.2019]. Saatavana: <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/VapaaehtoisetRaporttiVer20140805.pdf>.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 4.4.2019]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf.

LIITTEET

Liite 1. Oppilaskyselypohja

Liite 2. Järjestöille lähetetty yhteenveto oppilaskyselyn tuloksista

Liite 3. Järjestökyselypohja

Liite 1. Oppilaskyselypohja

Kysely kirjaston käytöstä ja sen toiveista

- Tässä kyselyssä halutaan selvittää Nepenmäen kirjaston vapaa-ajan käyttöä. Vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa koulupäivän jälkeen. Älä siis ota mukaan kirjastokäyntejä luokan kanssa koulupäivän aikana. Vapaa-aika tarkoittaa myös aikaa, jos olet mennyt kotiin ja tulet iltapäivällä vielä uudestaan esim. kavereiden tai vanhempien kanssa käymään kirjastossa. Jos käyt vapaa-ajallasi muissa kirjastoissa, niin älä laske niissä viettämää aikaasi mukaan kyselyyn.
- Tässä kyselyssä (kirjasto)aineistolla tarkoitetaan kaikkea materiaalia, mitä Nepenmäen kirjastosta voi lainata kotiin. Kirjojen lisäksi siis e-kirjat, lehdet, äänikirjat, elokuvat, konsoli- ja lautapelit sekä musiikki CD-levyt.
- Kyselyyn ei ole oikeita tai väriä vastauksia. Vastaa siis OMAN mielipiteesi mukaisesti. Jos et tiedä, mitä vastaisit, niin valitse En osaa sanoa -kohta. Lue läpi kaikki vastausvaihtoehdot ennen kuin siirryt seuraavan kysymykseen.
- Joissakin kysymyksissä voit valita Muuta-vaihtoehdon, johon voit itse kirjoittaa haluamasi vastauksen, jos mikään annetuista vaihtoehdoista ei tunnu sopivalta.

1. Millä luokka-asteella olet tällä hetkellä *

- 1
  2
  3
  4
  5
  6
  7

2. Kuinka usein olet käynyt tänä kevätlukukautena Nepenmäen kirjastossa vapaa-ajalla koulupäivän jälkeen?

Myös nopeat käynnit kirjastoon kuten kirjan tuominen tai kaverin näkeminen nopeasti lasketaan kirjastossa käymiseksi. Sillä ei ole väliä, kuinka monta kertaa käyt kirjastossa saman päivän aikana. *

- 3-5 päivänä viikossa
 1-2 päivänä viikossa
 1-3 päivänä kuukaudessa
 Harvemmin
 Vaihtelee. Välillä käyn monena päivänä viikossa, välillä vain yhtenä päivänä tai harvemmin
 En koskaan
 En osaa sanoa

3. Miksi käyt Nepenmäen kirjastossa?

Valitse joka kohtaan itseäsi kuvaava väittämä. *

	Ei koskaan	Harvoin	Melko usein	Lähes aina /aina	En osaa sanoa
Haluan lainata / palauttaa aineistoa kirjastoon. <u>Esim</u> kirjoja, lehtiä tai pelejä	☐	☐	☐	☐	☐
Etsin kirjastosta itselleni luettavaa, kuunneltavaa tai pelattavaa aineistoa	☐	☐	☐	☐	☐
Etsin tietoa koulutehtäviä esim. esitelmää varten	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan olla kavereiden kanssa, jotka ovat kirjastossa	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjasto on vain mukava paikka viettää aikaa koulun jälkeen	☐	☐	☐	☐	☐
Odotan koulun jälkeen kyytiä kotiin / harrastuksiin	☐	☐	☐	☐	☐
Odotan Nepenmäen koululla olevien harrastusten / kerhojen alkamista	☐	☐	☐	☐	☐
Jonkin muun syyn takia: Kerro, minkä takia käyt melko usein tai lähes aina / aina kirjastossa	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>					

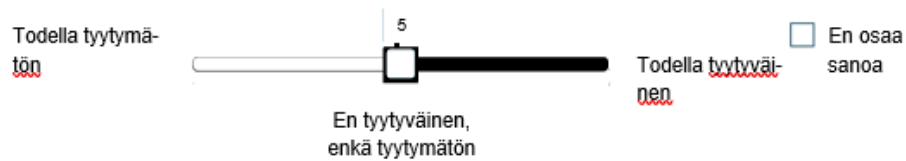
4.

Mitä teet Nepenmäen kirjastossa vapaa-ajalla koulupäivän jälkeen?

Valitse joka kohtaan itseäsi kuvaava väittämä. *

	En koskaan	Harvoin	Melko usein	Lähes joka kerta / Joka kerta	En osaa sanoa
Lainaan tai palautan kirjaston aineistoa	☐	☐	☐	☐	☐
Etsin kirjastossa itselleni mielenkiintoista luettavaa, katsottavaa, tai kuunneltavaa	☐	☐	☐	☐	☐
Vietän aikaa kavereiden kanssa jutellen niitä näitä	☐	☐	☐	☐	☐
Leikin kavereiden kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Teen läksyjä	☐	☐	☐	☐	☐
Luen kirjaa / lehteä	☐	☐	☐	☐	☐
Pelaan jollakin laitteella (esim. puhelin tai Chromebook)	☐	☐	☐	☐	☐
Pelaan lautapelejä esim. <u>Kimble</u> ja Huojuva torni	☐	☐	☐	☐	☐
Käytän sosiaalista mediaa esim. Instagram, <u>Whatsapp</u> , <u>Tiktok</u> ja <u>Youtube</u>	☐	☐	☐	☐	☐
Piirrän, kirjoitan ja/tai askartelen	☐	☐	☐	☐	☐
Hengailen muuten vaan	☐	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta: Mitä? Kerro, mitä teet joko melko usein tai joka kerta.	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>					

5. Asteikolla 0-10, miten tyytyväinen olet tällä hetkellä Nepenmäen kirjastoon? *

6. Mitä asioita Nepenmäen kirjastossa pitäisi muuttaa, jotta olisit siihen nykyistä tyytyväisempi? Valitse 1-3 mielestäsi tärkeintä asiaa. *

Haluaisin muuttaa seuraavia asioita:

- Kiinnostavampaa lasten ja/tai nuorten aineistoa (esim. kirjoja, elokuvia, lehtiä)
- Kirjastosta pitäisi saada hiljaisempi paikka
- Rennommat säännöt
- Tiukemmat säännöt
- Enemmän ohjattua toimintaa esim. kerhoja
- Kirjastossa olisi paikka, jossa saisi luvan kanssa hengailla äänekkäämmin
- Olisi kiva, jos oppilaiden kanssa hengailisi joku kiva aikuinen ilman, että tarvitsee tehdä mitään erityistä

Mikään yllä olevista vaihtoehdoista ei sovi, koska:

- Kirjasto on jo niin mukava paikka kuin voi olla. En muuttaisi mitään.
- Muuttaisin jotain muuta asiaa: Mitä?

- En osaa sanoa, mitä pitäisi muuttaa

7. Mitä HALUAISIT tehdä Nepenmäen kirjastossa vapaa-ajalla? *

•

	En koskaan	Ehkä joskus	Todennäköisesti	Ehdottomasti!
Lukea	☐	☐	☐	☐
Piirtää/ askarrella	☐	☐	☐	☐
Kirjoittaa	☐	☐	☐	☐
Pelata lautapelejä/ korttipelejä	☐	☐	☐	☐
Pelata puhelimella/ tabletilla /Chromebookilla	☐	☐	☐	☐
Pelata konsolipelejä	☐	☐	☐	☐
Oleskella kavereiden kanssa jutellen niitä näitä	☐	☐	☐	☐
Hengailla tekemättä mitään erityistä	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta: Mitä	☐	☐	☐	☐

8.

Haluaisitko osallistua kirjastossa tapahtuvaan toimintaan esim. kerhoihin ja tapahtumiin?

Osallistuminen kaikkeen toimintaan on maksutonta.

Välillä joka kohtaan itselläsi kuvaava väittämä. Lisäksi voit jokaisessa kysymyksessä tarkentaa sanallisesti, millaiseen toimintaan haluaisit osallistua.

*

En Ehkä
koskaan joskus Todennäköisesti Ehdottomasti!

Haluaisin osallistua...

ohjattuun kerhoon, joka keskittyy johonkin yhteisen asiaan esim. piirtämiseen, videopelien tai lukemiseen.

Jos sinulla on mielessä, millaiseen kerhoon haluaisit osallistua, niin kerro se tässä:

ohjattuun kerhoon, jonka teema vaihtuu joka kerta.

Esim. yhtenä kertana pelataan ja toisena piirretään. Jos

En Ehkä
koskaan joskus Todennäköisesti Ehdottomasti!

sinulla on mielessä, millaisia teemakertoja haluaisit tällaiseen kerhoon, niin kerro se tässä:

itselle mieleiseen tapahtumaan. Jos sinulla on jo mielessä jokin tapahtuma, johon haluaisit osallistua, niin kerro se tässä:

yksitisiin teemailtapäivään, jossa on monenlaista tekemistä teemaan liittyen. Teemoina esim.

~~Youtubevideot~~, Soturikissat tai tänä keväänä kirjastolla järjestetty ötökkäiltapäivä. Jos sinulla on mielessä, millaisiin teemailtapäiviin haluaisit osallistua, niin kerro se tässä:

~~vierailijatapahtumaan~~. Vierailijana voi olla esim. tubettaja, bloggaaja tai kirjailija. Kenet haluaisit nähdä kirjastolla?

johonkin muuhun: Mitä toimintaa haluaisit kirjastossa järjestettävän?

9. Haluaisitko vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan?

Esimerkiksi Ideoida ja toteuttaa tapahtumia yhdessä kirjastohenkilökunnan kanssa *

Haluisin vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan...

- olemalla mukana järjestämässä tapahtumia (esim. Ideoimassa tapahtumaa, tekemässä kortteja tai auttamassa tapahtuman ohjelmassa)
- olemalla mukana järjestämässä kerhoja (esim. Ideoimassa sitä, mitä tehdään tai kerhon apuohjaajana taitojeni mukaan)
- osallistumalla vapaaehtoisesti kirjastotyöhön omien taitojen mukaan (esim. laittamaan palautuneita kirjoja oikeisiin hyllyihin)
- En halua vaikuttaa kirjaston järjestämään toimintaan
- En osaa sanoa

10. Vapaa palaute

Voit kertoa esimerkiksi seuraavia asioita:

Mitä mieltä olet kirjastosta?

Oletko ihmetellyt jotain kirjastoon liittyvää asiaa?

Onko sinulla mieleessä jokin tietty asia, mitä haluaisit kirjastossa vapaa-aikanasi tehdä?

11. Tapion elokuvalippujen (2kpl) arvonta.

Jos haluat osallistua arvontaan, niin täytä vielä seuraavat tiedot. Voittajaan ollaan yhteydessä henkilökohtaisesti.

Vastaajan (oppilaan) nimi

Huoltajan puhelin

Huoltajan sähköposti

Liite 2. Järjestöille lähetetty yhteenveto oppilaskyselyn tuloksista

NEPENMÄEN KIRJASTO 2019
CAMILLA BÖÖK

HENGAILUA JA LUKEMISTA

KOULULAISTEN VAPAA-AJAN
KIRJASTONKÄYTTÖKYSelyn TULOKSET

PIENI MUTTA MONIPUOLINEN VASTAUSJOUKKO

23 vastaajaa luokilta 1-5; joka luokka-asteelta 4-5 vastaajaa

Kirjastossa käy erilaisia ja eri ikäisiä kävijöitä. Osa on kirjaston "heavy-usereita" ja osa taas käy kirjastossa vain harvakseltaan

Käymistiheys ei juurikaan vaikuta siihen, mitä kirjastossa tehdään tai haluttaisiin tehdä. Enemmän kirjaston käyttöön vaikuttavat omat mielenkiinnon kohteet.

KIRJASTOLLE ANNETTIIN KESKIARVOKSI 8,7

4-5-luokkalaiset haluavat kirjastosta hiljaisemman.

1-3-luokkalaiset haluaisivat enemmän ohjattua toimintaa tai aikuista, jonka kanssa oleskella.

Kaikki luokka-asteet haluavat kirjastoon kiinnostavampaa lasten ja nuorten aineistoa sekä vapaampaa oleskelupaikkaa, jossa voi olla äänekkäämmän.

KIRJASTO ON SOSIAALINEN TILA

Kirjastossa käydään koska:

- sieltä halutaan etsiä ja lainata aineistoa
- kaverit ovat kirjastossa
- kirjasto on ylipäänsä mukava paikka viettää aikaa koulun jälkeen

Kirjastossa moni vastaajista

- etsii ja lainaa/palauttaa aineistoa
- lukee
- viettää aikaa kavereiden kanssa

Kirjastossa myös leikitään, tehdään läksyjä, pelataan lautapelejä tai jollakin laitteella sekä hengailaan muuten vain. Usein kirjastossa käyvät tekevät siellä monipuolisesti kaikkea joko yksin tai yhdessä kavereiden kanssa. Heidän joukossaan on myös kyytien tai koulun kerhojen odottelijoita.

KIRJASTOON HALUTAAN OHJATTUA TOIMINTAA

Erityisesti kysyntää olisi:

- vierailijoille esim. tubettajat ja lasten/nuorten kirjaillijat
- teemailtapäiville esim. kirjasarjateemat, discojuhlat, naamiaiset, slime-paja, musiikki-illat ja vuodenajat mm. Halloween ja joul

Ohjattu säännöllinen kerho, jonka teema vaihtuu joka kerta, kiinnosti erityisesti 1-3-luokkalaisia. Tekemiseksi ideoitin trampoliinilla hyppimistä, piirtämistä/askartelua, robottien tekoa ja videopelien koodaamista.

Jonkin verran kiinnostusta vastaajissa herätti mahdollisuus osallistua itse toiminnan järjestämiseen.

Liite 3 Järjestökyselypohja**Teidän järjestön toimintaa Nepenmäen kirjastoon?**

1. Järjestön nimi ja toiminta-ajatus parilla lauseella

2. Oletteko järjestäneet aiemmin toimintaa a) Nepenmäen koululla b) Nepenmäen kirjastolla c) jollakin muulla kirjastolla? Jos olette, niin mitä?

3. Millaista toimintaa järjestönne voisi mielestänne toteuttaa Nepenmäen kirjaston tiloissa?

4. Miten usein järjestönne pystyisi järjestämään toimintaa Nepenmäen kirjastolla? Mikä olisi sopivin ajankohta?

5. Miten toivoisitte kirjaston olevan mukana yhteistyössä?

6. Muuta huomioitavaa:

7. Saako yllä olevia vastauksia käyttää Nepenmäen Iltapäivätoimintaa kartoittavassa opinnäytetyössä? *

- Kyllä
- Ei
- Saa, kunhan järjestön nimi ei tule ilmi

8. Lisätietoja: Järjestön ja/tai yhteyshenkilön tiedot. Nämä jäävät vain Nepenmäen kirjaston käyttöön.

Järjestön nimi	<input type="text"/>
Järjestön sähköposti	<input type="text"/>
Yhteyshenkilön nimi, (titelli)	<input type="text"/>
Yhteyshenkilön puhelin	<input type="text"/>
Yhteyshenkilön sähköposti	<input type="text"/>